

Założenia scenariuszowe nowej ekspozycji stałej (cz.2)

Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

(opr. Marcin Spórna, Marcin Surgiewicz-Śliwiński)

Charakterystyka narracji

Narracja ekspozycji stałej dedykowanej XIX stuleciu (dokładniej, lata 1795-1914) podzielona jest na dwie części. Wcześniejsza obejmuje okres 1795-1831: pierwsze - po upadku państwa - próby walki o odzyskanie suwerenności, czas Legionów Polskich we Włoszech i zapisywanie chlubnych kart w dziejach polskiego oręża w epoce napoleońskiej, a następnie czas, w którym zasadniczo możemy mówić o państwie (najpierw Księstwo Warszawskie, następnie Królestwo Polskie), które choć nie w pełni samodzielne, to jednak posiadało własne (oktrojowane) konstytucje, administrację i inne atrybuty państwa oraz - przede wszystkim - siły zbrojne.

Druga część obejmuje lata 1832-1914, a więc okres, w którym państwo polskie znika z politycznej mapy Europy, a wraz z nim siły zbrojne. To czas rozmaitych inicjatyw polityczno-wojskowych, podejmowanych przez rozliczne środowiska i ugrupowania, których celem była walka o odzyskanie niepodległości, z utratą której nie pogodzono się nigdy. To także czas nieudanego powstania trójzaborowego oraz ostatniego w XIX stuleciu powstania narodowego.

Wiek XIX to również „stulecie rewolucji technicznej”, tj. okres charakteryzujący się imponującymi przemianami w technice wojskowej, rozwoju broni i uzbrojenia.

Narracja realizowana jest chronologicznie - odcinkami obejmującymi zwarte okresy w dziejach Polski, których początek i koniec zbiegają się z początkiem i końcem kluczowych procesów historycznych danej epoki. Jeśli chodzi o pierwszą część, a więc lata 1795-1831 oraz czas powstań narodowych, to obowiązuje przyjęty wcześniej podział na bloki tematyczne: (1) stan i organizacja polskiej wojskowości, (2) architektura obronna, (3) wyposażenie i uzbrojenie żołnierza, (4) etos żołnierza, (5) najważniejsze bitwy. W ramach drugiej części, obejmującej lata 1832-1914 proponujemy podział na bloki tematyczne: polska myśl i czyn niepodległościowy (1), architektura obronna (2) oraz postęp w dziedzinie wojskowości (3).

Na ekspozycji poświęconej okresowi 1795-1831 oraz powstaniom narodowym obecne są niemal wszystkie te środki aranżacyjne, z którymi zwiedzający zetknął się na poprzednich etapach zwiedzania - kolaż grafiki i zabytków, pokaz kolekcji w witrynach, pokaz kolekcji na manekinach, galeria malarstwa portretowego i galeria malarstwa batalistycznego, archiwalia, mapy oraz plany i panoramy twierdz. Na ekspozycji poświęconej okresowi 1832-1914 oprawa plastyczna wyraźnie odróżnia się. Proponujemy, aby ta część ekspozycji nawiązywała kształtem do klasycznych muzeów kolekcji, w których w przeszklonych gablotach eksponowane są

poszczególne egzemplarze i zespoły broni, wyczerpująco ilustrujące postęp w tej dziedzinie. Proponujemy bardzo minimalistyczną oprawę plastyczną, kontrastującą z przestrzeniami, w których w oczy zwiedzającego wpadają duże rekonstrukcje z użyciem technik malarskich 3D, barwne kolaże, których tematem jest rycerstwo i wojsko polskie, oraz pokazy umundurowania wyposażenia i uzbrojenia żołnierskiego na manekinach.

V. XIX wiek

VA podokres pierwszy - Legiony Polskie (Jeszcze Polska nie zginęła...) i Księstwo Warszawskie

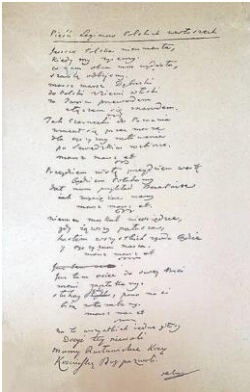
VA1 Stan i organizacja polskiej wojskowości

Narrację w tym bloku otwiera zagadnienie pod tytułem "Jeszcze Polska nie zginęła...". Rozpoczęcie narracji od omówienia treści Mazurka Dąbrowskiego oraz odezwy Jana Henryka Dąbrowskiego do Polaków ma na celu wyraźne zaakcentowanie, że Polacy, nie pogodzili się z utratą państwowości i że na emigracji podejmowali działania mające na celu jej rychłe odzyskanie.

W dalszej części ekspozycji, w ramach tego bloku, omówione zostaną inicjatywy i wydarzenia, które doprowadziły do powstania i upadku Księstwa Warszawskiego, a także stan i organizacja polskich formacji wojskowych funkcjonujących w latach 1797-1815. Pierwsze zagadnienie zostanie omówione w formie kilku galerii grafiki i malarstwa historycznego, w tym przede wszystkim batalistycznego, w której poszczególne obrazy i grafiki są eksponowane na osi czasu (reżim osi czasu). Każda, poświęcona osobnemu wycinkowi dziejów, galeria powinna mieć charakter zwarty - poszczególne obrazy i grafiki, które na nią się składają, nie powinny być rozproszone - tak żeby narracja poświęcona tym zagadnieniom również była zwarta. Charakteryzująca się prostotą identyfikacja wizualna pomaga zwiedzającemu w zapoznawaniu się z treścią grafik i obrazów w odpowiedniej kolejności. Drugie zagadnienie omówione zostanie w formie galerii grafiki i malarstwa portretowego oraz grafiki i malarstwa rodzajowego, którego tematem jest polski żołnierz oraz umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie. Poszczególne grafiki i malowidła eksponowane są z zachowaniem podziału rzeczowego, w taki sposób, żeby ukazać zwiedzającemu strukturę formacji wojska polskiego w tym okresie. Identyfikacja wizualna pomaga ukazać podległość jednej struktury względem drugiej.

VA1a Jeszcze Polska nie zginęła

Narrację otwiera faksymile rękopisu Mazurka Dąbrowskiego oraz odezwa do Polaków gen. Jana Dąbrowskiego. W sąsiedztwie znajduje się stanowisko, przy którym zwiedzający mogą odsłuchać Mazurka Dąbrowskiego.

1		Rękopis Mazurka Dąbrowskiego (faksymile), (Plik mazurek_D)
	<p>ODEZWA DO POLAKÓW DĄBROWSKI JENERAŁ PORUCZNIK POLSKI UPOWAŻNIONY DO FORMOWANIA LEGIONÓW POLSKICH WE WŁOSZECH DO SWYCH WSPÓŁRODAKÓW</p> <p>Wierny ojczyźnie aż do ostatniej chwili, walczyłem za jej wolność pod nieśmiertelnym Kościuszką. Upadła ona wprawdzie, lecz zostaje nam pocieszająca pamięć, żeśmy wylewali krew naszą za kraj naszych przodków, i żeśmy widzieli nasze sztandary tryumfujące pod Dubienką, Raławicami, Warszawa i Wilnem. Polacy! nadzieja nas jednoczy. Francya tryumfuje; walczy ona za sprawę narodów. Starajmyż się osłabiać jej nieprzyjaciół; zapewnia ona nam schronienie, oczekujmy lepszych przeznaczeń dla naszego kraju; stawajmy pod jej chorągwiami, są one chorągwiami honoru i zwycięstw. Legiony polskie formują się we Włoszech, na tej ziemi niegdyś świątyni wolności. Już oficerowie i żołnierze towarzysze prac waszych i waszej waleczności, są zemną; już organizują się bataliony. Przychodźcie towarzysze moi! rzućcie broń którą was nosić zmuszono.</p>	Faksymile lub oryginał (AGAD) odezwy Jana Dąbrowskiego do Polaków z 20 I 1797 r.

	<p>Walczmy za wspólną sprawę narodów, za sprawę wolności pod walecznym Buonapartem, zwycięzcą Włoch. Trofea Rzeczypospolitej francuskiej są naszą jedyną nadzieją, przez nią tylko i jej sprzymierzonych, odzyskamy te drogie ogniska nasze, które opuściliśmy ze łzami. W kwaterze głównej w Medyolanie dnia 20 stycznia 1797r. - I go Pluviose roku Vgo Rzeczypospolitej francuskiej</p> <p>polski Jenerał - porucznik (-Jan Dąbrowski</p>	
--	--	--

VA1b Wydarzenia okresu 1794-1805 - galeria grafiki i malarstwa historycznego malarstwa

Omówienie inicjatyw podejmowanych przez polską emigrację na arenie międzynarodowej, które nastąpiły po trzecim rozbiore Polski i które doprowadziły do utworzenia Legionów Polskich we Włoszech oraz przedstawienie wydarzeń, które doprowadziły do powstania Księstwa Warszawskiego. Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą tekstów objaśniających galerie grafiki i malarstwa historycznego, w sąsiedztwie których niejako równolegle eksponowane są - również w porządku chronologicznym - zabytki stanowiące pamiątki po najważniejszych aktorach biorących udział w wydarzeniach. Elementy umundurowania i wyposażenia wojskowego eksponowane są na manekinach lub półmanekinach w porządku anatomicznym, pozostałe zabytki - w witrynach pionowych lub gablotach pulpitowych. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności - w formie osi czasu - zagadnienia.

1

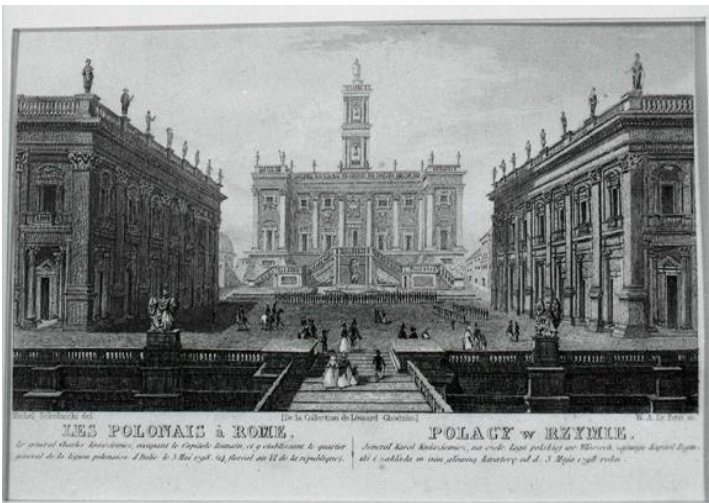
J.H. Dąbrowski wkraczający na czele legionu do Rzymu” (3 05 1798), kopia malarska, 81 x 66 cm, MWP, nr inw. 63077.

2

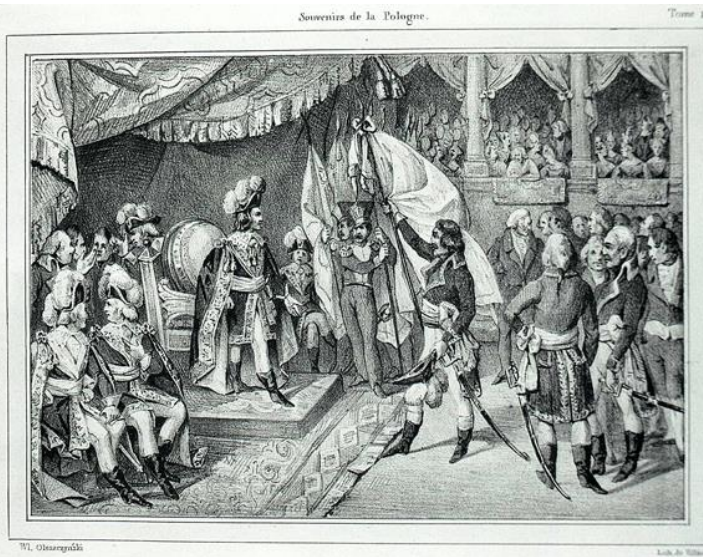
„Wręczenie przez Papieża chorągwi Mahometa gen. J.H. Dąbrowskiemu”, MWP, nr inw. 8188.

3

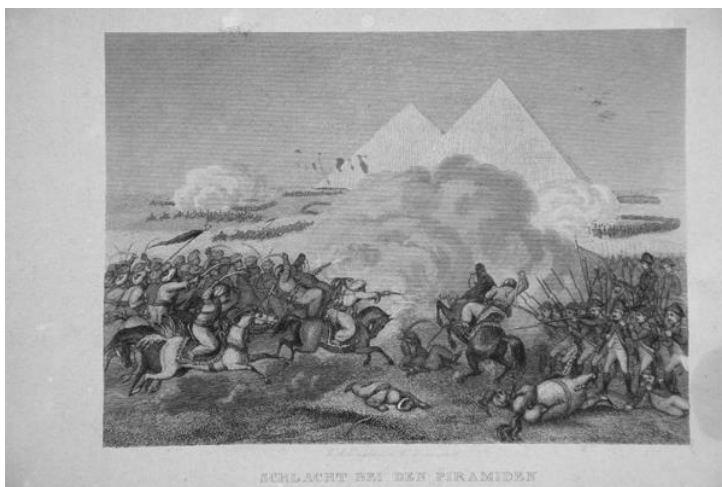

Polacy w Rzymie, MWP, nr inw. 16000.

4

gen. K. Kniaziewicz wręcza Dyrektoriatowi chorągwie zdobyte we Włoszech, MWP, nr inw. 8212.

„Bitwa pod piramidami”, MWP, nr inw. 13850.

J. Suchodolski „Bitwa na San Domingo”, 90 x 110 cm, MWP, nr inw. 1116.

		<p>J. Suchodolski „Polacy na San Domingo”, MWP, nr inw. 232.</p>
		<p>Scena z San Domingo (rycina przykładowa), MWP (Plik 231)</p>

VA1c Stan i organizacja Legionów Polskich we Włoszech

Krótki rys przedstawiający stan i organizację Legionów Polskich we Włoszech. Zasadniczym środkiem aranżacyjnym, wokół którego realizowana jest narracja, jest galeria grafiki i malarstwa portretowego oraz rodzajowego. Narracja obejmuje takie informacje, jak datę i miejsce powołania do życia i rozformowania danej formacji, jej dowódców wraz datami sprawowania przez nich dowództwa, stan liczebny formacji, najważniejsze bitwy, w których dana formacja brała udział. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności w formie galerii zagadnienia. Kolorystyka danej galerii powinna nawiązywać do określonych w przepisach ubiorczych barw mundurów, podkreślając i różnice, które zachodziły w tym względzie pomiędzy poszczególnymi formacjami.

Legion Polski Posiłkowy Lombardii

Dowódca Legionu - Jan Henryk Dąbrowski

Dowódcy I batalionu grenadierów – Ludwik Dembowski, Jan Strzałkowski

Dowódca II batalionu strzelców – Antoni Kosiński

Dowódca III batalionu fizylierów – Ludwik Dembowski

Szef Zakładu Legionów w Mediolanie (punkt werbunkowy i szkoleniowy) – Kazimierz Konopka

1. Legia

dowódca (szef) – gen. Józef Wielhorski; od 6 X 1797 – gen. Karol Kniaziewicz

major – Jan Strzałkowski

adiutant – Ignacy Jasiński

kwatermistrz – Antonio Caccianiga

adiutant szefa Legii – Carlo Rosignana

Dowódcy I batalionu (Bologna) – Jan Strzałkowski; od 6 VIII 1797 – Szymon Białowiejski

Dowódcy II batalionu (Ferrara) – Antoni Kosiński; od VIII 1797 – Maciej Forestier

Dowódcy III batalionu (Bologna) – Maciej Zabłocki; od VIII 1797 – Józef Grabiński; od 17 V 1798 – Józef Zeydlitz

2. Legia

gen. Franciszek Ksawery Rymkiewicz (od 31 VIII 1798 zastępstwo sprawował Jan Strzałkowski)

gen. Wielhorski

gen. Kosiński

Ludwik Dembowski

major – Józef Chamand

adiutant – Józef Gabriel Biernacki

I batalion (Mantua) – Ludwik Dembowski

II batalion (Fort Urbino) – Józef Chamand; od 31 VIII 1797 – Lipczyński

III batalion (Mediolan) – Józef Niemojewski; od 17 IX 1797 – Tomasz Zagórski

Legia Włoska

Dowódca Legii Włoskiej - Jan Henryk Dąbrowski

Szef I Brygady Jan Strzałkowski

Dowódca I batalionu – Szymon Białowiejski

Dowódca II batalionu – Józef Chłopicki

Dowódca III batalionu – Piotr Świdorski

Szef II Brygady Andrzej Karwowski

Dowódca IV batalionu – Ignacy Stanisław Zawadzki

Dowódca V batalionu – Ignacy Jasiński
Dowódca VI batalionu – Tomasz Zagórski
Dowódca VII batalionu – Kazimierz Małachowski
Dowódca batalionu grenadierów - Jan Konopka
Dowódca batalionu artylerii – Wincenty Aksamitowski

Legia Naddunajska

Dowódcy Legii - Karol Otto Kniaziewicz i Władysław Franciszek Jabłonowski

1. Półbrygada Polska

szef brygady - Józef Joachim Grabiński
szef kontroli - Stanisław Jakubowski
kwatermistrz - Konstanty Mutrecy
Dowódca I batalionu - Szymon Białowiejski
Dowódca II batalionu - Józef Chłopicki
Dowódca III batalionu - Piotr Świdorski

2. Półbrygada Polska

Szef brygady - Wincenty Aksamitowski
Dowódca I batalionu - Kazimierz Małachowski
Dowódca II batalionu - Ignacy Jasiński
Dowódca III batalionu - Ignacy Zawadzki

3. Półbrygada Polska 113 półbrygada liniowa

Szef brygady - Władysław Franciszek Jabłonowski
Dowódca I batalionu - Wodziński
Dowódca II batalionu - Wojciech Bolesta
Dowódca III batalionu - Franciszek Grabski

1		<p>Gen. J.H. Dąbrowski (kopia malarska) 70 x 54 cm MWP, nr inw. 1118.</p>
1		<p>Czapka gen. J.H. Dąbrowskiego, wys. 22 cm MWP, nr inw. 24481.</p>
2		<p>Mundur J.H. Dąbrowskiego, pas generalski z klamrą, ładownica z pasem, epolety rękawy dł.70 cm, przód dł. 45 cm, tył 65 cm, MWP, nr inw. 24478.</p>

3		<p>Kołnierz i wyłogi rękawów mundur gen. J.H. Dąbrowskiego wyłogi 25 x 15 cm. MWP, nr inw. 24510.</p>
4		<p>Siodło gen. J. H. Dąbrowskiego z czaprakiem i olstrem z kampanii włoskiej, MWP, nr inw. 24490.</p>
5		<p>Szabla i pałasz gen. J.H. Dąbrowskiego, MWP (Plik 9_2)</p>

6		<p>Siodło Napoleona z Egiptu, MWP, nr inw. 1153.</p>
		<p>gen. Józef Wielhorski</p>
		<p>Portret gen. Franciszka Rymkiewicza</p>

		<p>gen. K. Kniaziewicz 110 x 82 cm, MWP, nr inw. 1159.</p>
		<p>Portret Cypriana Godebskiego, wym. ok. 28x40 cm MWP, nr inw. 8848</p>
		<p>5 wstęg orderowych po gen. K. Kniaziewiczzu (Virtuti Militari Legia Honorowa itp.), szer. 4-6 cm, dł. 58-59 cm. MWP, nr inw. 2095*</p>
		<p>Gen. A."Amilkar" Kosiński, wym.: 18 x 11 cm, MWP, nr inw 8176.</p>

		<p>J. Wybicki, wym.: 73 x 60 cm, MWP, nr inw. 62087.</p>
--	---	--

VA1d Wojna francusko pruska i powstanie Księstwa Warszawskiego 1806-1807

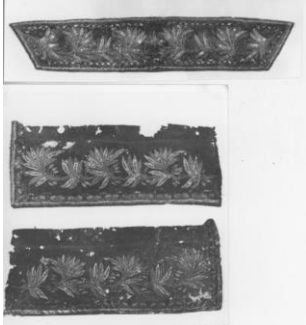
Omówienie przyczyn wybuchu wojny francusko-pruskiej (wojny z IV Koalicją) a także jej przebiegu i skutków oraz przedstawienie wydarzeń, które doprowadziły do powstania i likwidacji Księstwa Warszawskiego. Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą tekstów objaśniających galerię grafiki i malarstwa historycznego, w sąsiedztwie których niejako równolegle eksponowane są - również w porządku chronologicznym - zabytki stanowiące pamiątki po najważniejszych aktorach biorących udział w wydarzeniach. Elementy umundurowania i wyposażenia wojskowego eksponowane są na manekinach lub półmanekinach w porządku anatomicznym, pozostałe zabytki - w witrynach pionowych lub gablotach pulpitowych. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności - w formie osi czasu - zagadnienia. Narracja obejmuje takie informacje, jak daty wydarzeń politycznych, hasłowy opis, a także daty i miejsca bitew.

VA1e Stan i organizacja wojska polskiego w dobie Księstwa Warszawskiego

Krótki rys przedstawiający stan i organizację wojska polskiego w dobie Księstwa Warszawskiego. Zasadniczym środkiem aranżacyjnym, wokół którego realizowana jest narracja, jest galeria grafiki i malarstwa portretowego oraz rodzajowego. Narracja obejmuje takie informacje, jak datę i miejsce powołania do życia i rozformowania danej formacji, jej dowódców wraz datami sprawowania przez nich dowództwa, stan liczebny formacji, najważniejsze bitwy, w których dana formacja brała udział. Narrację rozpoczyna tekst

wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności w formie galerii zagadnienia. Kolorystyka danej galerii powinna nawiązywać do określonych w przepisach ubiorczych barw mundurów, podkreślając i różnice, które zachodziły w tym względzie pomiędzy poszczególnymi formacjami.

1		<p>Polska, Księstwo Warszawskie 1807-1815 - Fryderyk August I 1806- 1827, 1/3 talara (dwuzłotówka) 1812 IB, Warszawa, H-Cz. 3471, Kahnt FA3 1269, Plage 111</p>
2		<p>J.H. Dąbrowski, 100 x 80 cm, MWP, nr inw. 12917*</p>
3		<p>plk A. Sułkowski, dowódca 9 pułku piechoty 78 x 61 cm, MWP, nr inw. 1114.</p>

4		<p>gen. J. Zajączek, miniatura 6 x 5 cm, MWP, nr inw. 33045.</p> <p>generał w mundurze z 1807 r., miniatura, 5,5 x 4,5 cm, MWP, nr inw. 1248*</p>
5		<p>gen. M. Sokolnicki, 42 x 33 cm, MWP, nr inw. 31423.</p>
6		<p>płk W. Potocki, 95 x 76 cm, MWP, nr inw. 31390.</p>
7		<p>Kołnierz (dł. 44 cm, szer. 8 cm) i wyłogi rękawów (dł. 27 cm, szer. 10 cm) munduru Rady Stanu Księstwa Warszawskiego, MWP, nr inw. 16225.</p>

8		ks. J. Poniatowski, 111 x 84 cm, MWP, nr inw. 24495.
9		płk W. Potocki, 95 x 76 cm, MWP, nr inw. 31390.

Legia Polsko-Włoska

Dowódca Legii - Józef Joachim Grabiński

Legie Księstwa Warszawskiego

Legia Poznańska (3. Dywizja Księstwa Warszawskiego)

dowódca dywizji - gen. Jan Henryk Dąbrowski

major dywizji - płk Maurycy Hauke

szef sztabu - płk Czesław Pakosz

dowódcy brygad: gen. Michał Sokolnicki, gen. Michał Grabowski

adiutant dowódcy - ppłk Antoni Cedrowski

naczelný urzędnik zdrowia - Puchalski

Dowódcy 9 pułku piechoty - płk Antoni Paweł Sułkowski, płk Michał Cichocki

Dowódcy 10 pułku piechoty - płk Antoni Downarowicz, Bazyl Wierzbicki, płk Henryk Ignacy Kamieński,

Dowódcy 11 pułku piechoty - Stanisław Kostka Mielżyński, Aleksander Chlebowski.

Dowódcy 12 pułku piechoty - płk Stanisław Poniński, płk Ignacy Zieliński, płk Jan Weysenhoff, płk Maciej Wierziński;

Dowódcy 5 pułku strzelców konnych - płk Kazimierz Turno, płk Zygmunt Kurnatowski;

Dowódcy 6 pułku ułanów - płk Wincenty Krasiński, płk Dominik Dziewanowski, płk Michał Pągowski, płk Tadeusz Suchorzewski,

Dowódca 3 batalionu artylerii pieszej - ppłk Józef Hurlig

Legia Kaliska (2. Dywizja Księstwa Warszawskiego)

dowódca dywizji - gen. Józef Zajączek

major dywizji - gen. Paweł Skórzewski

szeft sztabu - płk Ksawery Kossecki

dowódcy brygad: gen. Józef Niemojewski, gen. Izydor Krasiński

komisarz wojenny - Deleymere

adiutant dowódcy - płk Aleksander Radziwiński

naczelný urzędnyk zdrowia - Karol August Szultz

Dowódcy 5 pułku piechoty - płk Ignacy Zieliński, płk książe Michał Gedeon Radziwiłł, mjr Stefan Oskierko, płk Cyprian Zdzitowiecki.

Dowódcy pułku piechoty - płk Maciej Sobolewski, płk Ignacy Zieliński, płk Julian Sierawski.

Dowódcy 7 pułku piechoty - płk Walenty Skórzewski, płk Maciej Sobolewski, płk Stanisław Jakubowski, płk Paweł Tremo,

Dowódcy 8 pułku piechoty - płk Cyprian Godebski, płk Kajetan Stuart,

Dowódca 4 pułku strzelców konnych - płk Wojciech Męciński, płk Tadeusz Tyszkiewicz, płk Walenty Kwaśniewski, płk Stanisław Dulfus

Dowódcy 3 pułku ułanów - płk Wojciech Męciński, płk Tyszkiewicz, płk Augustyn Trzecieski, płk Aleksander Radziwiński, płk Aleksander Oborski.

Dowódca 2 batalionu artylerii pieszej - ppłk Antoni Górski

Legia Warszawska (1. Dywizja Księstwa Warszawskiego)

dowódca dywizji - gen. Józef Poniatowski

major dywizji - gen. Łukasz Biegański

szeft sztabu - płk Franciszek Paszkowski

dowódcy brygad: gen. Wincenty Aksamitowski, gen. Stanisław Wojczyński

adiutant dowódcy - płk Rautenstrauch

komisarz wojenny - Marcin Molski

bez przydziału - gen. Kamieniecki

naczelný urzędnyk zdrowia - Onufry Lucey

- 1 pułk piechoty – dowódca płk Kazimierz Małachowski,
- 2 pułk piechoty – dowódca płk Stanisław Potocki,
- 3 pułk piechoty – dowódca płk Edward Żółtowski,
- 4 pułk piechoty – dowódca płk Feliks Potocki,
- 1 pułk strzelców konnych – dowódca płk Konstanty Przebendowski,
- 2 pułk ułanów – dowódca Tadeusz Tyszkiewicz,
- 1 batalion artylerii pieszej - dowódca ppłk Jakub Redel,
- 1 kompania artylerii konnej;

Pułki galicyjsko-francuskie

- Dowódcy 13 Pułku Piechoty (1 pułk piechoty galicyjsko-francuskiej) - płk August Szneyder, płk Jakub Kęszycki, płk Franciszek Żymirski,
- Dowódcy 14 Pułku Piechoty (2 pułk piechoty galicyjsko-francuskiej) - płk Euzebiusz Siemianowski, płk Cyprian Zdzitowiecki, płk Feliks Grotowski,
- Dowódcy 15 Pułku Piechoty (3 pułk piechoty galicyjsko-francuskiej) - płk Kacper Miaskowski, mjr Maciej Rybiński, płk Maciej Straszewski, ppłk Maciej Rybiński,
- Dowódcy 16 Pułku Piechoty (4 pułk piechoty galicyjsko-francuskiej) - książę Konstanty Adam Czartoryski, mjr Ignacy Bolesta,
- Dowódcy 17 Pułku Piechoty - płk Józef Hornowski, płk Stefan Koszarski, płk Feliks Grotowski,

Pułki Księstwa Warszawskiego sformowane w 1812 r. na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego

- Dowódca 18 Pułku Piechoty (1 Pułk Piechoty Litewskiej) - płk Aleksander Chodkiewicz,
- Dowódca 19 Pułku Piechoty - pkk Konstanty Tyzenhaus,
- Dowódca 20 Pułku Piechoty - płk Adam Bispink,
- Dowódca 21 Pułku Piechoty - płk Karol Dominik Przeździecki, płk Giełgud,
- Dowódca 22 Pułku Piechoty - płk Stanisław Hutten-Czapski;

VA1f Stan i organizacja wojska polskiego oraz formacji znajdujących się w służbie Republiki Francuskiej w latach 1812-1814

Zasadniczym środkiem aranżacyjnym, wokół którego realizowana jest narracja, jest galeria grafiki i malarstwa portretowego oraz rodzajowego. Narracja obejmuje takie informacje, jak datę i miejsce powołania do życia i rozformowania danej formacji, jej dowódców wraz datami sprawowania przez nich dowództwa, stan liczebny formacji, najważniejsze bitwy, w których dana formacja brała udział. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym

skrótce omawia prezentowane w dalszej kolejności w formie galerii zagadnienia. Kolorystyka danej galerii powinna nawiązywać do określonych w przepisach ubiorczych barw mundurów, podkreślając i różnice, które zachodziły w tym względzie pomiędzy poszczególnymi formacjami.

Legia Nadwiślańska

Dowódcy 1. Pułku Legii Nadwiślańskiej - Józef Chłopicki, Paweł Fądzielewski

Dowódcy. Pułku Legii Nadwiślańskiej - płk Szymon Białowiejski (zm. 1808), płk Kąsinowski, płk Chłusowicz (od poł. lipca 1812 do 22 sierpnia 1812), płk Stanisław Malczewski (od 23 sierpnia 1812).

Dowódcy 3. Pułku Legii Nadwiślańskiej - płk Świderski, Sykstus Estko, mjr Michał Kosiński, mjr Jan Szott

Dowódcy 4. Pułku Legii Nadwiślańskiej (od 1810 r. - wcześniej II Legii Nadwiślańskiej) - mjr Kazimierz Tański, szef bat. Radomski, płk Sykstus Estko

Dowódcy Pułku Lansjerów Nadwiślańskich (od 18 lipca 1811 7 Pułk Szwoleżerów-Lansjerów Liniowych) - Jan Konopka, Stanisław Klicki, Ferdynand Stokowski, Kazimierz Tański, Andrzej Tomasz Łubieński.

27 Dywizja Izydora Krasińskiego

Dowódca 27 Dywizji - Izydor Krasiński

Dowódca odtworzonego 8 pułku piechoty - płk. Kajetan Stuart

Dowódca 16 pułku piechoty - płk Ignacy Bolesta

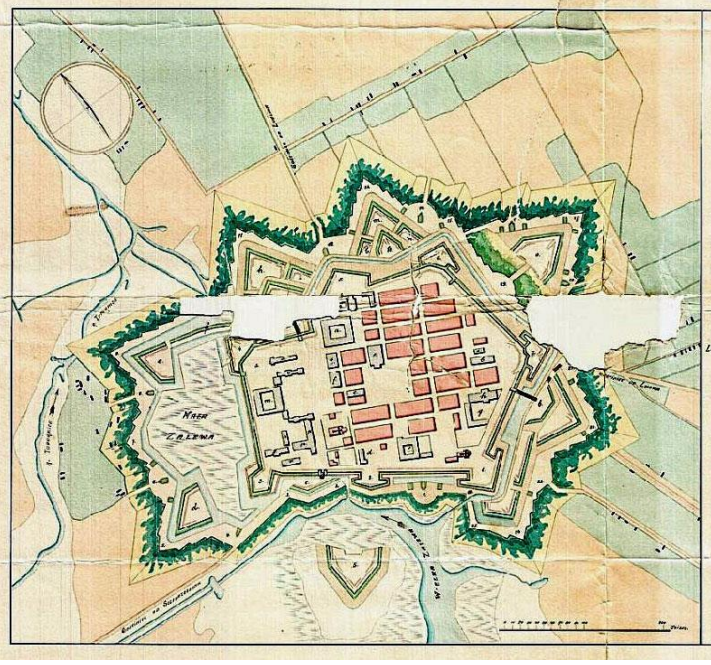
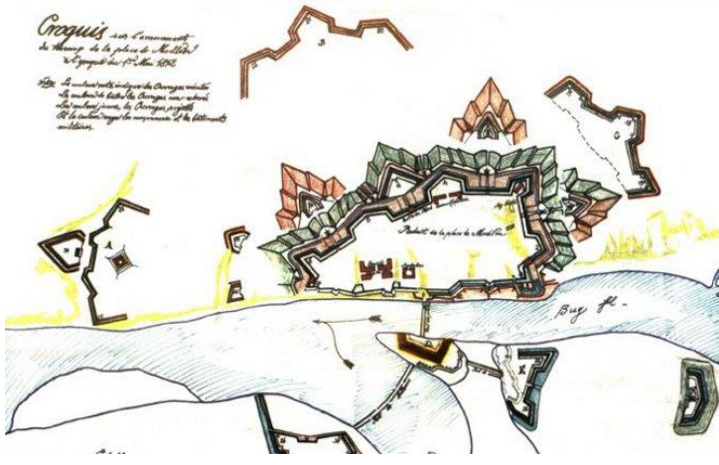
Dowódca pułku piechoty utworzonego z resztek pułków piechoty Legii Nadwiślańskiej - płk Stanisław Malczewski

VA1g Infrastruktura obronna

W dalszej kolejności zostaną przedstawione twierdze, które w dobie Księstwa Warszawskiego miały największe znaczenie dla obronności państwa (w formie interaktywnej lub tradycyjnej mapy). W nawiązaniu do tego zagadnienia zostaną wyeksponowane również panoramy przedstawiające te twierdze oraz ich plany (narracja w ramach drugiego bloku tematycznego).

VA2 Architektura obronna

Panoramy i plany twierdz eksponowane w ramach prezentacji systemu obronnego państwa (pierwszy blok tematyczny).

<p>1</p>		<p>Zamość Wł. Muzeum Fortyfikacji i Broni w Zamościu</p>
<p>2</p>		<p>Modlin</p>
<p>3</p>		<p>Toruń</p>
<p>4</p>		<p>Częstochowa</p>

5

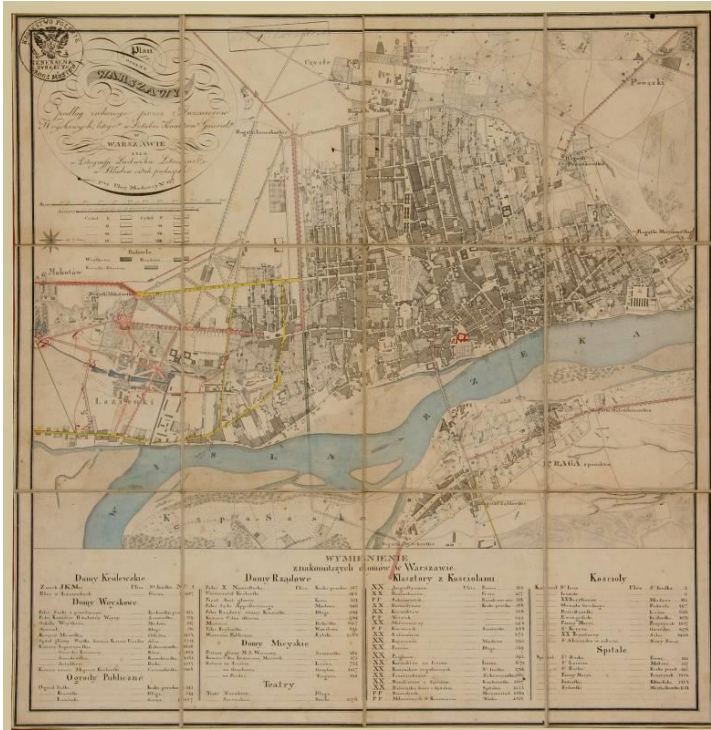
Vue du Siège de la ville et forteresse de Danzig par Le Roy par les troupes françaises et l'armée saxonne. 3. La Sortie qui a duré six heures, et dans laquelle il y eut beaucoup de blessés et de morts de part et d'autre sur la place. A gauche (en y regardant) Prince Constantin (son Altesse) et le Colonel Jaxon.

1. Aufsicht der Belagerung der Stadt u. Festung Danzig. 2. Die Belagerung durch die K. K. Truppen u. S. Sächsischen Armeen. 3. Der Ausfall, welcher vier Stundenlang andauerte, bei dem sich viele Leute u. Verwundete auf dem Schiffsplatz fanden. A. S. V. Br. Cambrander's General, Befehl d. K. V. V. Br. Vizeg. Eschschel. C. K. V. Vizeg. Dr. Kallreuth. D. Sr. Gießer (Drill) Schiller.

Gdańsk

**Plan miasta Warszawy,
siedziby króla Polski**
P. Hennequin; M. Keyl (ryt.),
Michel Gröll (wyd.), 1779 r.
miedzioryt, papier –
reprodukcja
wł. Muzeum Warszawy
[8266/PI]

Plan ogólny Warszawy

Ludwik Letronnel, 1820 r.

litografia kolorowana, papier

wł. Muzeum Warszawy

[MHW 6853/PI]

VA3 Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie

Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie prezentowane jest - jak przyjęto w przypadku poprzednich epok i okresów - w formie pokazu na manekinach całopostaciowych i półmanekinach oraz w formie kolażu grafiki i zabytków. Swego rodzaju wyzwaniem dla projektantów są zabytki, które stanowią tylko fragment kompletnego umundurowania i wyposażenia żołnierskiego - jak na przykład czapki, epolety, wyłogi mundurowe, ładownice na pasach, pasy z klamrami, szelki etc., i które z racji kształtu nie nadają się do wyeksponowania jako część kolażu. Należy eksponować te zabytki na półmanekinach - głowa, biust, torso etc., w porządku anatomicznym na wysokości, na której znajdowałyby się w rzeczywistości. Półmanekiny powinny być zredukowane tylko do tych części ciała człowieka, które wystarczają do wyeksponowania danego elementu umundurowania czy wyposażenia wojskowego. Ekspozycja z oddali powinna dawać złudzenie stojących w szeregu żołnierzy.

VA3a Legiony Polskie we Włoszech

VA3a1 Pokaz na manekinach i półmanekinach

Pokaz na manekinach i półmanekinach oryginalnych elementów umundurowania żołnierza Legionów Polskich we Włoszech

1		Mundur legionisty MWP, nr inw.: 33191*3, 4474-5, 5100, 11685, 6431-2. Czapka, spodnie, kurtka, naramienniki, kamasze oraz kokarda
---	--	---

VA3a2 Kolaż

Kolaż grafiki ekspozycyjnej i zabytków przedstawiający żołnierzy i oficerów Legionów Polskich we Włoszech w okresie 1798-1800

1		żołnierz kompanii fizylierskiej
2		Żołnierz kompanii grenadierskiej - Karabin francuski M 1777, MWP, nr inw. 1976.
3		Żołnierz kompanii strzeleckiej - karabin austriacki M 1784, (Plik 895) oraz M 1754 (Plik 912)
4		Kawalerzysta - szabla francuska oficera huzarów lub strz. konnych, MWP, nr inw. 1273*

VA3a3 Pokaz kolekcji chorągwi

W sąsiedztwie kolażu wyeksponowane są chorągwie batalionów artylerii i piechoty Legii. Chorągwie mogą być również jego częścią, o ile sposób ekspozycji nie będzie kłócił się z programem konserwatorskim ustanowionym dla tych eksponatów.

1

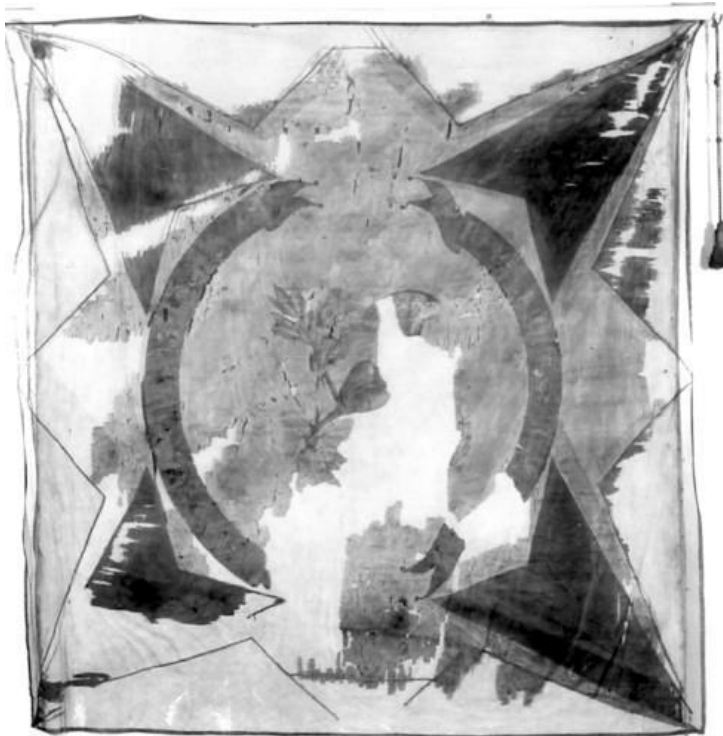
Chorągiew batalionu artylerii

wym. 1,5 X 1,5 m

MWP

(Plik 100_0026)

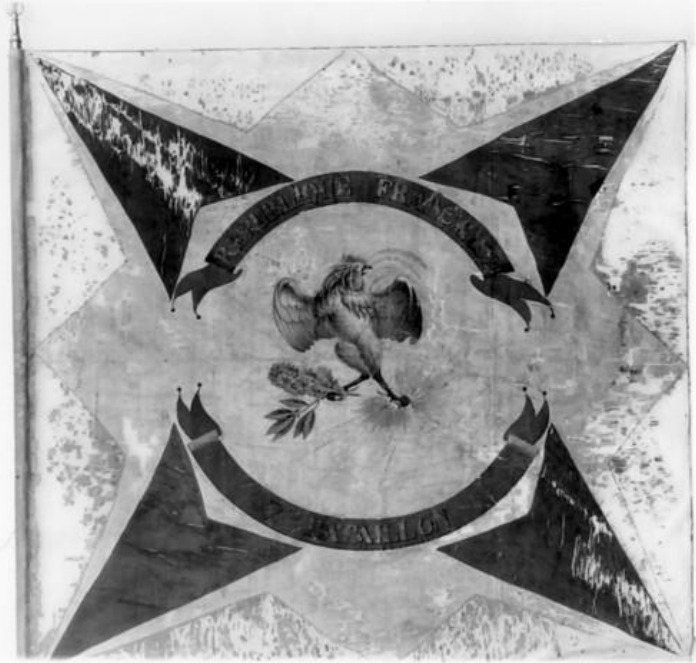
2

Chorągiew 5 batalionu
piechoty polskiej, wym., jw.

MWP

(Plik 1130)

3		<p>Chorągiew 7 batalionu piechoty polskiej, wym., jw. MWP (Plik 1133)</p>
---	---	---

Dokumenty archiwalne

1	<p>„Etat siły zbrojnej Polskiej na żołdzie włoskim będącej”. Obsada personalna dowództwa, kapitanów, poruczników i kwatermistrzów sześciu regimentów oraz artylerii 1 i 2 Legii Polskiej, 1800 r., MWP, nr inw. 3312/C.</p>
2	<p>List gen. Stanisława Fiszera szefa batalionu Legionu Polskiego do gen. Moreau, dowódcy Armii Renu, z prośbą o przyjęcie go jako podkomendnego w jakimkolwiek stopniu. Podpis Fiszera, 1800 r., MWP, nr inw. 5582.</p>
3	<p>Zaświadczenie Rady Gospodarczej Legii wydane Markiewiczowi, porucznikowi Legii 2ej, przeniesionemu w stan nieczynny na skutek reorganizacji Legii na półbrygdę. Podpisy członków rady, 1802 r., MWP, nr inw. 26477.</p>

VA3b Legia Naddunajska 1799-1802

VA3b1 Kolaż

Kolaż grafiki ekspozycyjnej oraz zabytków przedstawiający żołnierzy i oficerów Legii Naddunajskiej

1		Żołnierz piechoty Legii Naddunajskiej
2		Żołnierz jazdy Legii Naddunajskiej
3		Artylerzysta Legii Naddunajskiej

VA3c Legia Włoska 1800 r.

VA3c1 Kolaż

Kolaż grafiki ekspozycyjnej oraz zabytków przedstawiający żołnierzy i oficerów Legii włoskiej

1		Żołnierz piechoty Legii Włoskiej
2		Żołnierz jazdy Legii Włoskiej
3		Artylerzysta Legii Włoskiej

Dokumenty archiwalne

1	Notatnik Jana Henryka Dąbrowskiego, 1804 r., MWP, nr inw. 0004/c dep.	
---	---	--

VA3d Legia Polsko-Włoska 1807-1808

VA3d Kolaż

Kolaż grafiki ekspozycyjnej oraz zabytków przedstawiający żołnierzy i oficerów Legii Polsko-Włoskiej

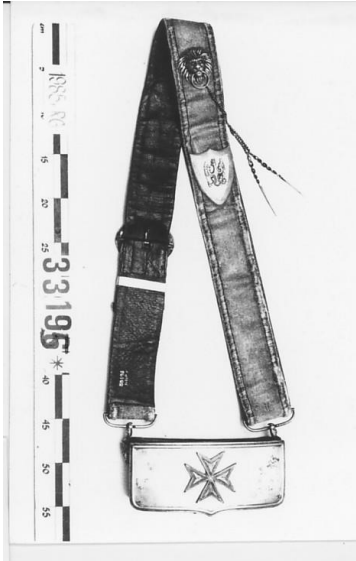

1		Żołnierz piechoty Legii Polsko-Włoskiej
2		Żołnierz jazdy Legii Polsko-Włoskiej
3		Artylerzysta Legii Polsko-

		Włoskiej
--	--	----------

VA3e żołnierze i oficerowie Księstwa Warszawskiego

VA3e1 Pokaz na manekinach i półmanekinach

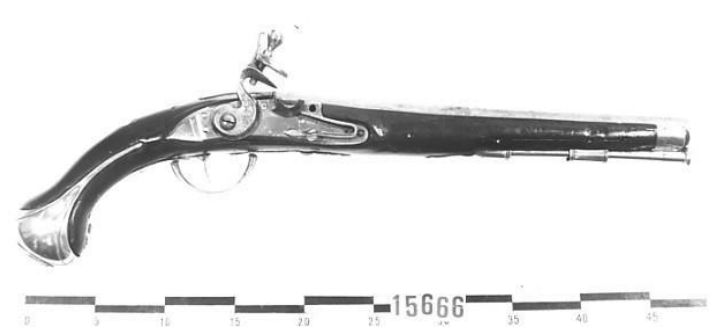
1		<p>Kurtka wicemundurowa gen. J. Niemojewskiego z lat 1807-10 (Plik 31731a), kapelusz stosowany (Plik 31729) wym ok. 40 x 45 cm, całość (Plik 31731)</p>
2		<p>Kurtka paradna gen. J. Niemojewskiego z 1807 r., MWP, nr inw. 31727.</p>

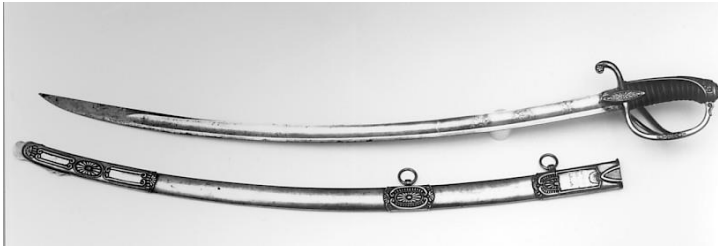
3		<p>Frak do munduru małego gen. J. Niemojewskiego z 1806-7 r., MWP, nr inw. 31730.</p> <p>+ Kurtka gwardii honorowej kpt. L. Małachowskiego z 1807 r., dł. 58 cm, MWP, nr inw 1143*.</p>
4		<p>Ładownica gen. J. Niemojewskiego z I. 1807-12, MWP, nr inw. 33195*.</p>
5		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl. gen. J. Niemojewskiego z 1808 r., MWP, nr inw. 36546.</p>

6		<p>Szabla gen. S. Klickiego MWP, nr inw. 53373.</p>
7		<p>Szabla gen. A. Sułkowskiego z 9. pułku piechoty, MWP, nr inw. 1184*.</p>

VA3e2 Kolaż

Kolaż grafiki ekspozycyjnej i zabytków przedstawiający umundurowanie, uzbrojenie i wyposażenie żołnierza 1. pułku strzelców konnych oraz żołnierza 2. pułku piechoty. W sąsiedztwie kolażu witryny, w których prezentowana jest kolekcja broni.

1		<p>Pistolet AN IX dł. 35 cm MWP, nr inw. 1289.</p>
2		<p>Pistolet, dł. 49 cm, MWP, nr inw. 15666.</p>

3		<p>Pistolet, MWP, nr inw. 13952.</p>
4		<p>Karabin pruski M. 1782, waga ok. 5,5 kg, (Plik 914) + bagnet + Karabinek jazdy pruski (Plik 989)</p>
5		<p>Szabla kpt. A. Parysa z 2. pułku piechoty, 1806 r., MWP, nr inw. 61474.</p>

VA3e3 Pokaz weksyliów

W sąsiedztwie kolażu pokaz weksyliów

1		<p>Sztandar 1. pułku strzelców konnych, wym 61 x 61 cm, drzewce ok. 2,5 m, MWP, nr inw. 1162 i 1162a</p>
---	---	--

2		<p>Chorągiew wykonana w 1807 r. przez żonę gen. J.H. Dąbrowskiego, MWP (Plik 1807)</p>
---	---	--

VA3e4 Dokumenty archiwalne

1	<p>Współczesny odpis odezwy gen. Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego do narodu, 1806 r., MWP, nr inw. 4212.</p>
2	<p>Rozkaz Komisji Departamentu Kaliskiego dla Wincentego Czartkowskiego, aby ten udał się do Łęczycy i Warty by proklamować rządy Napoleona. Podpisy członków Komisji, 1806 r., MWP, nr inw. 5609.</p>
3	<p>List gen. Jna Henryka Dąbrowskiego do Bielańskiego, prezesa Komisji Kaliskiej w sprawie wydania proklamacji w Kaliszu oraz pozostawienia na urzędach dotychczasowych urzędników. Podpisy Dąbrowski, Wybicki, 1806 r., MWP, nr inw. 4213.</p>
4	<p>List gen. Dąbrowski z kwatery głównej w Poznaniu do Kamery Departamentu Kaliskiego z zawiadomieniem o wyjeździe do Warszawy i poleceniem odesłania tam raportów, 1806 r., MWP, nr inw. 4214.</p>
5	<p>„Exstrakt z Sekretariatu Stanu w Kwaterze Cesarskiej w Poznaniu 13 grudnia 1806 roku” zawiera ustawy Napoleona i dodatki ”Przepis ceny za którą będą przyjmowane żywności dostawiane przez departamenta do magazynów wojskowych” i „Tabella</p>

	okazująca ilość produktów przez departamenta dostawić się mających z oznaczeniem miejsc gdzie mają być przystawione 1806 r.” Pieczęć tuszowa, 1806 r., MWP, nr inw. 1167/C.
6	Odezwa do Polaków wydana przez gen. dyw. Jana H. Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego informująca o wkroczeniu na ziemie polskie armii Napoleona, 1806 r., MWP, nr inw. 1640/1/C i 1640/2/C.
7	Pismo Kamery Finansowej Departamentu Poznańskiego do landratów powiatów (Kraysu) z zawiadomieniem o przesłaniu im sześciu egzemplarzy uniwersału gen. Jana Henryka Dąbrowskiego „o ustanowieniu Kasy Centralnej do odebrania ofiar dla wystawienia 30 do 40 tysięcy zbrojnego żołnierza narodowego pod dniem 22 listopada wydanego” oraz 50 egzemplarzy „Uchwały Obywateli to tych...”, 1806 r., MWP, nr inw. 1645/C.
8	Rozkaz gen. Jana Henryka Dąbrowskiego z kwatery Głównej w Poznaniu dot. przygotowania województw do obrony powszechnej, 1806 r., MWP, nr inw. 4218.
9	Oświadczenie zgromadzonych pod przewodnictwem wojewody gnieźnieńskiego Józefa Radziwińskiego obywateli departamentu Poznańskiego dot. dobrowolnego opodatkowania się na rzecz wojska polskiego, 1806 r., MWP, nr inw. 1643/C.
10	Zawiadomienie gen. Dąbrowskiego o ustanowieniu Kasy Centralnej ofiar obywatelskich w Poznaniu, 1806 r., MWP, nr inw. 1644/C.
11	Obwieszczenie Kamery Wojennej i Ekonomicznej Departamentu Poznańskiego dot. postanowienia gen. Dąbrowskiego odnośnie ofiary 10 grosza, 1806 r., MWP, nr inw. 1646/C.
12	Odezwa „Polacy” gen. Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego, reprezentanta miast na sejmie 1791 r., z wezwaniem do powstania narodowego, 1806 r., MWP, nr inw. 3302/C.
13	Odezwa Najwyższej Izby Wojennej i Administracji Publicznej dot. sposobu poboru do wojska, umundurowania i zaopatrzenia w konie, 1806 r., MWP, nr inw. 374/1/C.
14	Odezwa Najwyższej Izby Wojennej i Administracji Publicznej dot. specjalnego mieszkańców na rzecz organizującej się „Siły Zbrojnej Narodowej, 1806 r., MWP, nr

	inw. 374/2/C.
15	Uniwersał na pospolitą obronę Józefa Radziwińskiego, wojewody gnieźnieńskiego, 1806 r., MWP, nr inw. 4217.
16	Odezwa gen. Jana Gliszczyńskiego do obywateli w sprawie formowania wojsk, 1806 r., MWP, nr inw. 4219.
17	Ustawa wyd. przez E. Vincenta, audytora w Radzie Stanu, intendenta departamentu poznańskiego dot. wykonania spisu sum pieniężnych i sprzętu wojskowego, skonfiskowanego na użytek Wielkiej Armii, 1806 r., MWP, nr inw. 1648/C.
18	Odezwa Komisji Rządzącej do obywateli i generałów pospolitego ruszenia w sprawie służby wojskowej i cywilnej. Podpisy S. Małachowski, J.P. Łuszczewski, 1807 r., MWP, nr inw. 4220.
19	Odezwa Komisji Rządzącej w związku z przejściem wojsk sprzymierzonych i narodowych na leże zimowe, wzywająca od składania ofiar na wojsko i zapobieganiu niedostatkom żołnierzy. Podpis S. Małachowski, J. Łuszczewski, T. Breza, 1807 r., MWP, nr inw. 1663/C.

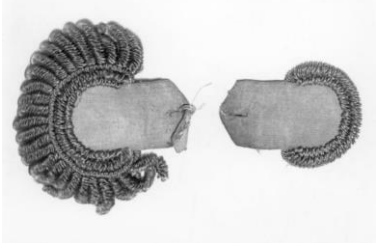

VA3f Żołnierze i oficerowie Księstwa Warszawskiego biorący udział w wojnie z Austrią

VA3f1 Pokaz na manekinach i półmanekinach

1		Frak oficera 12. pułku ułanów, MWP, nr inw. 24482.
---	---	---

2		<p>Frak oficera 4. pułku strzelców konnych (psk) 1809-13, MWP, nr inw. 24487 Ładownica oficera 4. psk (do mund. 24487), MWP, nr inw. 2279.</p>
3		<p>kurtka do mund. małego kpt. Horochu z 12. pułku ułanów, MWP, nr inw. 12769.</p>
4		<p>Kurtka oficera 8. pułku ułanów (komplet z czapką, Plik 1173) Plik 1136. MWP</p>

5		<p>Mundur szeregowego 8. pułku piechoty (rekonstrukcja), MWP, nr inw. 33192 + kamasze płócienne (rekonstrukcja), MWP, nr inw. 12077.</p>
6		<p>Spodnie do mund. małego p. uł. pl MWP, nr inw. 6358.</p>
7		<p>Czapka podoficera 3. pułku piechoty, MWP, nr inw. 31659.</p>

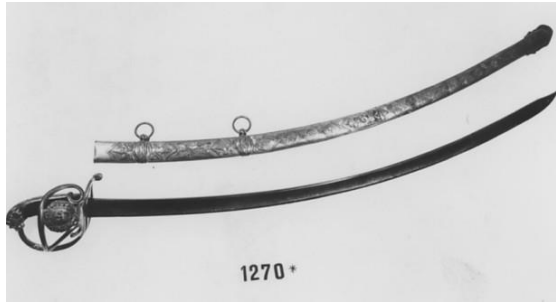
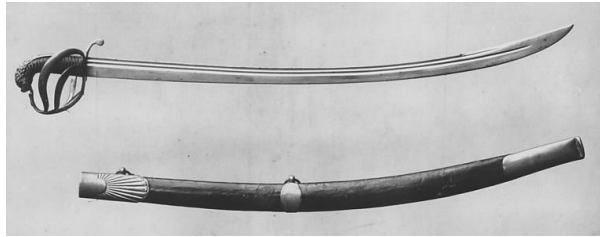
8		para epoletów generalskich MWP, nr inw. 13992.
9		para epoletów oficera wyższego MWP, nr inw. 5877.
10		Epolet oficerski MWP, nr inw. 2448.

VA3f2 Kolaż grafiki i zabytków

1		kokarda na czapkę oficera 12. pułku ułanów z lat 1809- 10, średnica 5 cm, srebrno- czerw., MWP, nr inw. 24562.
2		Pas z kłamrą 12. pułku ułanów, 7 x 10 cm, MWP, nr inw. 1178.

3		<p>Pas z klamrą 12. pułku ułanów 9 x 6 cm, MWP, nr inw. 2448.</p>
4		<p>Cztery guziki artylerii, oficerskie i szeregowych, śr. 1,8 i 2,5 cm, MWP</p>
5		<p>Ładownica oficera ułanów, MWP, nr inw. 1209.</p>
6		<p>Ładownica oficera 3. lub 16. pułku ułanów, MWP, nr inw. 1210.</p>
7		<p>Ładownica oficera pułku ułanów MWP, nr inw. 24935*.</p>

8		<p>Ładownica kawalerii, MWP, nr inw. 42348.</p>
9		<p>Ładownica piechoty, MWP, nr inw. 38524.</p>
10		<p>pistolet M. AN XIII, MWP, nr inw. 1291*.</p>
11		<p>Karabin pruski (z bagnetem) M.1805, waga ok. 5 kg, MWP, nr inw. 1331.</p>

12		Szabla N. Woszczyńskiego z 1. pułku strzelców konnych (potem 8. pułku ułanów), MWP, nr inw. 1270*.
13		Szabla oficerska wyrobu E. Colleta z Warszawy, MWP, nr inw. 1264.
14		Pistolet M. AN XIII, MWP, nr inw. 1280.
15		Karabin austriacki M 1808, MWP, nr inw. 1440.

VA3f3 Pokaz weksyliów

1		Chorągiew 2. pułku piechoty, wym ok. 50 x 50 cm, drzewce ok. 2,5 m, (Pliki 24491_1 i 24491_2)
---	---	---

2		<p>Chorągiew 13. pułku piechoty (b. zniszczona), wym. 70 x 63 cm, drzewce ok. 2,5 m, MWP, nr inw. 1161*.</p>
3		<p>Chorągiew 1. pułku piechoty, wym. 51 x 51 cm., MWP, nr inw. 24697, 24697a.</p>

VA3g Legia Nadwiślańska 1808-1813

VA3g1 Pokaz na manekinach i półmanekinach

1		<p>Czapka oficera niższego p. szwoleżerów MWP, nr inw. 1216.</p>
---	---	--

2		<p>Czapka żołnierska p. szwoleżerów, wys. 20 cm, MWP, nr inw. 38511.</p>
3		<p>Czapka żołnierza 3 p. lekkokonnego 1812-13, MWP, nr inw. 1217*.</p>
4		<p>czapka wachmistrza szwoleżerów, MWP, nr inw. 50029.</p>

5		<p>spodnie do munduru małego, (Plik 5051_1)</p>
6		<p>drugie spodnie po S. Rostworowskim, MWP, nr inw. 1214*.</p>
7		<p>kurtka szwoleżerska gen. W. Kraśińskiego, MWP, nr inw. 3441.</p>
8		<p>MWP, nr inw. 24533.</p>

<p>9</p>		<p>frak do munduru małego gen. W. Krasieńskiego, MWP, nr inw. 3434*.</p>
<p>10</p>		<p>frak do munduru wielkiego gen. W. Krasieńskiego, MWP, nr inw. 1212*.</p>
<p>11</p>		<p>Frak por. Małachowskiego + kamizelka do kompletu, MWP, nr inw. 1213.</p>

12

Frak do munduru małego por.
Gotartowskiego,
MWP, nr inw. 24525.

13

Kurtka paradna po S.
Rostworowski,
MWP, nr inw. 1215.

14

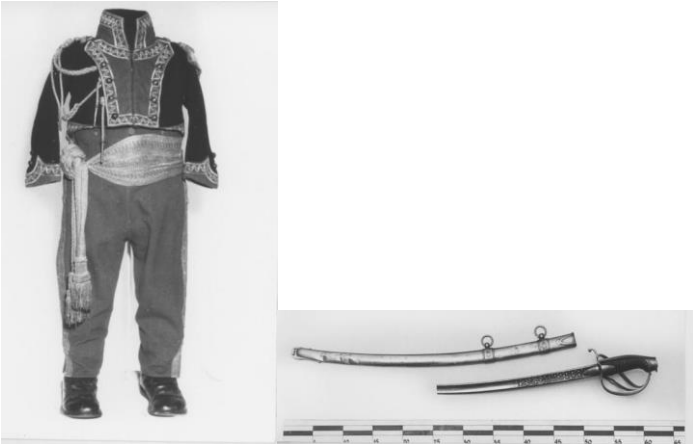

Furażerka szwoleżerska
(rekonstrukcja, do lejbika
19363),
MWP, nr inw. 15334.

15

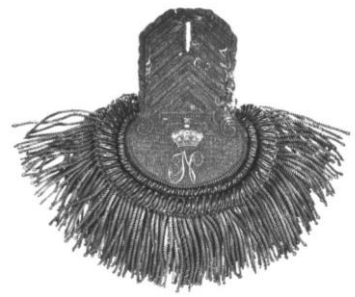

Lejbik szeregowego
szwoleżerów,
MWP, nr inw. 19363.

16		<p>Rajtuzy do munduru małego dł. 116 cm (do lejbika, MWP, nr inw. 19363), MWP, nr inw. 25263.</p>
17		<p>Kurtka trębaczka szwoleżerów (w zbiorze 3 takie), MWP, nr inw. 3436.</p>
18		<p>Kurtka L. Małachowskiego, MWP, nr inw. 3438*.</p>

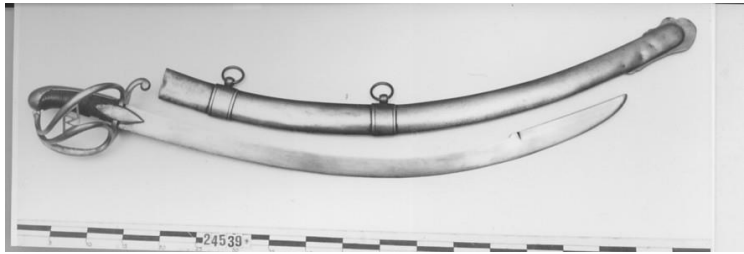
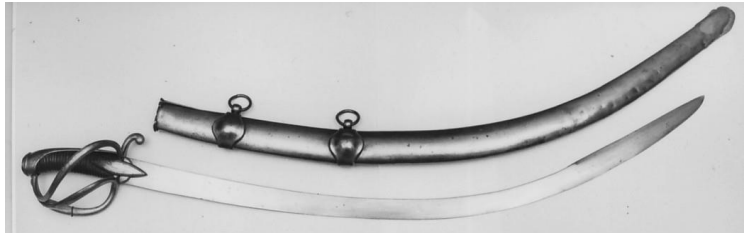
19		<p>Mundurek dziecienny Z. Krasieńskiego (należy uzupełnić o depozyt lub kopię czapki), MWP, nr inw. 3439, rekonstrukcja trzewików, MWP, nr inw. 65300)</p> <p>Szabelka dziecienna Z. Krasieńskiego (do munduru MWP, nr inw. 3439), MWP, nr inw. 3113.</p>
20		<p>Czapka wołyżera 4. pułku piechoty, MWP, nr inw. 38513.</p>
21		<p>Czaprak Pułku szwoleżerów, (granatowo-srebrny) dł. 109 x 136 cm, MWP, nr inw. 14116.</p>
22		<p>Czaprak szwoleżerski, MWP, nr inw. 19386.</p>

23		<p>Czaprak surmacza pułku szwoleżerów (czaprak), 148 x 153, MWP, nr inw. 24475.</p>
24		<p>Dwa naramienniki oficera młodszego szwoleżerów, MWP, nr inw. 5884.</p>
25		<p>Ładownica oficera szwoleżerów, MWP, nr inw. 1552.</p>
26		<p>Fartuch na (surmę) bęben pułku szwoleżerów, MWP, nr inw. 24476.</p> <p>+ Czaprak surmacza pułku szwoleżerów (czaprak), 148 x 153, MWP, nr inw. 24475.</p>

27		<p>Trąba (fanfara) z pułku szwoleżerów, MWP, nr inw. 2594.</p>
----	---	--

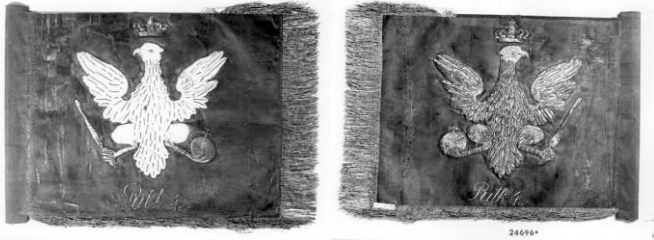
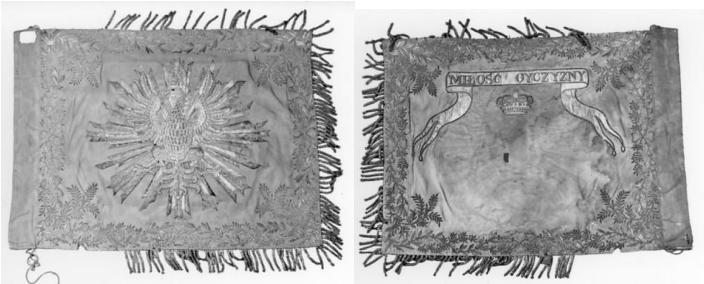
VA3g2 Kolaż grafiki i zabytków

		<p>Klamra do pasa szwoleżerów (5 sztuk), MWP, nr inw. 34335-2.</p>
		<p>Szabla szefa szwadronu A. Niegolewskiego, MWP, nr inw. 24539.</p>
		<p>Szabla płk W. Krasieńskiego, dowódcy pułku szwoleżerów, MWP, nr inw. 24538.</p>

	 <p data-bbox="391 537 513 569">W 23909</p>	<p data-bbox="1029 207 1341 390">Blacha na czapkę pułku ułanów nadwiślańskich, 15 x 22 cm, MWP, nr inw. 23909.</p>
		<p data-bbox="1029 638 1365 772">Lanca z proporcem, dł. 210 cm, MWP, nr inw. 2569, 2592.</p>
		<p data-bbox="1029 989 1419 1123">szabla lekkiej kawalerii M. AN IX, MWP, nr inw. 1565.</p>
		<p data-bbox="1029 1171 1419 1306">szabla lekkiej kawalerii M. AN IX, MWP, nr inw. 4468.</p>

VA3g3 Pokaz weksyliów

		<p data-bbox="1018 1444 1325 1524">Orzeł 4. pułku piechoty, MWP, nr inw. 20243.</p>
--	---	---

		<p>Chorągiew 4. pułku piechoty, wym. 42x51 cm., MWP, nr inw. 24696 i 24696a.</p>
		<p>Chorągiew pułku szwoleżerów z 1807 r. (nieukończona), MWP, nr inw. 722 i 722a.</p>

VA3h Wojna z Rosją

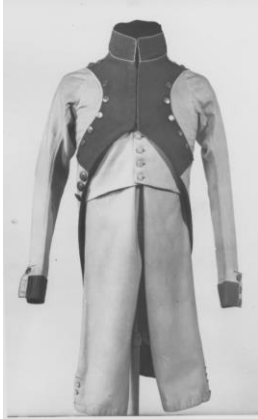

VA3h1 Pokaz elementów umundurowania i wyposażenia żołnierskiego na manekinach i półmanekinach

<p>1</p>		<p>epolety oficera kawalerii, dł. 14 cm MWP, nr inw. 2457.</p>
<p>2</p>		<p>epolety oficera piechoty, MWP, nr inw. 5876.</p>

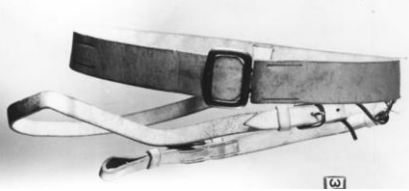

3		<p>Czapka podoficera 20. pułku piechoty, MWP, nr inw. 1237.</p>
4		<p>Czapka 17. pułku ułanów, MWP, nr inw. 24548.</p>
5		<p>Czapka oficera 17. pułku ułanów, waga 1,7 kg, MWP, nr inw. 24548.</p>
6		<p>furażerka 17. pułku ułanów, dł. 63 cm, MWP, nr inw. 24550.</p>

7		<p>Kapelusz stosowany artylerii, wys. 30 cm, szer. 50 cm (do fraka, MWP, nr inw. 33518), MWP, nr inw. 33957.</p>
8		<p>Kapelusz stosowany Gwardii Narodowej lubelskiej, wys. 20 cm, szer. 50 cm (do mund., MWP, nr inw. 24551), MWP, nr inw. 24552.</p>
9		<p>Frak Gwardii Narodowej lubelskiej, dł. z tyłu 90 cm, MWP, nr inw. 24551 (+ szarfa oficerska)</p>
10		<p>Frak oficera wołyżerów (rekonstrukcja), MWP, nr inw. 15333.</p>

11		<p>Mundur ładownica oficera 17. pułku ułanów (z 1812 r.), MWP, nr inw. 24484.</p>
12		<p>Mundur, szabla i ładownica oficera 5. pułku strzelców konnych, MWP, nr inw. 1138.</p>
13		<p>Frak oficera 17. pułku ułanów (z 1812 r.), MWP, nr inw. 7173.</p>

14		<p>Kurtka J.H. Koziatulskiego, na rękawie ślad po ranie (z 1812 r.), MWP, nr inw. 1233.</p>
15		<p>Frak oficera artylerii konnej (rekonstrukcja), MWP, nr inw. 33518.</p>
16		<p>Mundur balowy oficera 14. pułku kirasjerów, dł. z połami 95 cm, MWP, nr inw. 1221.</p>
17		<p>Kamizelka biała oficera 2. pułku ułanów, MWP, nr inw. 1142.</p>

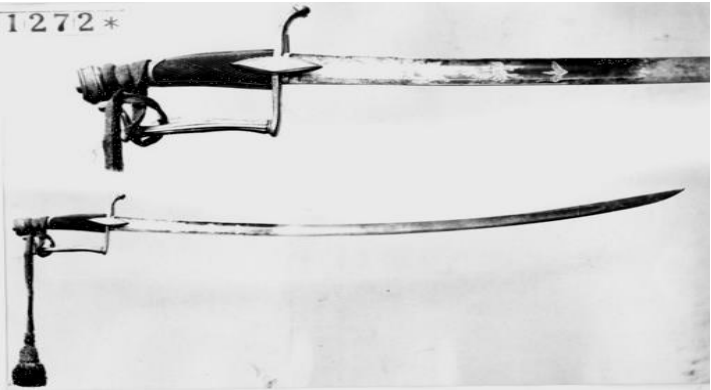
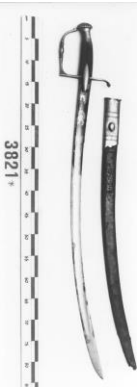

18		<p>Kamizelka pąsowa oficera 2. pułku ułanów, MWP, nr inw. 1147.</p>
19		<p>Dwa pasy z rapciami do szabli (kawaleryjskie), szer. 5 cm, MWP, nr inw. 30077.</p>
20		<p>Ładownica żołnierska, 19. pułku ułanów, MWP, nr inw. 2532.</p>
21		<p>Wykończenia mund. gen. K. Turno, MWP, nr inw. 31265.</p>

22		Epolety J. Sławińskiego z kompanii pontonierów, MWP, nr inw. 1211.
23		Kask i pancerz kirasjerów

VA3g2 Kolaż grafiki i zabytków

1		Blacha na czapkę 17. pułku ułanów, MWP, nr inw. 2666.
2		Blacha na czapkę 17. pułku ułanów, MWP, nr inw. 1220
3		Blacha na czapkę Gwardii Narodowej Wileńskiej, 12 x 13 cm, MWP, nr inw. 24523.

4	 A rectangular, ornate metal breastplate (szabeltas) with a central eagle emblem and decorative scrollwork. It has three rings at the top for attachment.	Szabeltas oficera 10. pułku huzarów, MWP, nr inw. 1149.
5	 A set of 13 circular metal buttons (guziki) arranged in a 4x3 grid with one button centered below the last row.	Komplet guzików 14. pułku kirasjerów, śr. 2,5 cm, MWP, nr inw. 33381.
6	 A long, slender sword (pałasz) with a simple hilt and a long, straight blade.	Pałasz kirasjerski dł. 100 cm plik 3561-2

7		<p>Szabla oficerska mjr K. Trzaskowskiego z 15. pułku ułanów (1812 r.), MWP, nr inw. 1272*.</p>
8		<p>Szabla francuska oficera piechoty, MWP, nr inw. 3821.</p>
9		<p>Szabla paradna oficerska, MWP, nr inw. 38533*.</p>
10		<p>Pistolet AN XIII (wypr. 1810), waga 1,285 kg, MWP, nr inw. 1281.</p>
11		<p>Pistolet AN XIII, MWP, nr inw. 1284.</p>

12		Pistolet (para) oficerski, dł. 38 cm, waga 0,86 kg., MWP, nr inw. 24574 i 24574*
13		Pistolet oficerski, dł. 41 cm, waga 1 kg, MWP, nr inw. 24573 i 24573a.
14		Pistolet oficerski, dł. 30 cm waga 0,6 kg, MWP, nr inw. 30685.
15		Pistolet (para) żandarmerii, MWP, nr inw. 1287.
16		+ Karabin (lub kilka) M AN IX, MWP, nr inw. 40799.

17		+ karabinek huzarów M 1786?, MWP, nr inw. 30554.
18		+ Karabin Dragoński M AN IX, MWP, nr inw. 1444.

VA3h3 Pokaz weksyliów

1		Proporzec pułkownika 2. pułku piechoty (z 1811 r.), wym. ok. 40 x 40 cm, MWP, nr inw. 1160.
2		Sztandar 15. pułku ułanów, wym. 56 x 56 cm, drzewce ok. 2,5 m, MWP, nr inw. 1163.

VA3i Kampania niemiecka i francuska 1813-1814

VA3i1 Pokaz kolekcji na manekinach i półmanekinach

1		Czapka Legii Nadwiślańskiej przerobiona z pruskiej, MWP, nr inw. 52894 1-2.
2		Czapka ppor. M. Rymgajły z 3. pułku eklererów (1814 r.), ze śladem po kuli, MWP, nr inw. 24526.
3		Czapka podoficera, 10. pułku piechoty, MWP, nr inw. 38512.

4		<p>Czapka szer. artylerii (rekonstrukcja), wys. 28 cm, MWP, nr inw. 12069.</p>
5		<p>Epolety gen. K. Małachowskiego (przy kurtce, MWP, nr inw. 24545), MWP, nr inw. 30190.</p>
6		<p>Kurtka mundurowa gen. J. Umińskiego (1813 r.), MWP, nr inw. 24545.</p>
7		<p>Kurtka por. Rymgajły z 3. pułku eklereów (1814 r.), MWP, nr inw. 40127.</p>

8		<p>Kurtka z pasem dowódcy 1. pułku ułanów płk. J. Tomickiego, MWP, nr inw. 1231.</p>
9		<p>Spodnie do munduru małego płk. T. Tyszkiewicza, dowódcy 2. pułku ułanów, MWP, nr inw. 11456.</p>
10		<p>Lejbik artylerii (1814 r.), dł. przodu 48 cm, MWP, nr inw. 24486.</p>
11		<p>Spodnie artylerii pieszej (rekonstrukcja), dł. 108 cm, MWP, nr inw. 12076.</p>

12		<p>Ładownica oficera 1. pułku ułanów z 1814 r. (do mund., MWP, nr inw. 1231), MWP, nr inw. 1232.</p>
13		<p>Ładownica oficerska, MWP, nr inw. 38470.</p>

VA3i2 Kolaż grafiki i zabytków

1		<p>Pistolet oficera, dł. 42 cm, waga 0,97 kg, MWP, nr inw. 1288.</p>
2		<p>Karabin dragoński M AN IX, MWP, nr inw. 1444.</p>

3		Szabla lekkiej kawalerii francuskiej M AN XI, MWP, nr inw. 3618.
---	--	--

VA4 Najważniejsze bitwy

Zagadnienie zostanie omówione w ciągu pierwszego bloku tematycznego.

VA4a Udział Legionów Polskich w kampanii przeciwko I koalicji antyfrancuskiej

Na ekranie dotykowego monitora wyświetla się krótka forma filmowa przedstawiająca przebieg bitew prowadzonych w ramach kampanii przeciwko I koalicji antyfrancuskiej w latach 1798-1802.

VA4b Udział Legionów Polskich w kampanii przeciwko II koalicji antyfrancuskiej

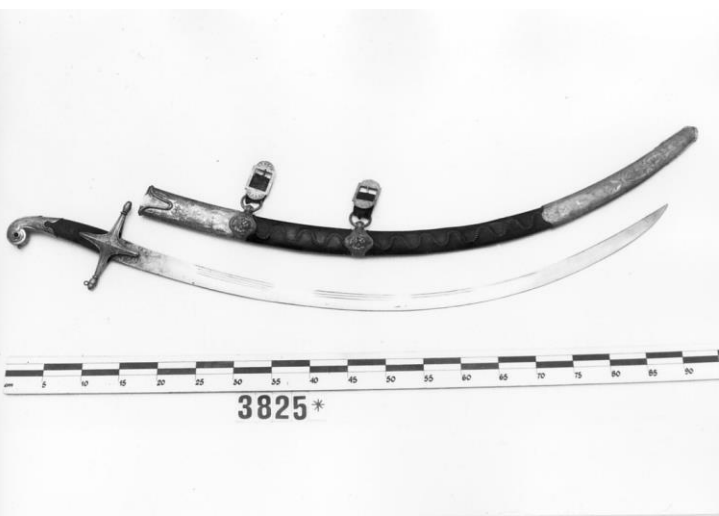

Pretekstem dla narracji poświęconej bitwom prowadzonym w ramach kampanii przeciwko II koalicji antyfrancuskiej jest należąca do gen. J.H. Dąbrowskiego książka pt "Historia wojny trzydziestoletniej" Friedricha Schillera, w której, w trakcie bitwy pod Novi, utkwiała kula.

1		gen. J.H. Dąbrowskiego ze śladem po kuli (z bitwy pod Novi), MWP, nr inw. 13220.
---	---	--

Na ekranie dotykowego monitora wyświetla się krótka forma filmowa przedstawiająca przebieg bitew prowadzonych w ramach kampanii przeciwko II koalicji antyfrancuskiej w latach 1798-1802.

VA4c Kampania egipska 1798-1801

Pretekstem dla narracji poświęconej udziałowi żołnierzy Legionów Polskich w kampanii egipskiej Napoleona są dwie francuskie szable „mameluk”.

1		szabla francuska „mameluk”, MWP, nr inw. 3825*.
2		szabla francuska „mameluk”, MWP, nr inw. 3726*.

VA4d San Domingo 1803

Pretekstem dla narracji poświęconej udziałowi Polaków w walkach na Hiszpanii i San Domingo w jest manierka wykonana z kokosa przez żołnierza legionów.

1		<p>Manierka z kokosa, MWP, nr inw. 695.</p>
---	---	---

Na ekranie dotykowego monitora wyświetla się krótka forma filmowa przedstawiająca przebieg walk z udziałem Polaków na wyspach Hispaniola i San Domingo.

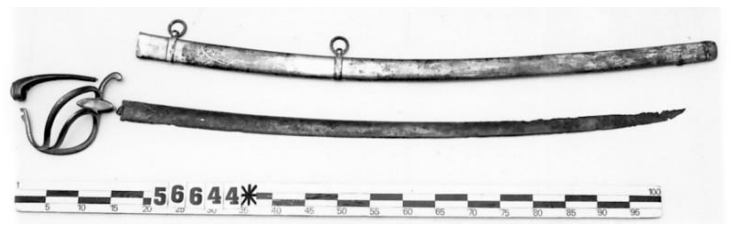
VA4e1806-7 Pierwsza wojna polska i powstanie Księstwa Warszawskiego

1		<p>Ryngraf oficera Legii Północnej, 5x15 cm, MWP</p>
2		<p>Guziki mundurowe (guziki wielkości 2,2-2,7 cm), MWP, nr inw. 39793 i 198799.</p>

3		<p>Armata zdobyta pod Tczewem z inskrypcją (depozyt lub kopia), dł. oryginału ok. 180 cm waga 0,4 t. z łożem do 0,7 t.; (Pliki 381, 388, 386)</p>
---	--	---

Na ekranie dotykowego monitora wyświetla się krótka forma filmowa przedstawiająca przebieg oblężenia Tczewa.

VB4f Bitwa pod Raszynem

1		<p>Szabla typu francuskiego odnaleziona na polu bitwy pod Raszynem, MWP, nr inw. 56644*.</p>
2		<p>bagnet z pobojuwiska pod Raszynem</p>
3		<p>bagnet z pobojuwiska pod Raszynem</p>

VB4g Zdobyćcie wąwozu Somosierra

1		<p>Obraz, "Szarża pod Somosierrą", mal. Januariusz Suchodolski, 1835 r., MWP</p>
2		<p>Płomień do fanfary pułku jazdy hiszpańskiej, zdobyty przez oddziały polskie w Hiszpanii, pocz. XIX w., MWP</p>

VA4h Bitwa pod Borodino

1		<p>Furażerka S. Dunin-Wąsowicza z pułku Szwoleżerów, którą miał nosić Napoleon podczas przeprawy przez Niemen, MWP, nr inw. 1235*.</p>
---	---	--

2		Bieurko polowe gen. Bontempsa z kampanii 1812 r.
3		Szabla gen. J. Umińskiego dowódcy 10. pułku huzarów (1810 r.), MWP, nr inw. 24556*.

VA3i Bitwa nad Berezyną

1		Nożyczki znalezione nad Berezyną, dł. 15 cm, MWP, nr inw. 24517.
---	---	---

VA3j Udział polskich formacji wojskowych w kampanii saskiej i francuskiej 1813-1814.

1		Szabla i pistolet - pamiątki po ks. J. Poniatowskim, MWP, nr inw. 1265.
2		Kapciuch na tytoń ks. J. Poniatowskiego, MWP, nr inw. 9300.

3		<p>Fragment wstęgi orderowej (ze współczesnym opisem) zdjętej z munduru ks. J. Poniatowskiego, szer. 5,5 cm, MWP, nr inw. 12775.</p>
4		<p>Fragment wstęgi od Legii Honorowej ze współczesnym opisem (zdjętej z munduru ks. J. Poniatowskiego), szer. 10 cm., MWP, nr inw. 12776.</p>
5		<p>Szabla francuska gen. J. Umińskiego (1813-15) MWP, nr inw. 24782*.</p>
6		<p>Fragment wstążki orderowej VM i LH i NN Orderu wraz z portretem gen. J. Umińskiego, MWP, nr inw. 13408.</p>
7		<p>zamek karabinowy wyłowiony z Narwi w Modlinie, MWP, nr inw. 24926.</p>

8		<p>Klamra do pasa szwoleżerskiego S. Dunin- Wąsowiczu ze śladem po kuli, MWP, nr inw. 8041.</p>
---	---	---

VA5 i VB5 Etos żołnierski

Omówienie idei rewolucji francuskiej oraz insurekcji kościuszkowskiej oraz procesów ich adaptacji w Legionach Polskich, polskich formacjach w służbie Republiki Francuskiej oraz w wojsku Księstwa Warszawskiego. Syntetyczne przedstawienie stopni wojskowych w poszczególnych formacjach wojska polskiego oraz orderów i odznaczeń, którymi odznaczano oficerów i żołnierzy tych formacji.

1		<p>Gwiazda Orderu Orła Białego (duża) z kolekcji gen. J.H. Dąbrowskiego, MWP, nr inw. 24501.</p> <p>+ Gwiazda Orderu Orła Białego (mała) z kolekcji gen. J.H. Dąbrowskiego, MWP, nr inw. 24500.</p> <p>+ podobizna szabli otrzymanej od Dyrektoriatu przez gen. K. Kniaziewicz</p>
---	--	--

2		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl. Na wstędze, z kolekcji gen. J. H. Dąbrowskiego, MWP, nr inw. 24498-1*, 24498-2*.</p>
3		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl., MWP, nr inw. 24499.</p>
4		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari po 1808 r. III kl., MWP, nr inw. 25417.</p>

5		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari V kl., MWP, nr inw. 1451-1 i 1451-2.</p>
6		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl., MWP, nr inw. 1452*.</p>
7		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl., MWP, nr inw. 1454*.</p>
8		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl., MWP, nr inw. 39611*.</p>
9		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari IV kl., MWP, nr inw. 1457*.</p>
10		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari V kl., MWP, nr inw. 1458*.</p>
11		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl., MWP, nr inw. 24699.</p>
12		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari V kl., MWP, nr inw. 41336*.</p>
13		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari V kl. L. Lasockiego, MWP, nr inw. 42404*.</p>
14		<p>Krzyż Orderu Virtuti Militari</p>

		V kl. (po 1808 r.), MWP, nr inw. 47158*.
15		6 szt. Order Legii Honorowej (różnych klas), MWP
16		Virtuti Militari IV kl. W. Jarocińskiego, MWP, nr inw. 36684.
17		Krzyż Orderu Virtuti Militari III kl. K. Świeżawskiego (1810 r.), MWP, nr inw. 24710*.
18		Krzyż Virtuti Militari IV kl. T. Stalewskiego, za kampanię 1813 r., MWP, nr inw. 1456 i 1456a.
19		Krzyż Orderu Virtuti Militari V kl. M. Krużewskiego (1810 r.), MWP, nr inw. 31495.
20		Order Legii Honorowej (miniatura), MWP, nr inw. 24798-2 i 24798-1.

21		2-5 Krzyży Orderu Legii Honorowej (różnych klas)
----	--	--

Wybór archiwaliów

1	Dyplom nr 121 wydany przez Zarząd Główny I Legii Polskiej zaświadczaający, że strzelec Stanisław Hayduk służył przez 6 lat w Legii a zwolił się z powodu kalectwa celem przyjęcia do Pałacu Inwalidów. Podpis min. Dąbrowski, 1801 r., MWP, nr inw. 2660/C.
2	Zwolnienie ze służby Wojciecha Świderskiego, 1800 r., MWP, nr inw. 28048.
3	Patent na stopień kapitana batalionu artylerii dla Kajetana Stuarta. Pieczęć z napisem „REPUBLICA CISALPINA”, 1800 r., MWP, nr inw. 38811.
4	Zaświadczenie o służbie w legii wydane kapitanowi przeniesionemu w stan nieczynny przez radę gospodarczą I. Legii, 1802 r., MWP, nr inw. 2530.
5	Patent na stopień porucznika II klasy w korpusie artylerii polowej wojska pruskiego, dla podoficera tegoż korpusu Sowińskiego. Pieczęć sucha, 1801 r., MWP, nr inw. 33800.
6	List gen. A. Roźniecki do szefa brygady Stanisława Fiszera wzywający do zorganizowania rozproszonej armii polskiej. Podpis Roźniecki, 1801 r., MWP, nr inw. 5709.
7	List gen. dywizji Dąbrowskiego dowódcy 1-go Legionu do gen Fiszera w sprawach organizacyjnych. Podpis Dąbrowski, 1801 r., MWP, nr inw. 5790.
8	Patent nr 617 na krzyż kawalerski orderu Virtuti Militari nadany płk Kazimierzowi Turno z pułku 5. jazdy Wojsk Księstwa Warszawskiego. Podpis Józef Poniąkowski. (odznaczenie prawdopodobnie za bitwę pod Friedlandem) 1808 r., MWP, nr inw. 123/C.
9	Patent na krzyż złoty orderu Virtuti Militari dla Jana Pawłowskiego, kapitana 10. pułku piechoty Księstwa Warszawskiego. Podpis J. Poniąkowski, 1808 r., MWP, nr inw. 4241.
10	Patent Virtuti Militari dla Jana Polczyńskiego, 1808 r., MWP, nr inw. 25837/13.

11	Patent na krzyż kawalerski Orderu Virtuti Militari nr 275 dla Adama Mieroszewskiego z 4. pułku piechoty. Warszawa. Podpis Józefa Poniatońskiego, 1808 r., MWP, nr inw. 127/C.
12	Nominacja na stopień porucznika dla Piotra Jeziorkowskiego. Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 39772.
13	Nominacja na stopień porucznika dla Tadeusza Kościuszki (bratanek Naczelnika Tadeusza Kościuszki). Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 48371.
14	Nominacja dla Józefa Bogdaszewskiego na stopień podporucznika w pułku 3 jazdy. Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 7082.
15	Nominacja dla Jana Płonczyńskiego, 1808 r., MWP, nr inw. 25837/14.
16	Nominacja na stopień porucznika 10. pułku piechoty dla Ksawerego Dąbrowskiego. Podpis Józefa Poniatońskiego, 1808 r., MWP, nr inw. 37170.
17	Patent na stopień kapitana 10. pułku piechoty dla Ludwika Glaser. Przemieszczenie, 1808 r., MWP, nr inw. 12855/3.
18	Nominacja na stopień kapitana pułku 2 – go piechoty dla Marcina Koszkowskiego. Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 7410/1.
19	Nominacja na stopień porucznika 11. pułku piechoty dla Stanisława Kindera. Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 2855/1/C.
20	Nominacja na stopień porucznika 11. pułku piechoty dla Stanisława Kindera. Podpis Józef Poniatoński, 1808 r., MWP, nr inw. 2855/1/C.
21	Nominacja na stopień kapitana 11. pułku piechoty dla St. Kindera, 1812 r., MWP, nr inw. 2855/2/C.
22	Zaświadczenie o służbie Kaliksta Grabskiego porucznika 6 pułku lekkiej jazdy wystawione przez oficerów brygady gen. Amilikara Kosińskiego. Podpisy między innymi gen. A. Kosiński, 1808 r., MWP, nr inw. 2826/C.
23	Nominacja na stopień porucznika w 12.pp dla Maciej Krużewskiego z dnia 1 sierpnia,

	1808 r., MWP, nr inw. 140/1/C.
24	Nominacja na stopień kapitana 11. pułku piechoty dla St. Kindera, 1812 r., MWP, nr inw. 2855/2/C.
25	Stan służby St. Kindera z 11. pułku piechoty 7. dywizji, 10. Korpusu Wielkiej Armii. Podpisy, 1813 r., MWP, nr inw. 2855/5/C.
26	Dyplom nadania Józefowi Chłopickiemu tytułu Barona przez Napoleona. Podpis Napoleon. Pieczęć cesarska lakowa z wyobrażeniem cesarza na tronie. Pieczęć oderwana, 1811 r., MWP, nr inw. 5902.
27	Dyplom nadania przez cesarza Napoleona I tytułu barona cesarstwa Józefowi Nikodemowi Michałowskiemu majorowi 2-go Regimentu Legii Nadwiślańskiej. Podpis za cesarza Maria Louise i pierwszego kanclerza cesarstwa – nieczytelny, 1813 r., MWP, nr inw. 1514/C.
28	Dyplom nadania przez Napoleona I Janowi Murzynowskiemu, kapitanowi 1. pułku Legii Nadwiślańskiej, tytułu kawalera Imperium /Cesarstwa/ Francuskiego wraz z wizerunkiem herbu. Podpisy księcia arcykanclerza imperium (nieczytelny), za cesarza Marie Louise, 1813 r., MWP, nr inw. 4009/C.
29	Nominacja wystawiona przez gen. dyw. J.H. Dąbrowskiego dla Antoniego Prackiego na rangę kapitana jazdy w pułku jazdy polskiej szefostwa płk Jana Michała Dąbrowskiego (1. pułk strzelców konnych). Podpis Dąbrowski, 1806 r., MWP, nr inw. 7679/C.

VIA Królestwo Polskie

Krótki rys historyczny przedstawiający wydarzenia obejmujące okres od utworzenia Królestwa Polskiego do wybuchu powstania listopadowego. Syntetyczne omówienie ustroju Królestwa Polskiego a także przedstawienie stanu i organizacji wojskowości w Królestwie Polskim.

VIA1 Stan i organizacja wojska polskiego w dobie królestwa Kongresowego

VIA1a Historia Królestwa Polskiego - galeria grafiki i malarstwa historycznego

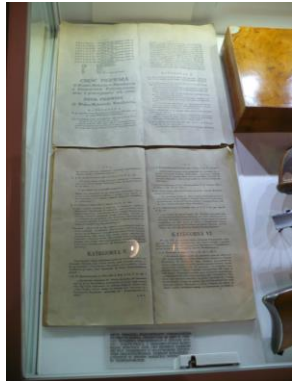
Syntetyczne przedstawienie historii Królestwa Polskiego od momentu powstania na mocy decyzji Kongresu Wiedeńskiego do wybuchu powstania listopadowego. Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą tekstów objaśniających galerie grafiki i malarstwa historycznego, w sąsiedztwie których niejako równolegle eksponowane są - również w porządku chronologicznym - zabytki stanowiące pamiątki po najważniejszych aktorach biorących udział w wydarzeniach. Elementy umundurowania i wyposażenia wojskowego eksponowane są na manekinach lub półmanekinach w porządku anatomicznym, pozostałe zabytki - w witrynach pionowych lub gablotach pulpitowych. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności - w formie osi czasu - zagadnienia.

		Królestwo Polskie - Aleksander I 1815-1825, Warszawa, Plage 2, Fr. 105,
		

		<p>Mundur generalski używany przez cara Aleksandra I podczas jego pobytu w Warszawie wym: 200 x 70 cm, MWP</p>
		<p>Car Aleksander I w mundurze generalskim polskim, wym.: 77 x 61 cm, MWP, nr inw. 5209.</p>
		<p>Car Mikołaj I w mundurze generalskim, wym.: 92,5 x 75 cm, MWP, nr inw. 53190.</p>
		<p>Wielki Książę Konstanty w mundurze generał-adiutanta na tle pałacu w Belwederze, mal. G. Willewalde, 1856 r., pł., ol., 181 x 145, MWP, nr inw. 32093.</p>

		<p>Ks. Józef Zajączek – Namiestnik Królestwa Polskiego w mundurze generalskim, a.n., XIX w., lit., 35,5 x 27, MWP, nr inw. 34954.</p>
		<p>Szabla gen. J. Zajączka przełamana na jego pogrzebie, dłg. ok. 70 cm. MWP</p>
		<p>Tłoki pieczętne do laku z herbem Świnka po gen. Józefie Zajączku, Królestwo Polskie 1815-1826, MWP, nr inw. 12870.</p>
		<p>1. pułk piechoty liniowej. Postacie w ubiorach letnich (od lewej): podpułkownik, porucznik, podoficer wołyżerów, grenadier, grenadier w ubiorze „do marszu”, trębacz, mal. J. Łukaszewicz, 1823 r., pł., ol., 83,5 x 111, MWP, nr inw. 12809.</p>
		<p>1. pułk piechoty liniowej. Postacie w ubiorach</p>

		<p>zimowych (od lewej): pułkownik, porucznik, podoficer grenadierów, wołyżer, fajfer, doboz, mal. J. Łukaszewicz, 1823 r., pł., ol., 83,5 x 111, MWP, nr inw. 12808.</p>
		<p>Odprawa posyłek na placu Saskim, mal. M. Chylewski ok.1830 r., pł., ol., 96 x 159 cm, MWP, nr inw. 29859.</p>
		<p>Przeгляд wojsk na Polu Mokotowskim, mal. J. Rosen, akw., 62 x 91 cm, MWP, nr inw. 12225A*.</p>
		<p>Major Walerian Łukasiński przykuty do armaty, a.n. XIX w., stlr., 28,5 x 19, MWP, nr inw. 28733.</p>

		<p>Akta procesu przywódców Towarzystwa Patriotycznego, MWP</p>

Struktura wojska polskiego w dobie Królestwa Polskiego - galeria portretów

Omówienie stanu i organizacji wojska polskiego w dobie Królestwa Polskiego. Zasadniczym środkiem aranżacyjnym, wokół którego realizowana jest narracja, jest galeria grafiki i malarstwa portretowego oraz rodzajowego. Narracja obejmuje takie informacje, jak datę i miejsce powołania do życia i rozformowania danej formacji, jej dowódców wraz datami sprawowania przez nich dowództwa, stan liczebny formacji, najważniejsze bitwy, w których dana formacja brała udział. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności w formie galerii zagadnienia. Kolorystyka danej galerii powinna nawiązywać do określonych w przepisach ubiorczych barw mundurów, podkreślając i różnice, które zachodziły w tym względzie pomiędzy poszczególnymi formacjami.

Galerię otwiera obraz pt. "Przeгляд wojsk polskich i rosyjskich 29 sierpnia 1822 r. pod Parysowem"

<p>1</p>		<p>Obraz: Przeгляд wojsk polskich i rosyjskich 29 sierpnia 1822 r. pod Parysowem, pł. tech. olejna, mal. J. Łukaszewicz wym.: 160 x 400 cm, MWP</p>
----------	--	---

1 Dywizja Piechoty

Dowódcy 1 Dywizji Piechoty - gen. dyw. Józef Chłopicki 1815-1818, gen. dyw. Stanisław Potocki 1818-1829, gen. dyw. Jan Krukowiecki 1829-1831,

1 Brygada

gen. Stanisław Potocki od 20 stycznia 1815 do 28 października 1818, gen. Antoni Giełgud od 28 października 1818 do 28 lutego 1831

Dowódcy 1 Pułk Piechoty Liniowej - płk Hornowski, Ignacy Bolesta, August Radwan, Maciej Rybiński, (od 1830) (gen. bryg. od 18 marca 1831), ppłk Romuald Urbański (tymcz. dow. od 28 lutego 1831, płk od 25 maja),

Dowódcy 5 Pułku Piechoty Liniowej - Piotr Krasiński (1815-1817), Ludwik Glazer (1817-1818), Franciszek Górski (1818-1819), Ludwik Glazer (1819-1820), vacat (1820), Franciszek Górski (1821-13 I 1830), Walenty Zawadzki (13 I 1830 do 28 II 1831), Joachim Podczaski (1 III 1831-),

2 brygada

gen. Franciszek Ksawery Kossecki od 20 stycznia 1815 do 6 lutego 1816, gen. Józef Harnowski od 6 lutego 1816 do 8 maja 1817, gen. Franciszek Żymirski od 8 maja 1817 do 18 marca 1818;

gen. Jan Krukowiecki od 18 marca 1818 do 24 maja 1828, gen. Antoni Pawłowski od 24 maja 1828 do 19 stycznia 1831

Dowódcy 2 Pułku Piechoty Liniowej - płk Stefan Koszarski (20 stycznia 1815 do roku 1818), płk Kazimierz Słupecki (do 27 grudnia 1830), ppłk Jan Hiż (zastrzelił się 25 stycznia 1831), ppłk Władysław Płonczyński (dowodził od 21 stycznia, poległ w bitwie pod Grochowem 24 lutego), mjr Karol Żywult (tymczasowo dowodził do 25 lutego 1831), ppłk Stanisław Rychłowski (płk dowodził do 28 lipca 1831), ppłk Antoni Gałczyński (1 sierpnia 1831).

Dowódcy 6 Pułku Piechoty Liniowej - płk Michał Kosiński (19 I 1815 - I 1817), ppłk armii rosyjskiej Hudrychiewicz (p.o. I - III 1817), ppłk Józef Obertyński (29 III 1817 - 6 II 1818), ppłk Antoni Pawłowski (6 II 1818 - 1829), ppłk Julian Górski (1829 - 25 II 1830), ppłk / płk Roman Wybranowski (25 II 1830 - 1831),

3 Brygada

gen. Michał Cichocki od 20 stycznia 1815 do 5 czerwca 1828, gen. Antoni Pawłowski od 5 czerwca 1828 do 24 maja 1829, gen. Piotr Szembek od 24 maja 1829 do 24 stycznia 1831

Dowódcy 1 Pułku Strzelców Piesznych - płk Zdzitowiecki (20 I 1815 - 1816), ppłk Bieliński (p.o. do 16 X 1816), ppłk Piotr Szembek (od 16 X 1816 z przerwą w latach 1819 i 1820 w których dowództwo wakuje), ppłk Maciej Rolbiecki (od 7 XII 1830), ppłk Antoni Noffok (od 1 II 1831), płk Feliks Breański (od 25 V 1831), ppłk Salomon Suarce (od 13 VI 1831), ppłk Franciszek Bobiński (od 1 VIII 1831),

Dowódcy 3 Pułku Strzelców Piesznych - płk hrabia Antoni Giełgud (1815–1818), ppłk Wojciech Łaszewski (1818-1820), ppłk/płk Wacław Sierakowski (1818–1825 z przerwą w latach 1819 i 1820), płk Julian Bieliński (1825-1830), ppłk Walenty Śmigieński (od 18 marca 1830, awansowany na płk 25 maja), płk Jan Suchodolski (od 22 września 1830),

2 Dywizja Piechoty

Dowódcy 2 Dywizji Piechoty - gen. dyw. Izydor Krasiński 1815-1827, gen. dyw. Edward Żółtowski 1827–1831

1 Brygada

Dowódcy 1 Brygady - gen. Edward Żółtowski od 20 stycznia 1815 do 22 sierpnia 1826, gen. Franciszek Morawski od 31 sierpnia 1826 do 30 stycznia 1831,

Dowódcy 3 Pułku Piechoty Liniowej - Kazimierz Tański do 1818, płk Walenty Andrychiewicz (od roku 1818), ppłk Ksawery Dąbrowski (od 18 marca 1831, płk od 25 maja 1831), ppłk Ludwik Oborski,

Dowódcy 7 Pułku Piechoty Liniowej - płk Feliks Grotowski (20 stycznia 1815), płk Franciszek Rohland (od 1818, z przerwą w latach 1819 i 1820, w których wakuje dowództwo pułku), ppłk Ludwik Oborski (od 6 lutego 1831, płk 6 kwietnia), ppłk Marcin Kuczborski (od 16 kwietnia 1831),

2 Brygada

Dowódcy 2 Brygady - gen. Stefan Grabowski od 20 stycznia 1815 do 1816, gen. Ignacy Blumer od lutego 1816 do 28 października 1818,

Dowódcy 4 Pułku Piechoty Liniowej - Ignacy Mycielski: płk Ludwik Bogusławski (od 1818 z przerwą w 1819 i 1820), ppłk Wit Czajkowski (od 18 marca 1818, ciężko ranny), ppłk Stanisław Kindler (od 17 kwietnia, ciężko ranny), ppłk Klemens Jórski (od 22 kwietnia), ppłk Kazimierz Majewski (dow. od 20 czerwca zm. z ran 12 września, grób znajduje się w Pomiechówku k. Warszawy), ppłk Józef Borzęcki (od 22 września),

Dowódcy 8 Pułku Piechoty Liniowej - płk Ignacy Blumer (od 1815; 29 października 1818 otrzymał awans na generała brygady), płk Jan Zygmunt Skrzynecki (od 1818 do 22 grudnia 1830, z przerwą w latach 1819 i 1820, kiedy wakowało dowództwo pułku), ppłk Ludwik Kierwiński (6 lutego do 7 marca 1831), płk Emilian Węgierski (7 marca do 6 maja 1831), ppłk Jakub Antonini (6 maja do 14 lipca 1831), mjr Jan Wodzyński (od 14 lipca 1831, ppłk od 1 sierpnia; 6 września wzięty do niewoli), płk Teodor Podczaski (22 września 1831),

3 Brygada

Dowódcy 3 Brygady - gen. Jan Krukowiecki od 20 stycznia 1815 do 24 października 1819, gen., Hipolit Falkowski 24 października 1819, gen. Franciszek Morawski od 24 października 1819 do 31 sierpnia 1826, gen. Józef Czyżewski od 12 września 1826 do 5 maja 1831,

Dowódcy 2 Pułku Strzelców Pieszych - płk Józef Czyżewski (22 lutego 1815), płk Wincenty Wolski (1827), ppłk Klemens Jórski (28 lutego 1831), płk Piotr Kiekiernicki (6 kwietnia 1831), ppłk Adam Wolski (13 czerwca 1831),

Dowódcy 2 Pułku Strzelców Piesznych - płk Aleksander Oborski (4 lutego 1815), płk Józef Michałowski (1817), płk Józef Zawadzki (od 1818 z przerwą w latach 1819 i 1820 w których dowództwo pułku wakuje), płk Ignacy Zawadzki (od 1830, 18 lutego 1831 trafił do niewoli), ppłk Antoni Wroniecki (25 lutego 1831), ppłk Edward Maykowski (tymcz. dowódca od 28 lutego 1831), ppłk Stefan Piwecki (24 kwietnia 1831), ppłk Stanisław Brzeski (3 maja 1831)

Dowódcy Batalionu Saperów - kpt I kl. Józef Buławecki, ppłk Edward Maykowski (1820), mjr Andrzej Gawroński (20 czerwca 1831; płk 24 września), ppłk Szymon Sołkiewicz (19 sierpnia)

Dowódca Półbatalionu Inżynierów - dowódca batalionu – kpt. I klasy Józef Buławecki (od 29 X 1816),

Dowódcy Pułku Grenadierów Gwardii - gen. Franciszek Żymirski, gen Henryk Milberg, ppłk Jerzy Niewęłowski, płk Feliks Breański,

Dowódcy Pułku Strzelców Konnych Gwardii - płk Tomasz Jan Siemiątkowski (do 1817), gen. dyw. Zygmunt Kurnatowski (1818-1830), płk Bonifacy Jagmin (od 7 grudnia 1830; awansowany 24 marca 1831 na gen. bryg.), płk Benedykt Zielonka (od 24 marca 1831),

Dowódcy Pułku Weteranów Czynnych - gen. Bartłomiej Lanckoroński, Ludwik Kierwiński, Józef Kozłowski, Stefan Tyrakowski,

Korpus Artylerii

Dowódcy Korpusu gen. art. Maurycy Hauke – do 29 listopada 1830, gen. dyw. Jakub Redel – od 16 grudnia 1830 do 7 września 1831,

Dowódca 1 Brygady Artylerii Piesznej - płk Antoni Płonczyński,

Dowódcy 2 Brygady Artylerii Piesznej - płk Jan Krysiński, płk Karol Weisflog,

Dowódcy Brygady Artylerii Lekkokonnej - płk Józef Hurtig – do 1819, ppłk Adam Szubert - 1822, ppłk Tomasz Konarski (od 1828 pułkownik),

Wolne Miasto Kraków 1815-1846 i jego milicja

Krótki rys historyczny przedstawiający dzieje quasi-suwerennego tworu państwowego, utworzonego na Kongresie Wiedeńskim (oficjalna nazwa: Wolne, Niepodległe i Ściśle Neutralne Miasto Kraków i jego Okręg, także Rzeczpospolita Krakowska) z południowego skrawka zlikwidowanego Księstwa Warszawskiego oraz syntetyczne omówienie historii milicji Wolnego Miasta Krakowa, powołanej do życia na mocy art. 22 Konstytucji Wolnego Miasta. Ze względu na brak oryginalnych eksponatów (przechowywanych w Muzeum Narodowym w Krakowie i Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, dalej: MHK) w tej niewielkiej przestrzeni ekspozycyjnej powinny znaleźć się skany - w charakterze grafiki ekspozycyjnej - kolorowych litografii z lat 1830-1840 (pozyskane z MHK, Archiwum Narodowego w Krakowie), przedstawiających

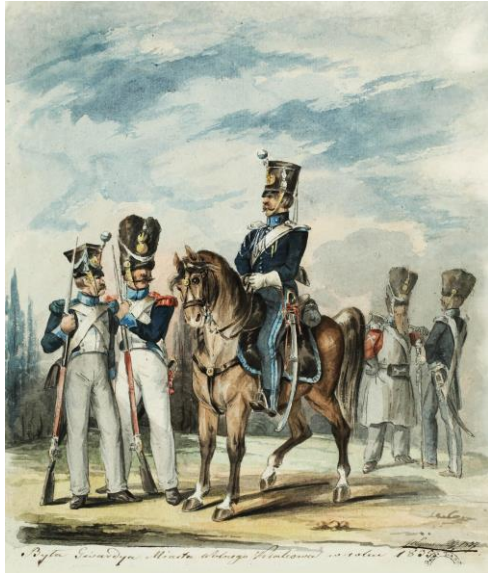
milicjantów: fizyliarów, grenadierów, wołyżerów itp. Zlikwidowana w 1846 r. formacja, mimo mikroskopijnych rozmiarów (ok. 450-500 milicjantów) stanowiła namiastkę narodowych sił zbrojnych, pozwalającą przetrwać polskiej tradycji wojskowej w dobie rozbiorów.

Awers Złotówki krakowskiej - obiegowej waluty od 1835 r., materiał przykładowy

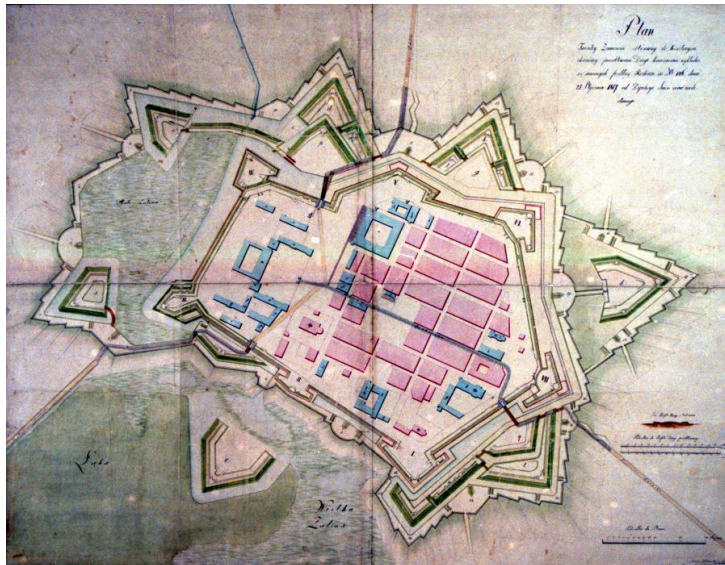
Mundury milicji Wolnego Miasta Krakowa, ok. 1850 r.,
Od lewej: 1. Muzykant, 2. Policjant, 3. Wołyżer, 4. Żandarm, 5. Porucznik Grenadierów, 6. Komendant Milicji, 7. Kapitan, 8. Dobosz, 9. Tambormajor, 10. Fizyljer, 11. Grenadier/ podoficer, 12. strój polowy.
wymiary: 50 x 66,5 cm
(MHK-886/VIII)

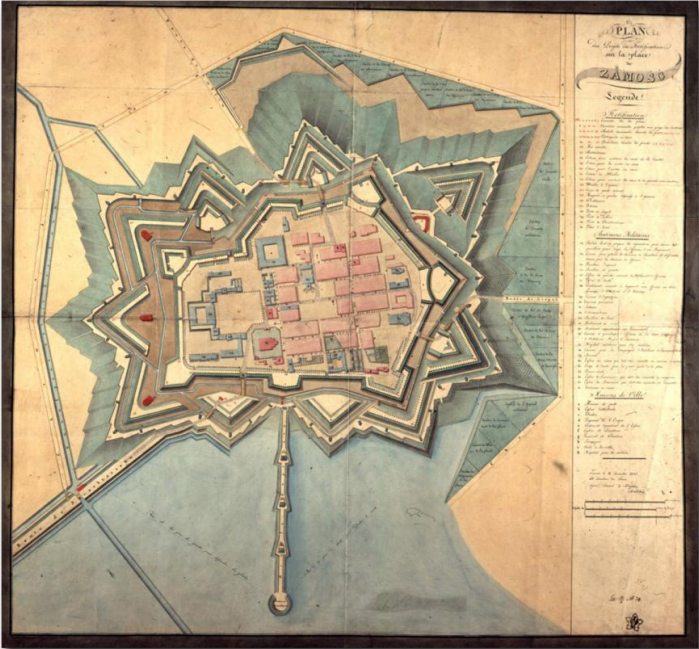
Mundury milicji Wolnego Miasta Krakowa, ok. 1830-1840 r.,
(Archiwum Narodowe w Krakowie)

VIA2 Architektura obronna

1

Plan rozbudowy Twierdzy Zamość z roku 1817,

2		Plan rozbudowy Twierdzy Zamość z roku 1818,
3		Modlin
		Warszawa

VIA3 Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie

VIA3a Pokaz kolekcji na manekinach i półmanekinach

1		szeregowy Korpusu Żandarmerii z lat 1815-1826, MWP
2		kapitan 3. pułku ułanów z lat 1824-1830.

3		szeregowy 4. pułku ułanów z lat 1815-1827.
4		oficer wyższy 1. pułku ułanów.
5		Kurtka i spodnie po d-cy pułku płk. Janie Tomickim, MWP
6		kanonier baterii pozycyjnej artylerii konnej gwardii z lat 1815-1830, MWP, nr inw. 24876*-82*.
7		kadet z lat 1815-1828.
8		szeregowy pułku strzelców konnych Gwardii z lat 1815-1823 w ubiorze koszarowym i płaszczu.
9		Frak i kaszkiet porucznika Pułku Grenadierów Gwardii z lat 1815-1828.
10		szeregowy pułku strzelców konnych Gwardii z lat 1815-1830, MWP, nr inw. 24839*-47*.
11		Kaszkieta oficera 4. pułku piechoty liniowej, Królestwo Polskie 1815-1826, MWP, nr inw. 2213*.
12		Kaszkieta szeregowego 1. pułku strzelców pieszych, Królestwo Polskie 1826-1827, MWP, nr inw. 28449.
13		Tornister żołnierza piechoty, Rosja / Królestwo Polskie 1815-1830, wym. 30 x 36 x 10 cm, MWP, nr inw. 2174*.
14		Ładownica żołnierska, Rosja 1830/1831, MWP, nr inw. 15362.

15		Torba chlebak podporucznika Jana Ferdynanda Brosche (Broże) z 18. pułku piechoty liniowej, Królestwo Polskie, 1831 r., 23 x 23, MWP, nr inw. 32388*.
16		Manierka żołnierza 4. pułku piechoty liniowej, 21 x 17 x 9 cm, MWP, nr inw. 2173*.

VIA3b Kolaż grafiki ekspozycyjnej i zabytków oraz pokaz kolekcji w witrynach w sąsiedztwie kolażu

1		Karabin skałkowy piechoty wz. 1808,
2		Karabinek skałkowy strzelców konnych i ułanów wz. 1817,
3		Pistolet skałkowy, oficerski wz. 1828,
4		Pistolet skałkowy jazdy wz. 1809,
5		Pistolet skałkowy jazdy wz. 1817, „kozacki”,
6		Szpada oficerska gen. K. Małachowskiego,
7		Tasak piechoty wz. 1817,
8		Szabla oficera piechoty gwardii wz. 1826,
9		Szabla lekkiej jazdy wz. 1809 z lat 1815-1828,

10		Szabla kawaleryjska wz. 1826,
11		Ryngraf oficera niższego piechoty polskiej, Królestwo Polskie 1815-1830, MWP, nr inw. 2431.
12		Ryngraf oficera niższego po por. Hipolicie Błotnickim z 1831 r., MWP, nr inw. 30099.
13		Ryngraf oficera niższego po poruczniku artylerii pieszej Bartłomieju Kosmowskim z lat 1817-1831, MWP, nr inw. 52706.
14		Ryngraf oficera wyższego piechoty, Królestwo Polskie 1815-1830, MWP, nr inw. 6377 MW.
15		Ryngraf oficerski, Królestwo Polskie 1815-1830, MWP, nr inw. 37187.
16		Ryngraf oficera Gwardii Narodowej Warszawskiej z 1831 r., MWP, nr inw. 37747.
17		Ryngraf, podpinka do kaszkietu, epolety oficera młodszego po kapitanie artylerii pieszej Bartłomieju Kosmowskim z lat 1817-1831, MWP, nr inw. 52705* - 52707*.
18		Epolety mundurowe oficera młodszego z armii Królestwa Polskiego, MWP, nr inw. 50375*.

19		Guziki pułków polskich, MWP
----	--	--------------------------------

VIA3c Broń palna - wyposażenie żołnierskie

Pokaz eksponatów w gablocie - objaśnienie przeznaczenia i działania poszczególnych eksponatów przy użyciu informacji tekstowych oraz identyfikacji wizualnej.

1		Ładownica piechoty
2		kalitka ze skałkami (20 x 11), MWP, nr inw. 19074 MW.
3		skałki luzem MWP wpł. 62231-62244, MWP w.70054, MWP 34721*.
4		czerpaki do nabierania ołowiu, MWP 5162*/1-4, grajcar do wyjmowania kul z lufy, MWP, nr inw. 7660 MW.
5		czerpaki do nabierania ołowiu (MWP 5162*/1-4), grajcar do wyjmowania kul z lufy, MWP, nr inw. 7660 MW.

6		<p>Formy do odlewania kul, MWP, nr inw. 31045*.</p>
7		<p>repliki akcesoriów do wykonywania ładunku (naboju)</p>
8		<p>pistolet lub nawet karabin skałkowy (w przypadku dużej gabloty)</p>
9		<p>ładownica piechoty i kawalerii</p>
10		<p>zamek skałkowy karabinowy</p>
11		<p>probierz do mierzenia „mocy” prochu, MWP, nr inw. 1781*.</p>

VIA3d Pistolet z zamkiem kapiszonowym - jak to działa?

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowany jest egzemplarz broni kapiszonowej wykonany dla w. ks. Konstantego w wytwórni Colette'a. Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa konstrukcja zamka kapiszonowego, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni, łącznie z efektami wystrzału - ogień i dym. Kapiszon zawierający rtęć piorunującą jest nakładany na kominek połączony kanalikiem z komora naboju. Naciśnięcie spustu powoduje zwolnienie sprężyny, uderzenie kurka w kapiszon i strzał.

1		<p>Pistolet kapiszonowy z pudłem wyrobu Colette'a wykonany dla w. ks. Konstantego, dłg. ok. 35 cm.</p>
---	---	--

2		Sztucer myśliwski kapiszonowy wyrobu Colette'a wykonany dla w. ks. Konstantego, dł. ok. 120 cm, MWP
---	--	--

VIA3e Artyleria

Pokaz eksponatów w gablocie - objaśnienie przeznaczenia i działania poszczególnych eksponatów przy użyciu informacji tekstowych oraz identyfikacji wizualnej.

1		Kule armatnie
2		granaty armatnie
3		odłamki
4		kule kartaczowe
5		rekonstrukcja ładunku armatniego z kulą pełną
6		Rekonstrukcja ładunku kartaczowego

VIA5 Etos żołnierski

Omówienie procesów adaptacji rosyjskich wzorców w wojsku polskim. Syntetyczne przedstawienie stopni wojskowych w poszczególnych formacjach wojska polskiego oraz omówienie polityki odznaczeniowej w latach 1815-1830.

VIA5a Pokaz kolekcji

1		<p>Gablota – odznaczenia polskie i obce z lat 1815-1830.</p>
---	--	--

VIA5b Pokaz dokumentów archiwalnych

1	<p>Świadectwo nr 596 odznaczenia krzyżem kawalerskim Orderu Wojskowego Polskiego dla St. Kindera za kampanię 1809 r. Podpisy między innymi gen. Maurycy Hauke, 1819 r., MWP, nr inw. 2855/3/C.</p>
2	<p>Patent na stopień majora dla St. Kindera. Podpisy Aleksander I, naczelny wódz Konstanty, 1820 r., MWP, nr inw. 285/6/C.</p>
3	<p>Dyplom nr 7194 orderu św. Heleny dla St. Kindera, 1821 r., MWP, nr inw. 2855/4/C.</p>
4	<p>Dyplom nadania orderu św. Stanisława kl. III dla Kindlera. Podpis Aleksander I, 1825 r., MWP, nr inw. 2855/9/C.</p>
5	<p>Pismo nr 2257 ks. Konstantego do St. Kindlera dot. odznaczenia orderem św. Stanisława kl. III, 1825 r., MWP, nr inw. 2855/11/C.</p>
6	<p>Zezwolenie na zawarcie małżeństwa dla Kindlera, 1825 r., MWP, nr inw. 2855/14/C.</p>
7	<p>Pismo ks. Konstantego do St. Kindera dot. odznaczenia orderem św. Włodzimierza kl. 4, 1829 r., MWP, nr inw. 2855/7/C.</p>
8	<p>Pismo ks. Konstantego St. Kindlera dot. odznaczenia orderem św. Włodzimierza kl. 4, 1829 r., MWP, nr inw. 2855/8/C.</p>
9	<p>Rozkaz dzienny ks. Konstantego nr 9. Podpis oficera dyżurnego pptk. Michała Sobieskiego, 1829 r., MWP, nr inw. 2855.12/C.</p>

10	Dyplom nr 3700 nadania orderu św. Włodzimierza dla St. Kindlera, 1829 r., MWP, nr inw. 2855/13/C.
11	Pismo Sekretariatu Generalnego Komandorii S.A.J. do St. Kindlera dot. odznaczenia św. Włodzimierza, 1830 r., MWP, nr inw. 2855/10/C.

VIB Powstanie listopadowe. Wojna polsko-rosyjska 1831.

VIB1 Przyczyny wybuchu i przebieg powstania listopadowego oraz stan i organizacja wojska polskiego

VIB1a Syntetyczne omówienie przyczyn wybuchu powstania listopadowego oraz przedstawienie przebiegu powstania powstania.

Omówienie inicjatyw podejmowanych przez polską emigrację na arenie międzynarodowej, które nastąpiły po trzecim rozbiórce Polski i które doprowadziły do utworzenia Legionów Polskich we Włoszech oraz przedstawienie wydarzeń, które doprowadziły do powstania Księstwa Warszawskiego. Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą tekstów objaśniających galerie grafiki i malarstwa historycznego, w sąsiedztwie których niejako równolegle eksponowane są - również w porządku chronologicznym - zabytki stanowiące pamiątki po najważniejszych aktorach biorących udział w wydarzeniach. Elementy umundurowania i wyposażenia wojskowego eksponowane są na manekinach lub półmanekinach w porządku anatomicznym, pozostałe zabytki - w witrynach pionowych lub gablotach pulpitowych. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności - w formie osi czasu - zagadnienia.

Ppor. Piotr Wysocki (1797-1874), lit. F. Villain, wym. 29,2 x 24,2 cm, MWP, nr inw. 48136.

Pułkownik Józef Zaliwski (1797-1885), lit. F. Villain, wym. 21 x 18,5 cm, MWP, nr inw. 8905 MW.

Noc listopadowa. Starcie podchorążych ze Szkoły Podchorążych Piechoty dowodzonych przez ppor. Piotra Wysockiego na moście w Łazienkach, pod pomnikiem króla Jana III Sobieskiego, mal. Wojciech Kossak, 1903 r., pł., ol., wym. 99 x 130 cm, MWP, nr inw. 42625*.

Most Sobieskiego. Starcie powstańców z Rosjanami, akwf., akwt., F.K. Ditrich 1 poł. XIX w., wym. 23 x 30 cm, MWP, nr inw. 9017/1.

Atak na Arsenał, akwf., akwt., F.K. Ditrich 1 poł. XIX w., wym. 23,5 x 28,8 cm, MWP, nr inw. 9017/5.

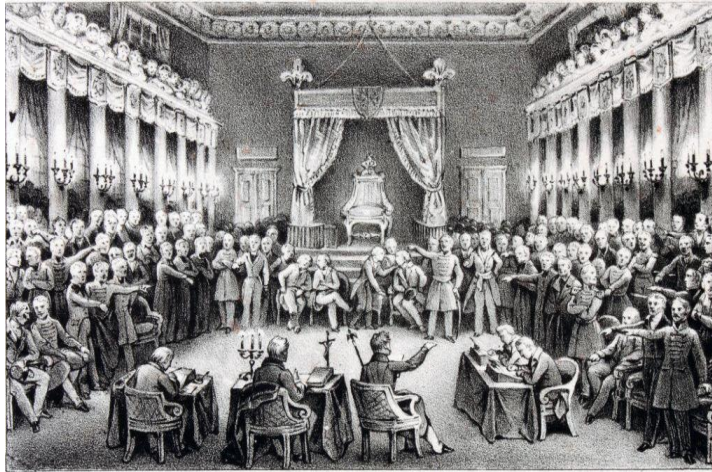

Wydarzenia na ulicy Długiej i Miodowej, akwf., akwt., F.K. Ditrich 1 poł. XIX w., wym. 22,7 x 29,2 cm, MWP, nr inw. 9017/4.

Wydarzenia na Placu Zamkowym w Warszawie w Noc Listopadową, akwf., akwt., F.K. Ditrich 1. poł. XIX w., wym. 31,8 x 28,3 cm, MWP, nr inw. 9017/3.

		<p>Zdobycie więzienie na Lesznie w Noc Listopadową przez żołnierzy 5 Pułku Piechoty Liniowej, studentów i lud Warszawy, akwf., akwt., F.K. Ditrich 1 poł. XIX w., wym. 23,5 x 29,5 cm, MWP, nr inw. 9017/6.</p>
		<p>W. Ks. Konstanty chroni się w pokojach żony w chwili ataku sprzysiężonych na Belweder, lit. J. B. Gatti, wym. 18,2 x 19,5 cm, MWP, nr inw. 41758.</p>
		<p>Odezwa do mieszkańców stolicy z dnia 1 grudnia 1830 r., MWP, nr inw. 9771 C.</p>
		<p>Odezwa cara Mikołaja I do narodu polskiego rozwieszana po wypadkach Nocy Listopadowej na murach Warszawy, 17 grudnia 1830, MWP, nr inw. 4331.</p>

Detronizacja cara Mikołaja I jako króla polskiego, uchwalona przez Sejm 25 stycznia 1831 r., lit. F. Villain, 1 poł. XIX w., wym. 15,2 x 25,5 cm, MWP, nr inw. 8314.

Rozporządzenie władz austriackich o zakazie wywozu z terenu Austrii broni, amunicji i surowców wojskowych do Królestwa Polskiego i Krakowa, 6 stycznia 1831 r., MWP, nr inw. 90281 C.

Car Mikołaj I obwieszcza gwardii o wybuchu powstania w Polsce, miedz. kolor. ryt. J. B. Wunder, wym. 19,7 x 27 cm, MWP, nr inw. 39703.

Wojska rosyjskie pod dowództwem Dybicza przekraczają granicę polską 5-6. lutego 1831 r. i kierują się na Warszawę, ryt. J. B. Wunder, 1 poł. XIX w., wym. 20 x 32,5 cm,

		MWP, nr inw. 8305.
		Wojska rosyjskie rozpoczynają działania wojenne, miedź. J. B. Wunder, Fr. Campe, wym. 19,4 x 27,2 cm, MWP, nr inw. 39705.
		Walka o most w bitwie pod Liwem 13 lutego 1831 r., miedź. kolor. K. Kornmayr, wym. 12 x 16 cm, MWP, nr inw. 39863/4.
		Książę Adam Jerzy Czartoryski
		Gen. Józef Chłopicki w mundurze generała broni 1815–1831, kopia z obr. P. Le Brun'a, mal. St. Górniak, 1936 r., pł., ol., wym. 84 x 74 cm, MWP, nr inw. 7624 MW.
		Orędzie generała J. Chłopickiego po objęciu stanowiska Dyktatora powstania, 25 grudnia 1830 r., MWP, nr inw. 9773/C.

		Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki
		Wincenty Niemojowski
		Stanisław Barzykowski
		Teofil Morawski
		Joachim Lelewel
		Gen. Jan Zygmunt Skrzynecki
	 <p>Muzeum Wojska Polskiego</p>	Kopia obrazu, "Portret generała dywizji Ignacego Prądzyńskiego", z kopii Pantaleona Szyndlera, 1930 r., MWP
		Gen. Jan Stefan Krukowiecki

		<p>Generał Józef Dwernicki, kopia W. Płauszewskiego z obrazu J. Gigoux 1833, wym. 117 x 88 cm, MWP, nr inw. 30232.</p>
		<p>Ppłk. Józef Dzierzbicki z 2. pułku ułanów, a.n., pł., ol., MWP, nr inw. 54446*.</p>
		<p>Gen. dyw. Franciszek Żymirski poległy pod Grochowem 25 lutego 1831 roku, a.n., ok. 1830 r., pł., ol., wym. 99 x 81 cm, MWP, nr inw. 33258.</p>
		<p>Kopia obrazu K. Malankiewicza „Bitwa pod Stoczkiem” wykonana na podstawie litografii (oryginał obrazu niezachowany) ok. 200 x 150 cm</p>

„Olszynka Grochowska”,
mal. W. Kossak,
wym. 90 x 145 cm,
MWP

Przeгляд 4. Pułku Piechoty
na pozycji, mal. W. Kossak,
200 x 150 cm,
MWP, nr inw. 24004.

„Szarża kirasjerów ks. Alberta
pruskiego”, mal. G.
Willewalde,
wym. ok. 150 x 80 cm,
MWP

VIB1b Stan i organizacja wojska polskiego w okresie powstania listopadowego i wojny polsko-rosyjskiej - galeria portretów.

Syntetyczne omówienie stanu i organizacji wojska polskiego w okresie powstania listopadowego i wojny polsko-rosyjskiej. Zasadniczym środkiem aranżacyjnym, wokół którego realizowana jest narracja, jest galeria grafiki i malarstwa portretowego oraz rodzajowego. Narracja obejmuje takie informacje, jak datę i miejsce powołania do życia i rozformowania danej formacji, jej dowódców wraz datami sprawowania przez nich dowództwa, stan liczebny formacji, najważniejsze bitwy, w których dana formacja brała udział. Narrację rozpoczyna tekst wprowadzający, który w syntetycznym skrócie omawia prezentowane w dalszej kolejności w formie galerii zagadnienia. Kolorystyka danej galerii powinna nawiązywać do określonych w przepisach ubiorczych barw mundurów, podkreślając i różnice, które zachodziły w tym względzie pomiędzy poszczególnymi formacjami.

Formacje powołane do życia w trakcie powstania listopadowego

Dowódcy 5 Pułku Strzelców Pieszych Dzieci Warszawskich - ppłk Alojzy Czołczyński (od 25 stycznia, awansował na płk 26 marca 1831), ppłk Jakub Antonini (od 21 kwietnia, awansował na płk 27 września), ppłk Jakub Sośnicki (od 4 października),
Dowódcy 6 Pułku Ułanów Dzieci Warszawskich - ppłk Ambroży Skarżyński (od 1 lutego w stopniu płk), płk hrabia Eustachy Wołłowicz (od 6 lutego), płk Kajetan Baliński (od 13 czerwca), ppłk Józef Borodzicz (od 19 sierpnia; od 24 września płk).

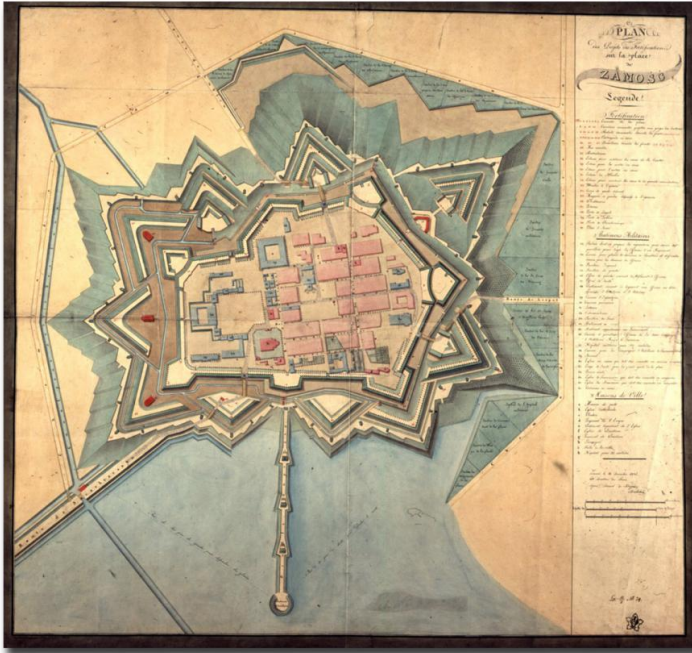
VIB1c Infrastruktura obronna i budownictwo obronne w dobie powstania listopadowego

W dalszej kolejności zostaną przedstawione twierdze, które w dobie powstania listopadowego były wykorzystywane przez wojsko polskie (w formie interaktywnej lub tradycyjnej mapy). W nawiązaniu do tego zagadnienia zostaną wyeksponowane również panoramy przedstawiające te twierdze oraz ich plany (narracja w ramach drugiego bloku tematycznego).

VIB2 Architektura obronna

Panoramy i plany twierdz i rejonów bronionych umocnieniami polowymi eksponowane w ramach prezentacji systemu obronnego państwa (pierwszy blok tematyczny).

1

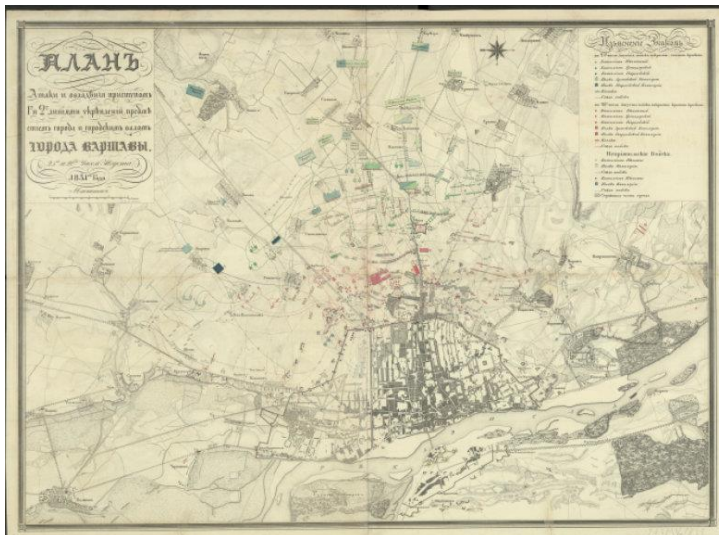
Zamość

2

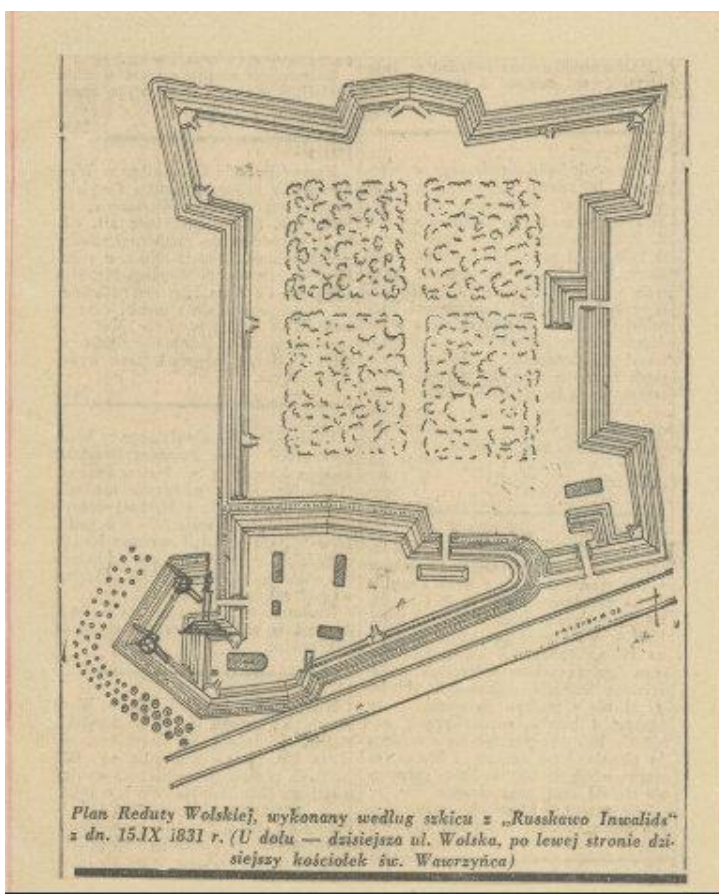

XIX-wieczny plan umocnień Warszawy wybudowanych podczas powstania listopadowego, przed bitwą warszawską 1831 r., Wacław Tokarz, Wojna polsko-rosyjska 1830 i 1831: Atlas, Warszawa 1930, s. 588 szkic nr 39

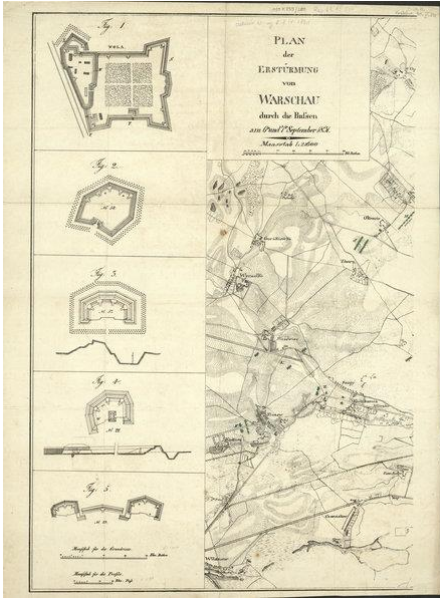

[bogata dokumentacja obejmująca kolorowane rzuty i przekroje architektoniczne znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie].

Plan "ataki i ovladěnía pristupom" 1.û i 2.û liniâmi ukrěplenií, predměstiem" goroda i gorodskim" valom" goroda Varšavy : 25.go i 26.go čisel" Avgusta 1831.go goda, Biblioteka Narodowa w Warszawie nr inw. ZZK 9 102 [https://polona.pl/item/29081122/0/]

Plan Reduty Wolskiej : wykonany według szkicu z "Russkawa Inwalida" z dn. 15 IX 1831 r., Biblioteka Narodowa w Warszawie Nr inw. ZZK 5 979 [https://polona.pl/item/29081093/2/]

		<p>Plan der Erstürmung von Warschau am 6.ten und 7.ten September 1831. Biblioteka Narodowa w Warszawie nr inw. ZZK 20 687/1,2 [https://polona.pl/item/29081092/0/]</p>
		<p>Plan der Erstürmung von Warschau am 6.ten und 7.ten September 1831. Biblioteka Narodowa w Warszawie nr inw. ZZK 20 687/1,2 [https://polona.pl/item/29081092/0/]</p>
3		Modlin

VIB3 Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie

VIB3a Pokaz kolekcji na manekinach i półmanekinach

Pokaz elementów umundurowania, wyposażenia oraz uzbrojenia żołnierskiego na manekinach obejmujący łącznie 15 sztuk.

<p>1</p>		<p>Mundur ułana 2. pułku ułanów z siodłem, wym. wys. 2 m, szer. ok. 70 cm, MWP, nr inw. 24860* - 24866*, 2217*, 24780*, 24781 + szabla.</p>
<p>2</p>		<p>Kurtka i spodnie oficera 2. pułku ułanów + szabla, MWP</p>

3		<p>Kurtka mundurowa i czapka żołnierza 2. pułku ułanów + szabla, MWP</p>
4		<p>Mundur kapitana 3. pułku ułanów, MWP, nr inw. 2218* - 2223*, 31307*.</p>
5		<p>Mundur kanoniera baterii pozycyjnej artylerii konnej, MWP, nr inw. 24883*, 24889*.</p>
6		<p>Bęben dobosza 4. pułku piechoty liniowej, Królestwo Polskie 1815-1831, wym. 36 x 38 x 36 cm, MWP, nr inw. 2212*.</p>

VIB3b Kolaż grafiki ekspozycyjnej i zabytków

1		<p>Szabla oficera jazdy z pochwą z 1831 r, MWP, nr inw. 3634*.</p>
---	--	---

2		Lanca z proporcem, Rosja/Królestwo Polskie 1815-1830 r., dł. 280 cm, MWP, nr inw. 2229*.
3		Lanca ułana Zwierskiego, dł. 240 cm, MWP, nr inw. 30093.
4		Ułamana lanca, dł. 80 cm, MWP, nr inw. w.42505, w.42500.
5		Kilka karabinów skałkowych z bagnetami, dł. ok. 180 cm
6		Szabla jazdy z okresu Królestwa Polskiego, MWP, nr inw. 3608*.
7		Hełm saperski z początku XIX w., używany w Wojsku Polskim Królestwa Kongresowego i okresie Powstania Listopadowego, MWP

VIB3b1 Pokaz kolekcji w witrynach w sąsiedztwie kołażu

1		Orzeł na kaszkiet żołnierski 1815-1831, MWP, nr inw. 1797.
2		Orzeł na kaszkiet żołnierski 3. pułku ułanów 1815-1831, MWP, nr inw. 2537.
3		Orzeł z cyfrą "1" na kaszkiet z lat 1815-1831, MWP, nr inw. 5908*.
4		Orzeł na kaszkiet Pułku Grenadierów Gwardii 1815-

		1831, MWP, nr inw. 5909*.
5		Orzeł z cyfrą "1" na kaszkiet z lat 1815-1831, MWP, nr inw. 5910*.
6		Orzeł na kaszkiet oficera niższego 3. pułku strzelców konnych 1815-1831, MWP, nr inw. 6373.
7		Orzeł na kaszkiet 1. pułku ułanów 1815-1831, MWP, nr inw. 6410.
8		Orzeł na kaszkiet. Korpus Inwalidów 1815-1831, MWP, nr inw. 6411.
9		Orzeł na kaszkiet oficera 4. pułku piechoty lub 4. pułku strzelców konnych 1815-1831, MWP, nr inw. 6413.
10		Orzeł na kaszkiet Gwardii Narodowej Warszawskiej z 1831 r., MWP, nr inw. 6426.
11		Orzeł na kaszkiet po Aleksandrze Telesforze Lipskim. Gwardia 1815-1831, MWP, nr inw. 7157.
12		Orzeł na kaszkiet ppor. Wiktora Kraśniewskiego. Gwardia Narodowa 1831 r., MWP, nr inw. 7397.
13		Orzeł na kaszkiet żołnierza 3. pułku, MWP, nr inw. 18484.
14		Orzeł na kaszkiet oficera pułku grenadierów lub strzelców konnych Gwardii Królestwa Polskiego z lat

		1815-1831, MWP, nr inw. 18493.
15		Orzeł na kaszkiet, MWP, nr inw. 18496.
16		Orzeł na kaszkiet żołnierza 7.pułku, MWP, nr inw. 18501.
17		Orzeł na kaszkiet saperów Królestwa Polskiego 1815-1831, 15 x 11 cm MWP, nr inw. 19117.
18		Orzeł na kaszkiet żołnierza Korpusu Weteranów Królestwa Polskiego 1815-1831, 13,8 x 11 cm MWP, nr inw. 30094.
19		Orzeł na kaszkiet oficerski. Królestwo Polskie 1815-1831, MWP, nr inw. 30098.

20		Orzeł na kaszkiet żołnierza Korpusu Inwalidów. Królestwo Polskie 1815-1831, MWP, nr inw. 30100.
21		Orzeł na kaszkiet żołnierza Korpusu Weteranów. Królestwo Polskie 1815-1831, MWP, nr inw. 37764.
22		Orzeł na kaszkiet żołnierza 6. pułku ułanów „Dzieci Warszawskich” z okresu Powstania Listopadowego 1831 r., MWP, nr inw. 37765.
23		Orzeł na kaszkiet oficera piechoty Królestwa Polskiego 1815-1831, MWP, nr inw. 42349*.
24		Orzeł na kaszkiet oficera piechoty Królestwa Polskiego 1815-1831, MWP, nr inw. 42350*.
25		Orzeł na kaszkiet po poruczniku Bartłomieju Kosmowskim – oficerze artylerii Królestwa Polskiego 1815-1831, MWP, nr inw. 52708*.

VIB3c Pokaz weksyliów

1		Chorągiew „Za Waszą i Naszą Wolność”; wym. ok. 100 x 100 cm, MWP
---	--	--

VIB3d Skrytka na broń - przestrzeń rekonstrukcyjna

Rekonstrukcja pełna lub ideowa skrytki, w której po upadku powstania ukryto broń powstańczą w miejscowości Jeleniec pod Łukowem.

1		Głownia i rękojeść szabli rosyjskiej wz. 1825, MWP, nr inw. 41904*.
2		Szczątki tasaka piechoty z okuciami pochwy, MWP, nr inw. 41942*.
3		Szczątki rosyjskiego karabinka lekkiej jazdy wz.1817, MWP, nr inw. 41991*.
4		Szczątki karabinka skałkowego piechoty, MWP, nr inw. 41903*.

VIB3e Wojska rakietowe, raca konkrewska - jak to działa?

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowana jest rekonstrukcja racy kongrewskiej Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa

tego rodzaju broń, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni, łącznie z efektami wystrzału - ogień i dym.

Tekst źródłowy:

(Kurier Litewski z dnia 8 października 1813)

„Race Kongrewskie składaią się żelazney wydrażoney kuli, do której blaszana rura mająca wiele otworów iest przytwierdzona; długi pręt równie iak u rac pospolitych, służy do utrzymania kierunku i równowagi. Do ich wyrzucania potrzebna iest machina wielkości stosowney, iednym albo kjlka koñmi sprężona i opatrzona dwuma rynnami, tak że zawsze na raz dwie race rzucone bydź mogą. Ryuny te są ruchome, mogą otrzymaé wszelkie kierunki i do celowania służyć. Race mnieysze używane w bitwach wazą po 12 funtów, i każdy artylerzysta na konia cztery takie sztuki z sobą wiezie; wielkość ich kuli ma wielkość czterofuntowey kuli działowey. Używane do oblężenia twierdz bywaią nie równie większe, i gdy pierwsze poziomo, drugie po linii łukowey wysrzelać się powinny. W momencie, kiedy włożone do ryny i zapalone będą , z gwałtownym hukiem, rykoszetnią, i z otworów rury blaszannej rozrzucając na wszystkie strony płomienisty strumień, lecą około 1,000 kroków. Te które się po linii łukowey wystrzelaią, naturalnie nie równie większy dosięgaia; odległosci, a huk , który leąc przez powietrze czynią, iest straszliwym. Przy zapaleniu rzuca machina mocny strumien płomienia nawet wstecz o 10 albo 15 kroków. Wyrzucona z rury materya paląca iest smolna, przylega mocno do każdego przedmiotu, zapala go w iedney chwili i iest prawie nie ugaszona. Kiedy materya palna w rurze będąca strawioną zostanie, machina idzie cicho, i w tenczas zapala się massa W samey kuli zamknięta. Ta wcale iest innego gatunku; albowiem gdy materya w rurze będąca z wielkim hukiem i trzaskiem gore, tedy ta która iest w kuli paląc się spokojnie, ma płomień tak głęboko przenikajacy i tak dzielny, że nawet mokre i surowe drzewo, w iasny ogien rozpala. To trwa przez minut 10, a gdy nakoniec ta materya splonie, nastepuie eksplozyá i kula tak pęka, iak pospolity granat. Dwadziescia takich rac, są zdolne bez zawodu. rozproszyc regiment liniowey kawaleryi , a nawet jnfanterya niepotrafi się; oprzec tey nawale ognistych smoków iak nie dawno był przykład w bitwie pod Górze, gdzie jedén. kwadrat infanteryi Francuzkiey rażony temi racami, zostawiwszy dwa działa, rozsypał się na wszystkie strony.”

1		Kompania raketników pieszych. Żołnierze przy łożu raketniczym i przy wózku amunicyjnym przygotowujący raketę, rys. kpt. J. Bem, 1823 r., wym. 44 x 64 cm,
---	--	---

	MWP, nr inw. 53152.
--	---------------------

VIB4 Najważniejsze bitwy

Krótką formą filmową przedstawiającą przebieg powstania listopadowego.

VIB4a bitwa pod Stoczkiem

	Szabla po gen. Józefie Dwernickim. Na główni napis: „Józef Dwernicki. Stoczek 14 luty 1831”, MWP, nr inw. 24783*.
	Odłamek rosyjskiego granatu z pola bitwy pod Stoczkiem, MWP, nr inw. 44596*.

VIB4b bitwa pod Ostrołką

1	Lufy karabinów znalezione na polu bitwy pod Ostrołką niedaleko mostu na Narwii, dł. ok. 150 cm, MWP, nr inw. 32289*, 32290*.
2	Zamek od karabinu skałkowego wydobyty z Narwii pod Modlinem, MWP, nr inw. 24926.
3	 <p>Kindżał kozacki - trofeum spod Ostrołki zdobyty przez Antoniego Szymańskiego na kozaku. MWP</p>

VIB4c Bitwa pod Grochowem

1		Granat armatni 10-funtowy spod Grochowa, MWP, nr inw. 44311*, 44312*.
2		Granaty armatnie znalezione w Starej Miłosnej. Pamiątki z bitwy pod Wawrem, MWP, nr inw. 36774*.
3		Kula armatnia spod Grochowa, MWP, nr inw. 7301 MW.
4		Kula armatnia 6-funtowa spod Grochowa, MWP, nr inw. 44313*.
5		Kule kartaczowe spod Grochowa znalezione przy budowie kościoła, MWP, nr inw. 36856. Odłamek granatu, MWP, nr inw. 54185/8.
6		Epolety, dł. 20 cm każdy, MWP

7		<p>Fragment munduru, dł. ok. 30 cm, MWP</p>
8		<p>Bagnety i grot lancy z pola bitwy, dł. ok. 35 cm, MWP</p>
9		<p>Drobne elementy umundurowania i oporządzenia. Ok. 20 drobnych przedmiotów, MWP</p>
10		<p>Rohatyna (drzewce ułamane), wym. 74 x 16,5 cm, MWP, nr inw. 2256*.</p>

11		Rohatyna z drzewcem, dł. 2,50 m, MWP
12		Bagnet, dł. 45,5 cm, MWP, nr inw. 2288*.
13		Grot od lancy, znaleziony w ogrodzie dworskim w Gocławku, dł. 22,5 cm, MWP, nr inw. 24930*.
14		Blacha - granat gorejący na patronasz fyzyliera, wym. 9 x 4 cm, MWP, nr inw. 18338MW.
15		Podkowy wykopane na terenie pola bitwy pod Grochowem, MWP, nr inw. 54185/9-10, 53251. Flaszka podróżna do wódki Wojciecha Kwiatkowskiego artylerzysty Księstwa Warszawskiego poległego w 1831 r. pod Grochowem, wym. 18 x 9 x 4 cm, MWP, nr inw. 24519.

VIB4d Bitwy pod Wawrem, Dębem Wielkim i Iganiami

<u>1</u>		Szabla po Aleksandrze Strzemiecznym z okresu Powstania Listopadowego związana prawdopodobnie z bitwą pod Iganiami, MWP, nr inw. 33576*.
<u>2</u>		Pałasz po majorze Stanisławie Boguckim,

		1831 r., MWP, nr inw. 2783*.
--	--	---------------------------------

VIB4e Powstanie na Litwie

<u>1</u>		Szabla oficerska kawaleryjska po Aleksandrze Sobańskim – kapitanie legii litewsko-ruskiej z 1831 r., MWP, nr inw. 2786*.
<u>2</u>		Pamiętki po Emilii Plater: włosy, grzebień i dwa szkaplerze, MWP, nr inw. 30278, 30279.
<u>3</u>		Orzeł do chorągwi oddziału powstańczego na Litwie, MWP, nr inw. 34339*.

VIB4f Pamiętki po gen. Henryku Dębińskim

W oddzielnej gablocie proponujemy umieścić portret gen. Henryka Dembińskiego oraz należący do niego pałasz, ze złożoną rękojeścią ozdobioną srebrnymi herbami Polski i Litwy oraz koroną. Umieszczono na niej także napis "KORPUS NA LITWIE DOWÓDCY / SZTAB GENERAŁA DOWODZĄCEGO KORPUSEM..." poczym wymienione są jednostki wchodzące w jego skład. Również na głowni umieszczono odpowiednie napisy: "Dembiński w twej dzielnej dłoni / Ten oręż zyska hart nowy / Błyśnie i skruszy okowy / Orła i Pogoń osłoni." Po drugiej stronie widnieje herb Dembińskich (Nieczuja), a na grzbiecie głowni wyryto słowa: "Henrykowi DEMBINSKIEMU Głwi Dywizji od KORPUSU wracającego z LITWY do Polski honor i cześć".

Po upadku Warszawy w 1831 r. pałasz pozostał w stolicy i trafił w ręce dowódcy wojsk rosyjskich, feldmarszałka Iwana Paskiewicza. Ten niezwłocznie dołączył go do raportu wysyłanego do cara, a zawiadamiającego o zdobyciu Warszawy. Gdy w kilka dni później I. Paskiewicz przybył do Petersburga podczas uroczystej audiencji otrzymał tę broń od imperatora z powrotem w dowód uznania dla jego zasług. Przy tej okazji głownię ozdobiono herbem Paskiewiczów i kolejnymi napisami: "KOMU KAK NIE TIEBIE PRINADLIEŻIT SIEJ PAŁASZ GOSUDARIA" -Komu bardziej niż tobie należy się ten pałasz [słowa] władcy-. Po drugiej zaś stronie: "K FIELDMARSZAŁU 1831go OKTIABRJA 5 DNIA POSLJE SZTURMU WARSZAWY.

FIELDMARSZAŁ KNIAŻ WARSZAWSKIKIJ" -[wypowiedziane w] październik[u] 1831 5 dnia po szturmie Warszawy. Feldmarszałek Książę Warszawski-

opis broni - Marcin Ochman

(<http://www.muzeumwp.pl/emwpaedia/palasz-generalahenryka-dembinskiego.php>)

1	 An oval-framed portrait of General Henryk Dembiński. He is depicted from the chest up, wearing a dark military uniform with white epaulettes and a high collar. He has a mustache and is looking slightly to the right. The portrait is set within a decorative, dark oval frame with a gold inner border. A watermark "MUZEUM WOJSKA POLSKIEGO" is visible in the bottom left corner of the image.	Obraz, "Portret gen. Henryka Dembińskiego", autor nn, XIX w., MWP
2	 A highly ornate sword (palasz) with a gold hilt and a silver guard. The hilt features a crown and a central figure on horseback. The guard is decorated with intricate patterns and a central figure. The blade is partially visible at the bottom.	Pałasz gen. Henryka Dembińskiego ofiarowany mu przez pułki i oddziały tworzące jego korpus na Litwie, dł. ok. 105 cm, MWP, nr inw. 2128*.

VIB4g Obrona Warszawy

1		Pałasz polski z 1831 r. Głownia XVIII w., oprawa wg wzoru z 1831 r. Na kabłąku i oblękach wyryte napisy: „Nowa Wieś. D: 19 Lutego 1831 r./ Ostrołęka d: 26 Maja 1831 r./ Warszawa d: 6 i 7 Września 1831 r., MWP, nr inw. 2784*.
2		Szpada po płk. Teodorze Kobylańskim z Kompanii Rzemieślniczej, Królestwo Polskie, 1815-1831, MWP, nr inw. 18486.
3		Szabla jazdy rosyjskiej wz. 1826, Rosja, Złotoust ,1829 r., MWP, nr inw. 3643*.
4		Tasak piechoty wojsk polskich i rosyjskich, MWP, nr inw. 6908.
5		Tasak faszynowy z głownią zaopatrzoną w piłę saperów polskich i rosyjskich, Rosja wz. 1827, MWP, nr inw. 3195*.
6		Tasak saperów z głownią obosieczną saperów polskich i rosyjskich, Rosja wz. 1827, MWP, nr inw. 1394.
7		Szabla oficerska z lat 1815-30 tzw. „złotoje oruzje”. Na bocznym kabłąku napis „Za hrabrost”, MWP, nr inw. 2078*.

8		Szpada rosyjska, generalska tzw. honorowa. Na jelcu napis „Za hrabrost’”, Rosja 1 poł. XIX w., MWP, nr inw. 24787*.
9		Szpada z 1831 r., na głowni napis „Vivant Poloni 1831”, MWP, nr inw. 2076*.

VIB5 Etos żołnierski

Omówienie polityki odznaczeniowej w dobie powstania listopadowego.

1		Stan służby St. Kindlera. Podpis gen. Józef Rautenstruch, 1832 r., MWP, nr inw. 2855/18/C.
2		Pismo sekretarza stanu przy Radzie Administracyjnej do St. Kindlera, 1832 r., MWP, nr inw. 2855/22/C.
3		Zwolnienie ze służby nr 448 St. Kindlera, 1834 r., MWP, nr inw. 2855/22/C.

VIIA Między powstaniami 1832-1863

VIIA1a Koncepcje polityczno-wojskowe Wielkiej Emigracji

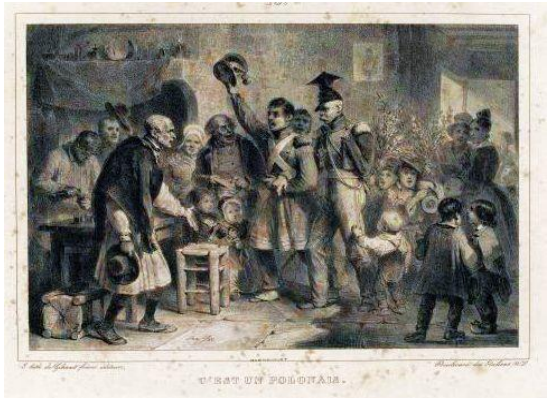

Syntetyczne przedstawienie inicjatyw polityczno-wojskowych podejmowanych przez najważniejsze ugrupowania polityczne Wielkiej Emigracji (Hotel Lambert, Towarzystwo Demokratyczne Polskie - TDP), prób tworzenia formacji polskich w obcej służbie, planów powstania trójzaborowego (ogólnopolskiego).

Ze względu na niewielką liczbę - posiadanych przez muzeum artefaktów - szczególny nacisk należy położyć na grafikę ekspozycyjną. Przestrzeń powinny inicjować wielkoformatowe wydruki, przedstawiające przemarsz pokonanych Polaków przez kraje niemieckie przede wszystkim do Francji - "matecznika" Wielkiej Emigracji. Wśród licznych litografii i innych źródeł

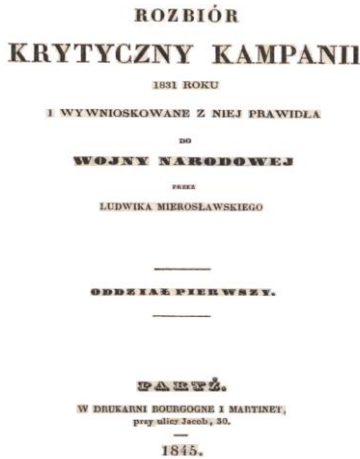

ikonograficznych należy wybrać zwłaszcza te, na których przedstawiani są żołnierze polscy. Z takiego wyboru “wyłania się” czytelny przekaz - mimo przegranego powstania, Polacy nie poddają się i nie zamierzają składać broni.

Narracja realizowana w formie galerii grafiki i malarstwa rodzajowego oraz historycznego a także w formie galerii grafiki i malarstwa portretowego.

1		Przyjęcie emigranta polskiego we Francji, kopia litografii Bellangé'a, MWP
2		C'est un Polonais!, Kopia litografii Auguste'a Raffet'a, (oryginał w Les Musées de la Ville de Paris, sygn. G.6737)
3		Portrety Adama Jerzego Czartoryskiego i Joachima Lelewela, czołowych postaci Wielkiej Emigracji, MWP?

4		<p>Leonard Chodźko, publicysta emigracyjny, członek Komitetu Emigracji Polskiej i Zemsty Ludu, pł. tech. olej., mal. L. Rubio, wym. 67 x 77 cm MWP, nr inw. 30240</p>
5		<p>Szpada ofiarowana przez gen. M.J. markiza de La Fayette'a jego adiutantowi Leonardowi Chodźce, MWP, nr inw. 2311*. Szabla wręczona Józefowi Zaliwskiemu przez Joachima Lelewela w pierwszą rocznicę Powstania Listopadowego, MWP, nr inw. 2309*. Komplet guzików do munduru uczniowskiego Polskiej Szkoły w Battignoles we Francji, MWP, nr inw. 32692. Pugilares Jana Szafera, MWP</p>

6		<p>Faksymile strony tytułowej pierwszego wydania "dzieła" Ludwika Mierosławskiego, które zapewniło autorowi najważniejsze miejsce wśród pisarzy polityczno-wojskowych Wielkiej Emigracji.</p>
---	---	---

VIIA1b Ziemie polskie 1832-1846

1		<p>Józef Zaliwski, organizator wyprawy do Polski w 1833 r., więzień Kufsteinu, litografia (kopia), wym. 37 x 51 cm, MWP</p>
---	--	--

2

Artur Zawisza,
uczestnik wyprawy Zaliwskiego, schwytyany
i stracony w Warszawie w XI 1833 r.,
litografia (kopia),
wym. 24 x 32 cm
MWP

3

Szymon Konarski,
uczestnik wyprawy Zaliwskiego,
emisariusz na Litwie, stracony w Wilnie 27
lutego 1839 r.,
a.n. pł. tech. olej, wym. 75 x 88 cm
MWP, nr inw. 2424*

4

Leopold Białkowski, uczestnik wyprawy Zaliwskiego, więzień Kufsteinu, wym. 30 x 33 cm
MWP, nr inw. 36261.

VIIIB1 Powstanie trójzaborowe - powstanie krakowskie 1846

VIIIB1a Galeria grafiki i malarstwa historycznego oraz rodzajowego

VIIIB1b Galeria grafiki i malarstwa portretowego

VIIIB1c Pokaz umundurowania i wyposażenia

1

Edward Dembowski na czele procesji w Podgórzu 27 lutego 1846 r., wym. 56 x 41 cm, staloryt (kopia)
MWP, nr inw. 8920.

2

Epizod z rzezi galicyjskiej,
pł. tech. olej., mal. J. Lewicki,
wym. 67 x 57 cm,
MWP, nr inw. 30305.

3

Sukmana chłopska z Krakowskiego,
MWP, nr inw. 24426/1-2*.

Szpada krakowska z lat 1815-1846 z
napisem „PRO VIRTUTE ET PATRIA”,
MWP, nr inw. 2310*.

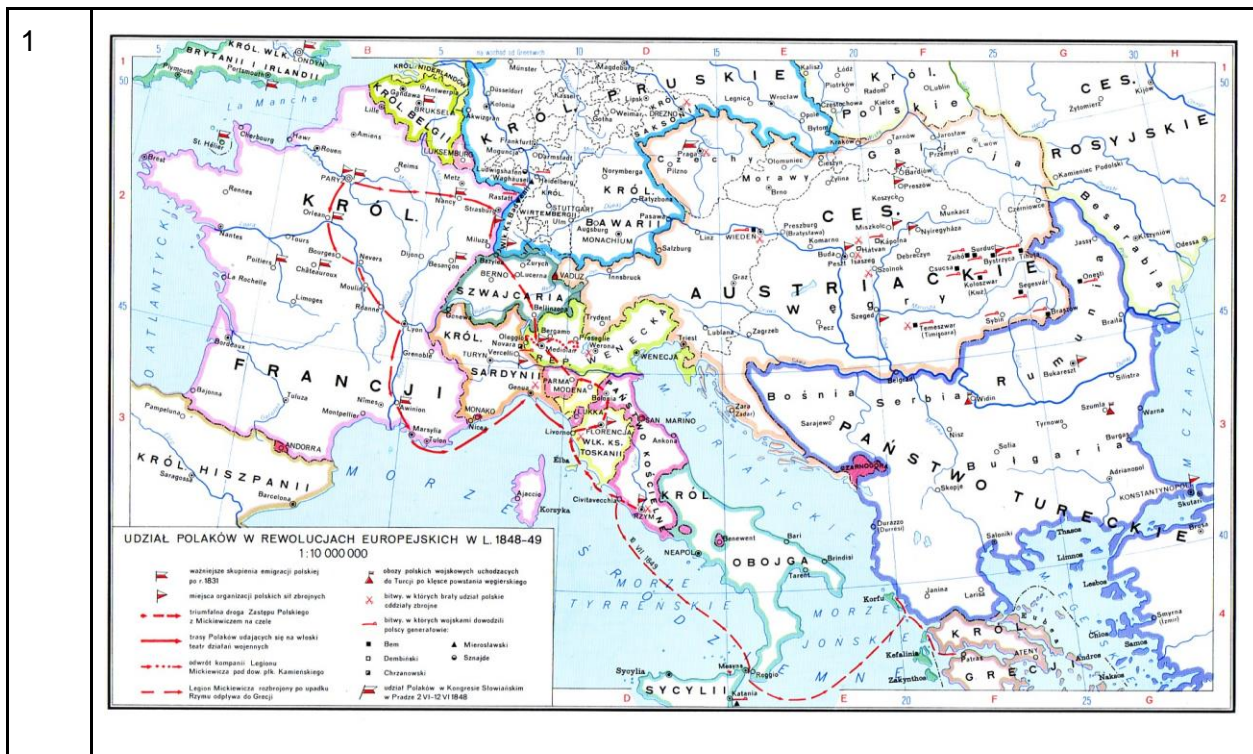
4	 <p>Pamiętki więzienne po Teofilu Wiśniowskim (1806 - 1847), członku kierownictwa powstania w Galicji: sztucze drewniane i kościane <i>Prison souvenirs of Teofil Wiśniowski (1806 - 1847), one of the leaders of the Galician uprising</i></p>	Pamiętki więzienne po Teofilu Wiśniowskim, członku kierownictwa powstania w Galicji, MWP, nr inw. 2314*.
5		Portret Teofila Wiśniowskiego (konieczna kwerenda)
6		Ludwik Mierosławski przed sądem w Berlinie, wym. 40 x 52 cm, (litografia kopia) MWP, nr inw. 33903.

VIIC1 Wiosna Ludów i wojna krymska

Charakterystyka najważniejszych wydarzeń "militarnych" Wiosny Ludów - ogólnoeuropejskiego zrywu wolnościowego, rewolucji oraz powstań narodowych, które w latach 1848-1849 "przetoczyły się" przez większość krajów europejskich (poza Rosją). Ze względu na wielość wątków, przy równoczesnej chęci uniknięcia nadmiernego uszczegółowienia prezentowanych treści, proponujemy by narrację skoncentrować wokół wielkoformatowej mapy politycznej Europy (uwzględniającej także przebieg wojny krymskiej), obok której, prócz tekstu, umieszczone zostaną oryginalne eksponaty, wzbogacone o grafikę ekspozycyjną. Dzięki

identyfikacji graficznej zwiedzający będzie w stanie powiązać konkretne artefakty z miejscami (krajami) ukazanymi na mapie. Taki sposób prezentacji ma również niewątpliwy walor edukacyjny, umożliwiający nauczycielowi lub pracownikowi muzeum sprawne omówione tytułowych treści. W pierwszej kolejności scharakteryzowany zostanie udział Polaków w wydarzeniach Wiosny Ludów we Francji, Austrii, na ziemiach niemieckich i włoskich, następnie przebieg Wiosny Ludów w Wielkopolsce (powstanie) oraz Galicji (kolaż grafiki ekspozycyjnej i oryginalnych eksponatów - elementów umundurowania członków Gwardii Narodowej we Lwowie: czapki, epolety). Ze względu na znaczenie wydarzeń Wiosny Ludów w historii Polski i Węgier oddzielnego omówienia wymaga też udział Polaków (gen. Józef Bem, gen. W. Wysocki i inni) w rewolucji węgierskiej 1848-1849. Tą część ekspozycji zamyka syntetyczny tekst, wzbogacony o kilka eksponatów ilustrujących próby utworzenia polskich formacji wojskowych podczas wojny krymskiej (Michał Czajkowski, hrabia Władysław Zamoyski).

VIIC1a Mapa polityczna Europy przedstawiająca najważniejsze wydarzenia Wiosny Ludów i wojny krymskiej

VIIC1b Ziemie polskie (Wielkopolska, Galicja)

Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie prezentowane jest - jak przyjęto w przypadku poprzednich epok i okresów - w formie pokazu na manekinach całopostaciowych i

półmanekinach, w formie kolażu grafiki i zabytków oraz w formie pokazu kolekcji w witrynach w sąsiedztwie kolaży.

Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą tekstów objaśniających galerie grafiki i malarstwa historycznego, w sąsiedztwie których niejako równolegle eksponowane są - również w porządku chronologicznym - zabytki stanowiące pamiątki po najważniejszych aktorach biorących udział w wydarzeniach.

1	 The image contains two side-by-side photographs. The left photograph shows a black, long-sleeved peasant dress with a high collar and decorative buttons, displayed on a mannequin in a museum setting. The right photograph shows a bronze eagle finial with spread wings, mounted on a wooden pole, also in a museum setting.	<p>Sukmana chłopska czarna z Wielkopolski, MWP, nr inw. 2377*.</p> <p>Orzeł z chorągwi oddziału powstańców wielkopolskich, MWP, nr inw. 2413*.</p>
---	--	--

2

Mundur ppor. S. Jaxy Bykowskiego z Gwardii Narodowej w Sokalu, MWP, nr inw. 2381*.

3

Kilka czapek Gwardii Narodowej we Lwowie, MWP, nr inw. 2379*, 2380*, 38516*, 39894*, 51155.

Para naramienników Gwardii Narodowej we Lwowie, MWP, nr inw. 30250.

4

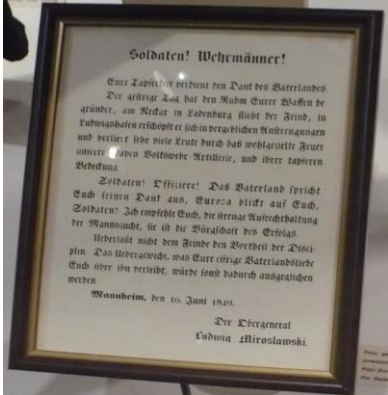

Mundury członków Gwardii Narodowej we Lwowie, <http://www.buw.uw.edu.pl/wystawy/modameska/narodowy.html>

5		<p>Portret hr. Józefa Załuskiego, dowódca Gwardii Narodowej we Lwowie, tektura, tech. olejna, MWP, nr inw. 29476.</p>
---	---	---

VIIC1c Za wolność Waszą i Naszą

1		<p>Czapka gen. L. Mierosławskiego d-cy armii powstańczej w Badenii w 1849 r., MWP, nr inw. 2317*.</p>
2		<p>Para pistoletów kapiszonowych L. Mierosławskiego, MWP, nr inw. 2315/1-2*.</p>
3		<p>Włoski pistolet należący do gen. L. Mierosławskiego, szefa Sztabu Rewolucyjnej Armii Sycylii,</p>

		MWP, nr inw. 2313*
4		Tabakiera gen. Ludwika Mierosławskiego, MWP, nr inw. 2318*. Miniatura przedstawiająca L. Mierosławskiego, MWP
5		Rozkaz dzienny gen. L. Mierosławskiego, d-cy armii Badenii (kopia), MWP
6		Teczka gen. W. Chrzanowskiego, MWP, nr inw. 2316*.

VIIC1d Rewolucja Węgierska 1848-1849

1		<p>Gen. Józef Bem, wódz naczelny armii węgierskiej 1849 r., pl. tech. olej., mal. J. Zamoyski, wym. 62 x 74 cm, MWP, nr inw. 33370*.</p>
2		<p>Rewolwer syst. Mariette wz. 1834/37 po Józefie Bemie, MWP, nr inw. 3022*.</p>
3		<p>Kindżał po Józefie Bemie, MWP, nr inw. 2320*.</p>
4		<p>Czapka Józefa Bema, MWP, nr inw. 2324*.</p>

5		<p>Wieniec srebrny, częściowo złocony, ofiarowany przez Węgrów gen. Józefowi Bemowi (1849 r.), MWP, nr inw. 2321*.</p>
6		<p>Mieczysław ks. Korybut Woroniecki, miniatura, kość, akwarela, mal. R.S. Vigrioni, nr inw. 48784*.</p>
7		<p>Medal ku czci Józefa Bema i Ludwika Kossutha, MWP, nr inw. 2323*. Medal węgierski za wojnę 1848-1849 po Karolu Grygorowiczu, MWP, nr inw. 24938*.</p>

8

Felicjan Szybalski, por. 2. pułku ułanów Legionu Polskiego na Węgrzech, deska, tech. olej., mal. Bieszczad, wym. 26 x 32 cm, MWP, nr inw. 30233.

9

Przegrupowanie wojsk rosyjskich na przedmieściach Sybiru, fragm.. Panoramy Siedmiogrodzkiej, mal. J. Styka, pł. technika olejna, wym. 140 x 115 cm, MWP.

VIIIC1e Wojna Krymska

1		Michał Czajkowski (Sadyk Pasza)
2		Kozacy Otomańscy, akwarela, mal. P. Suchodolski (kopia), wym. 52 x 32 cm, MWP Dragoni Otomańscy, akwarela, mal. P. Suchodolski (kopia), wym. 40 x 35 cm, MWP

3		<p>Adam Mickiewicz i Sadyk Pasza na polowaniu w Turcji, akwaforta (kopia), wym. 44 x 30 cm, MWP</p>
4		<p>Karabin kapiszonowy syst. Devisme po Ignacym Kępcie, żołnierzu z oddziału Kozaków Otomańskich, dł. ok. 170 cm, MWP, nr inw. 36032*.</p>
5		<p>Lufa armaty tureckiej (?), dł. 140 cm, MWP</p>

6

Lufa jednoroga rosyjskiego z
1849 r.,
dł. 220 cm,
MWP, nr inw. 3865.

7

Portret
hr. gen. Władysława
Zamoyskiego

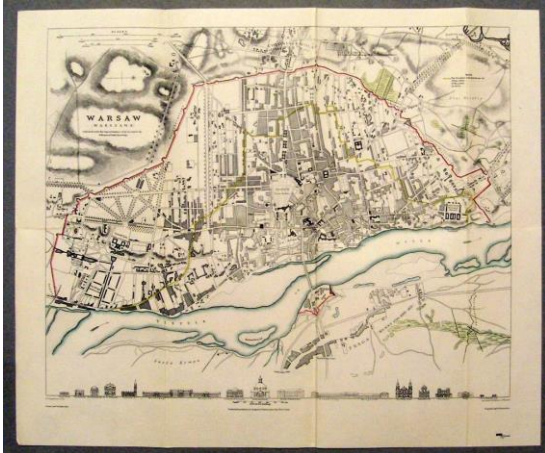
VIIC1f Pokaz weksyliów

1		<p>Chorągiew TDP, Chorągiew Legii Akademickiej w Wiedniu, ofiarowana przez szkoły francuskie 1 VI 1848 r., MWP, nr inw. 2383*.</p> <p>Chorągiew powstańców wielkopolskich ofiarowana przez mieszkańców Macon, MWP, nr inw. 2385*.</p> <p>Chorągiew Legii Akademickiej we Lwowie, MWP, nr inw. 54397*.</p> <p>Chorągiew 2. pułku ułanów Legionu Polskiego na Węgrzech (dwustronna), MWP, nr inw. 30219.</p> <p>Chorągiew Legionu Polskiego na Węgrzech, MWP</p>
---	---	--

VIIC2 Architektura obronna

Ekspozycja w części VC2 - Architektura obronna, oraz w części VC3 - Rozwój broni palnej i artylerii, wyraźnie odróżnia się plastycznie od tych części ekspozycji, w których rozwój architektury obronnej oraz rozwój broni i uzbrojenia przedstawiany jest w kontekście i w bezpośrednim związku z wojskiem polskim. Proponujemy, aby ta część ekspozycji nawiązywała kształtem do klasycznych muzeum kolekcji, w których w przeszklonych gablotach eksponowane są poszczególne egzemplarze i zespoły broni, które ilustrują postęp w tej dziedzinie. Proponujemy bardzo minimalistyczną oprawę plastyczną, kontrastującą z przestrzeniami, w których zabytki stanowią element barwnych kolaży, których tematem jest rycerstwo i wojsko polskie.

1

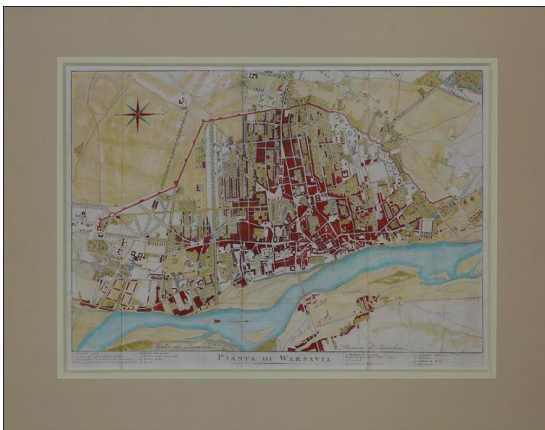

Warsaw (Warszawa)

W.B. Clarke, ryt. T.E. Nicholson, 1831 r.
papier – reprint. wł. Muzeum Drukarstwa
Warszawskiego [MD 2654/2 AK]

Na planie przedstawiającym Warszawę w orientacji zachodniej, umieszczono informację o zniszczeniach Pragi w 1794 i w 1831 r., Zarysowano jednocześnie fortyfikacje przyczółka bastionowego powstałego w prawobrzeżnej Warszawie w wyniku rozkazu Napoleona (to pod te umocnienia wyburzono znaczącą część praskiej zabudowy). Z lewym brzegiem Warszawy przyczółek połączony był mostem. Fortyfikacje stanowiły oparcie i bezpośrednie zaplecze dla wojsk polskich walczących pod Olszynką Grochowską. Na planie oznaczono również Olęderską Wyspę, w której nazwie utrwalił się ślad osadnictwa olęderskiego na Saskiej Kępie.

2

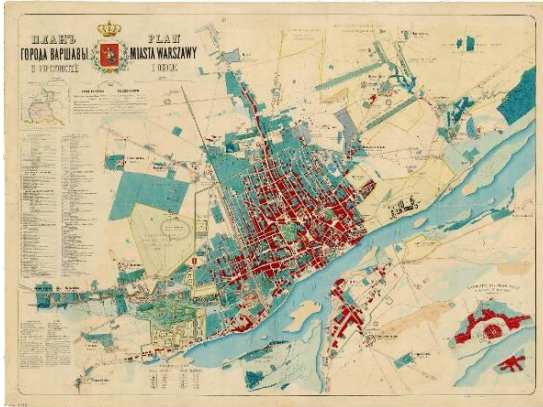
Plan Warszawy

Bernardo Zaydler, 1831 r.

Litografia kolorowana

Plan przedstawia Warszawę w orientacji zachodniej. Po praskiej stronie zwraca uwagę esplanada, czyli obszar wokół przyczółku mostowego (tu niezaznaczonego), który został pozbawiony zabudowy w okresie napoleońskim. Plan doskonale obrazuje regres, jaki nastąpił w rozwoju Pragi w wyniku wydarzeń na przełomie XVIII i XIX w.

3

Plan miasta Warszawy i okolic płk Sztabu Generalnego Witkowski, 1856 r. litografia barwna, papier,

wł. Muzeum Warszawy, MHW 1777/PI.

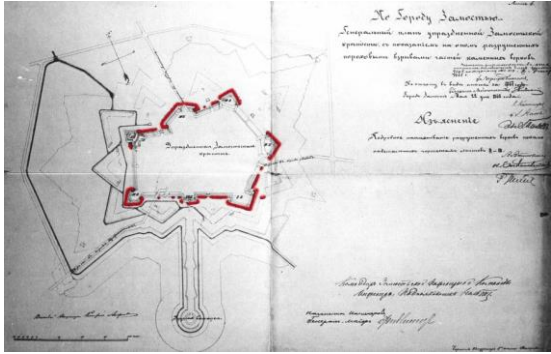

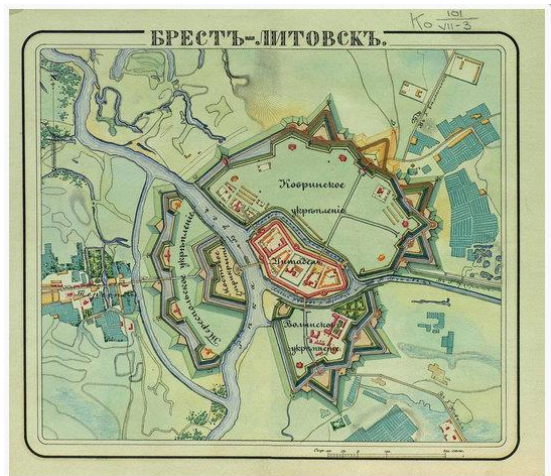
Plan przedstawia Warszawę w orientacji zachodniej. Z krajobrazu Pragi zniknął fort o narysie bastionowym w sąsiedztwie mostu łyżwowego, obszar po nim objęła intensywna zabudowa. Na planie zaznaczono pojawienie się innego obiektu wojskowego – wniesionego naprzeciw Cytadeli Warszawskiej w latach 30. XIX w. fortu Śliwickiego. Na planie określono również położenie cmentarza żydowskiego oraz 5 budowli: kościoła (pod numerem 25), synagogi (nr 28) i obiektów wojskowych (nr 55, 65, 66).

4

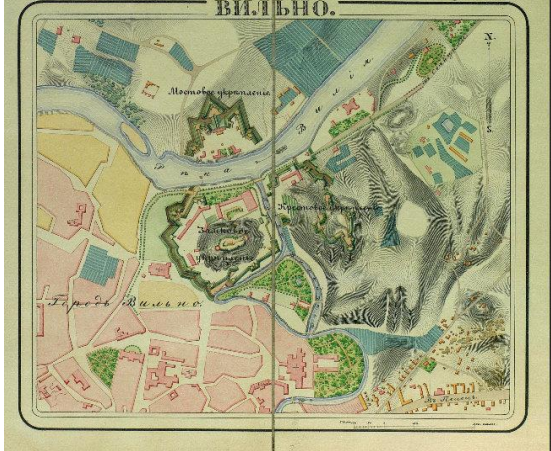
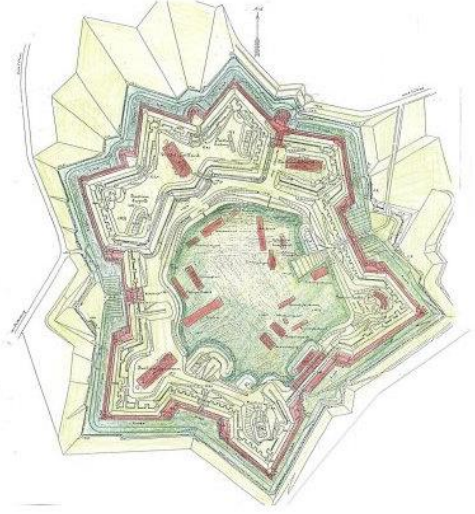

Cytadela Warszawska, Атлас крепостей Российской империи, przed 1868, t. II

<p>5</p>		<p>Twierdza Modlin, Атлас крепостей Российской империи przed 1868, t. II</p>
<p>6</p>		<p>Twierdza Zamość, Атлас крепостей Российской империи, przed 1868, t. II</p>
<p>7</p>		<p>Twierdza Zamość od strony północnej, Jan Paweł Lelewel lata 30. XIX w. Wł. Muzeum Fortyfikacji i Broni w Zamościu</p>
<p>8</p>		<p>Panorama Zamościa, połowa XIX w. Wł. Muzeum Fortyfikacji i Broni w Zamościu</p>

<p>9</p>		<p>Szkic przedstawiający planowane wyburzenia fortyfikacji twierdzy Zamość z 1868 r. Wł. Muzeum Fortyfikacji i Broni w Zamościu</p>
<p>10</p>		<p>Twierdza Dęblin, Атлас крепостей Российской империи, przed 1868, t. II</p>
<p>11</p>		<p>Twierdza Brześć Litewski, Атлас крепостей Российской империи, przed 1868, t. II</p>

12		<p>Twierdza Wilno, Атлас крепостей Российской империи, przed 1868, t. II</p>
13		<p>Twierdza Kraków, plan przedstawiający pierwszą fazę rozbudowy twierdzy zrealizowaną w latach 1848-1866</p>
14		<p>Twierdza Boyen (Giżycko)</p>

VIC3 Rozwój broni palnej i artylerii

VIC3a Pokaz kolekcji broni palnej w przeszklonych gablotach

1		Karabiny kapiszonowe z lat 20-tych i 30-tych XIX w. zmodernizowane (przerobione ze skałkowych), MWP
2		Karabin kapiszonowy gwintowany prod. angielskiej z 1856 r. z bagnetem jataganowym, MWP, nr inw. 31142.
3		Karabin kapiszonowy gwintowany prod. francuskiej z 1859 r. z bagnetem jataganowym, MWP, nr 31095.
4		Karabin iglicowy Dreyse wz. 1841, MWP, nr 31325.
5		Rewolwery wiązkowe kapiszonowe (pieprzniczki), lata 30-te i 40-te XIX w., MWP, nr inw. 1915x, 1920x, 18023.

6		Rewolwery kapiszonowe typu Colt Navy, MWP, nr inw. 18324.
7		Rewolwery kapiszonowe wg wynalazku Roberta Adamsa, MWP, nr inw. 18330, 1930x.

VIIC3b Rewolwer typu colt - jak to działa?

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowany jest rewolwer Colt Navy. Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa konstrukcja zamka bębnowego, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni, łącznie z efektami wystrzału - ogień i dym.

VIIC3c Rewolwer wiązkowy - jak to działa?

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowany jest rewolwer wiązkowy. Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa konstrukcja zamka, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni, łącznie z efektami wystrzału - ogień i dym.

VIIC3d Pokaz luf armatnich oraz luf armatnich na łóżach

1		
2		
3		

VIIC3e Pokaz kolekcji broni białej - tasaki, szable, szpady i bagnety

1		Tasak rosyjski wzorowany na franc. artylerii pieszej wz. 1816
2		Tasak pionierów wz. 1853, Austria
3		Tasak saperów wz. 1862, Austria
4		Tasak piechoty wz. 1864, Prusy
5		Tasak saperów wz. 1864, Prusy

VIID Czas żałoby narodowej

VIID1 Sytuacja polityczno-społeczna w przededniu wybuchu powstania

Syntetyczne przedstawienie sytuacji w Królestwie Polskim na początku lat sześćdziesiątych XIX w., w przededniu wybuchu powstania styczniowego. Celem tej niewielkiej przestrzeni ekspozycyjnej jest ukazanie rosyjskich represji i ożywienia patriotycznego na początku lat sześćdziesiątych, które doprowadziły do wybuchu powstania.

1

Manifestacja patriotyczna na Pl. Zamkowym w Warszawie 8 kwietnia 1861 r.,
 pł. technika olejna,
 mal. T. Fleury,
 wym. 210 x 140 cm,
 MWP, nr inw. 2423*.

2

Napad kozaków na kościół OO. Bernardynów w Warszawie 27 lutego 1861 r.,
 pł. technika olejna, mal. P. Gumiński,
 wym. 65 x 55 cm,
 MWP, nr inw. 40010.

3

Tablica pamiątkowa po poległych w Warszawie,
 wym. 26 x 27 cm,
 MWP, nr inw. 2334*.

Płyta upamiętniająca brutalne stłumienie przez Rosjan warszawskich manifestacji

		<p>patriotycznych w kwietniu 1861 r., wym. 44 x 22 cm, MWP</p>
<p>4</p>	 	<p>Kolekcja tzw. czarnej biżuterii patriotycznej z okresu manifestacji patriotycznych, m.in. krzyżyki, pierścienie, broszki, MWP, nr. inw.: 2336*, 4200*, 4153*, 4150*, 2335*; 4203*, 2331*, 2342*; 2328*, 2329*, 2330*, 2332*, 2333*, 30588*.</p>
<p>5</p>		<p>Zaproszenie na nabożeństwo „Za pomyślność Ojczyzny” z 5 października 1861 r., wym. 26 x 19 cm, MWP, nr inw. 251/5/c. (kopia)</p>

VIIIA Powstanie styczniowe 1863-1864

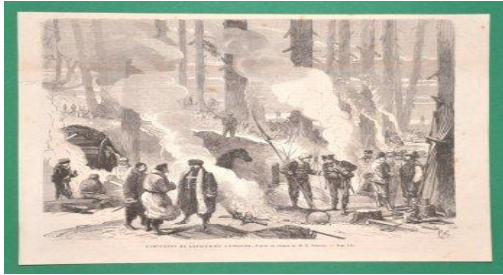

Ze względu na czas trwania, skalę, zasięg terytorialny, powstańczy charakter walk, a przede wszystkim znaczenie ostatniego w XIX w. powstania narodowego dla kształtowania świadomości historycznej następnych generacji Polaków, czy w ogóle tożsamości narodowej, ta część ekspozycji powinna być znacznie rozbudowana. Oznacza to konieczność zastosowanie licznych, a przede wszystkim muszących zainteresować tak krajowego, jak i zagranicznego zwiedzającego, środków aranżacyjnych. Warto podkreślić, że MWP posiada największą w Polsce (a co za tym idzie – na świecie) kolekcję powstańczych eksponatów i pamiątek historycznych, wśród których są: mundury, broń i uzbrojenie, liczne weksylia, obrazy i dokumenty.

Przestrzeń składa się z kilku części: wybuch i przebieg powstania, władze powstania, organizacja - tajne państwo, umundurowanie i wyposażenie oraz broń i uzbrojenie, przestrzeń rekonstrukcyjna - zaaranżowana skrytka na broń, następnie prezentacja ważniejszych bitew, sylwetek dowódców, „bitwa o szynę” (przestrzeń rekonstrukcyjna) oraz epilog.

VIIIA1 Powstanie styczniowe - przebieg powstania, struktura władz powstańczych oraz organizacja tajnego państwa

VIIIA1a Wybuch i przebieg powstania - galeria grafiki i malarstwa historycznego, w tym przede wszystkim batalistycznego

1		„Zesłańcy warszawscy w drodze na Sybir w 1863 r. – branka”, mal. Aleksander Sochaczewski, MWP
---	---	---

2		<p>Szturm powstańców na Płock, rysunek, MWP</p>
3		<p>Obóz Langiewicza pod Goszczą, MWP</p>
4		<p>Bitwa pod Skałą 4/5 III 1863 r., pł. technika olejna, wymiary: 70 x 92 cm, MWP, nr inw. 31157*.</p>
5		<p>Śmierć Dionizego Czachowskiego w bitwie pod Wierzchowiskami 6 XI 1863 r., pł. tech. olejna, mal. A. Piotrowski, wymiary: 38 x 58 cm, MWP, nr inw. 40251.</p>

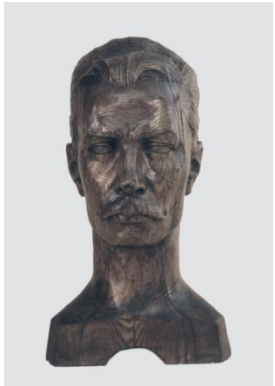

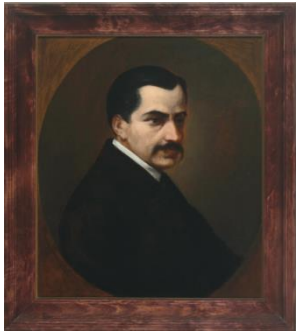

6		<p>Przejęcie oddziału powstańczego przez gen. Michała Kruka-Heydenreicha w XII 1863 r., pł. tech. olejna, mal. L. Czekoński, wymiary: 65 x 83 cm, MWP, nr inw. 40437*.</p>
7		<p>„Potyczka z kozakami”, mal. A. Grottger, 1865 r., pł. tech. olej., wymiary: 42,5 x 52,5 cm, MWP, nr inw. 1344*.</p>
8		<p>„Potyczka z kozakami”, mal. Jan Perczyński, 1900 r., pł. tech. olej., wymiary: 91 x 173 cm MWP, nr inw. 49467*.</p>
9		<p>Powstaniec 1863 r., pł. technika olejna, mal. E.P. Dieudonne, wymiary: 67 x 57 cm, MWP, nr inw. 46522*.</p>

10		<p>Patrol powstańczy 1863 r. mal. A. Piotrowski, pł. technika olejna, wymiary: 99 x 150 cm, MWP, nr inw. 32392*.</p>
11		<p>„Jazda powstańcza 1863 r.”, mal. M. Gieryski, pł. technika olejna, wymiary: 85 x 117 cm, MWP, nr inw. 1345*.</p>
12		<p>Włodzimierz Różycki, portret konny, pł. tech. olejna, mal. Jan Chelmiński, wymiary: 60 x 75 cm, MWP, nr inw. 30304.</p>

		<p>„Potyczka”, mal. F. Bastin, wymiary:: 33 x 24 cm MWP, nr inw. 27931</p>
--	---	--

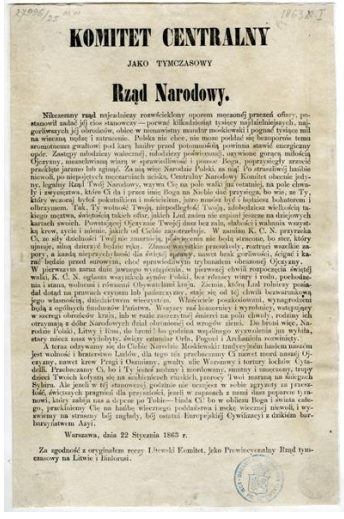
**VIII A1b Struktura władz powstańczych cywilnych i wojskowych -
galeria grafiki i malarstwa portretowego**

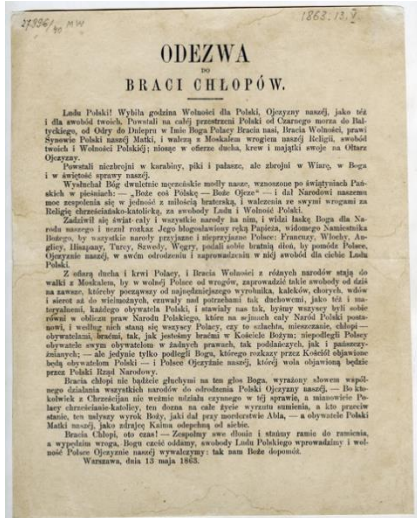

1		<p>Dyktatorzy: Ludwik Mierosławski</p>
2		<p>Dyktatorzy: Gen. M. Langiewicz, mal. F. Tepe, pł. technika ol., wymiary: 46 x 50 cm, MWP, nr inw. 39046.</p>
3		<p>Dyktatorzy: Romuald Traugutt – rzeźba w drewnie, wyk. T. Bylewski, 1925 r., wymiary: wys. 43,5 cm MWP, nr inw. 2421*</p>

4		<p>Rafał Krajewski, dyrektor Wydziału Spraw Wewnętrznych Rządu Narodowego, portret, pł. tech. olejna, wymiary: 58 x 70 cm, MWP, nr inw. 7550.</p>
5		<p>Agaton Giller – członek KCN, Rządu Narodowego, pł. technika olejna, wymiary: 54 x 46 cm MWP, nr inw. 30302*.</p>
6		<p>Stanisław Krzemiński, członek Rządu Narodowego, pł. technika olejna, mal. M. Mordasiewicz, wymiary: 65 x 80 cm, MWP, nr inw. 54535.</p>
7		<p>Francesco Nullo - mianowany przez Rząd Narodowy generałem i dowódcą Legii Zagranicznej, pł. technika olejna, mal. L. Trecourt, wymiary: 60 x 45 cm, MWP, nr inw. 8161.</p>

		<p>Portret Jana Matlińskiego „Janko Sokół” – naczelnika wojennego powiatu wrocławskiego, autor nieznanym?</p> <p>wymiary: 40 x 30,5 cm</p> <p>MWP, nr inw. 40162</p>
--	---	--

Wybuch, władze powstania, organizacja

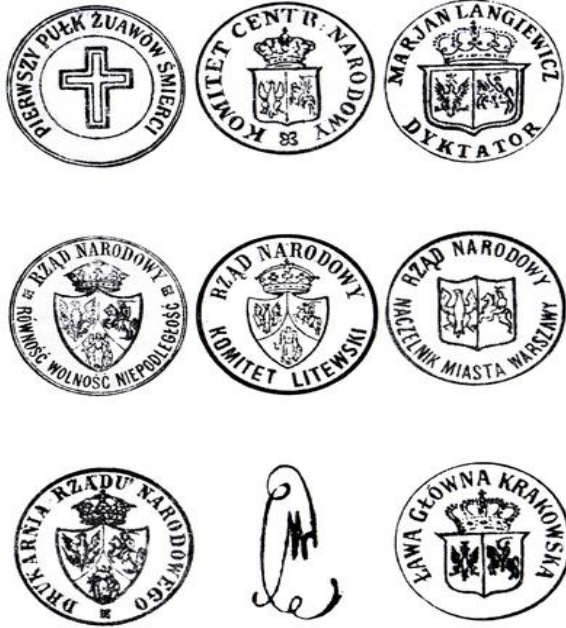
<p>1</p>		<p>margrabia Aleksander Wielopolski, fotografia</p>
<p>2</p>		<p>Odezwa (Tymczasowego) Komitetu Centralnego z 22 I 1863 r. obwieszczająca wybuch powstania,</p> <p>MWP, nr inw. 27996/25</p>
		<p>Manifest Komitetu Centralnego z 22 I 1863 r. o uwłaszczeniu chłopów,</p> <p>MWP, nr inw. 305/2/c</p>

3		<p>Rękopis rozkazu gen. Langiewicza do dowódców oddziałów znajdujących się w pobliżu Warszawy (III 1863 r.), MWP</p>
		<p>Odezwa do Braci Chłopów z 13 V 1863 r., MWP, nr inw. 27996/40x</p>
6		<p>Bilet (zezwoleń) wystawione przez Warszawskiego Ober-Policmajstra 11 XII 1863 r. dla Jana Ratyńskiego na zakup kosy, wymiary: 10,6 x 16,3 cm MWP, nr inw. 305/1/c. (kopia)</p>

VIII A1c Organizacja - tajemne państwo

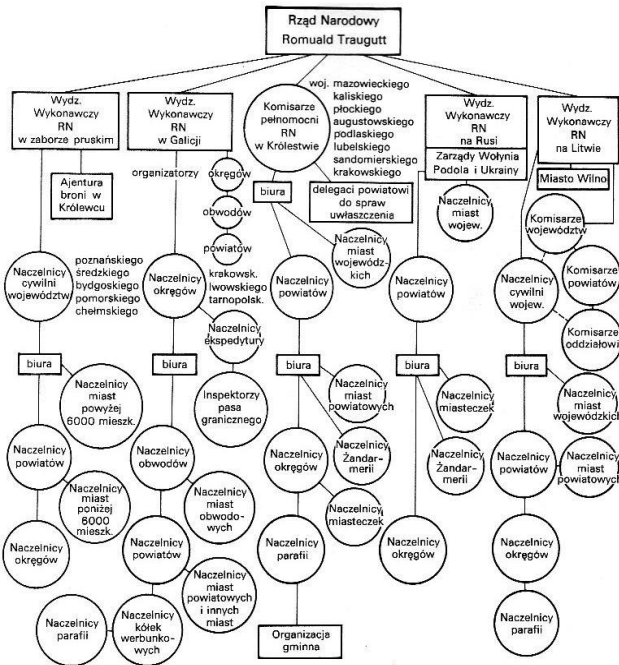
W pobliżu galerii dedykowanej strukturze władz powstańczych cywilnych i wojskowych krótki tekst wyjaśniający fenomen "tajemnego państwa" - swoistego "poprzednika" Polskiego Państwa Podziemnego w okresie II wojny światowej, wzbogacony o kolaż grafiki ekspozycyjnej i oryginalnych eksponatów.

1

Różne pieczęcie powstańcze, materiał przykładowy

2

Organizacja władz powstańczych w ziemie 1863-1864, przykładowy schemat

3		<p>Medal pamiątkowy z okazji uwłaszczenia chłopów przez Rząd Narodowy w 1863 r., MWP, nr inw. 2360*.</p>
		<p>Tłok pieczętny do tuszu - "Wojew. Lubelskie. Dowódca Oddziału 3". MWP, nr inw. 6921</p>
		<p>Tłok pieczęci „KOMITET CENTR. NARODOWY” Tłok pieczęci „RZĄD NARODOWY - NACZELNIK MIASTA LUBLINA”, MWP, nr inw. 31602x</p>
		<p>Tłok pieczęci „RZĄD NARODOWY - WYDZIAŁ MIASTA KRAKOWA”, MWP, nr inw. 13099</p>

			<p>Tłok pieczęci „KOMISARZ GENERALNY GALICJI”, MWP, nr inw. 13104</p>
			<p>Tłok pieczęci „KONTROLER ZAKUPU BRONI”, MWP, nr inw. 31606*</p>
			<p>Tłok pieczęci „WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE NACZELNIK ODDZIAŁU”, MWP, nr inw. 52133</p>
			<p>Tłok pieczęci „WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE DOWÓDCA ODDZIAŁU 1^{go}”, MWP, nr inw. 31605*</p>

		<p>Tłok pieczęci „WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE DOWÓDCA ODDZIAŁU 990”, MWP, nr inw. 52134</p>
		<p>Tłok pieczęci „KOMISARZ OBWODU RZESZOWSKIEGO”, MWP, nr inw. 52135</p>
		<p>Tłok pieczęci „KONTROLOR JENERALNY KOMIS. PEŁNOM. W GALICYI”, MWP, nr inw. 13105</p>
		<p>Tłok pieczęci „RZĄD NARODOWY – DOWÓDCA IV ODDZIAŁU WOŁYŃSKIEGO”, MWP, nr inw. 27994</p>

	 	<p>Tłok pieczęci „RZ. NAROD. - EXPEDYCJA POGRANICZNA WOŁYNIA”, MWP, nr inw. 13107</p>
	 	<p>Tłok pieczęci „RZĄD NARODOWY – NACZEL. SIŁ ZBROJ. WOJEW. KALISKIEGO”, MWP, nr inw. 31603*</p>
	 	<p>Tłok pieczęci „NACZELNIK POWIATU AUGUSTOWSKIEGO”, MWP, nr inw. 31604*</p>
	 	<p>Tłok pieczęci „SZTAB KORPUSU DRUGIEGO – ADJUTANT”, MWP, nr inw. 31608*</p>

VIII A3 Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie

Umundurowanie, wyposażenie i uzbrojenie żołnierskie prezentowane jest - jak przyjęto w przypadku poprzednich epok i okresów - w formie pokazu na manekinach całopostaciowych i

półmanekinach, w formie kolażu grafiki i zabytków oraz w formie pokazu kolekcji w witrynach w sąsiedztwie kolaży.

VIII A3a Pokaz umundurowania i wyposażenia wojskowego na manekinach i półmanekinach

	Manekin nr 1	
A		Czamara Ignacego Narewskiego, adiutanta i kwatermistrza gen. A. Jeziorańskiego, MWP, nr inw. 2361*
B		Koszula jedwabna amarantowa, tzw. garibaldyjska, MWP, nr inw. 2355/2*
C		Czapka rogatywka z wysokim otokiem z czarnego baranka; przypięta trójkolorowa kokarda, MWP, nr inw. 2355/1*

D		<p>Klamra do pasa z herbem dwupolowym, MWP, nr inw. 2364*</p>
E		<p>Kalitka do skałek Władysława Cichorskiego „Zameczka”, MWP, nr inw. 2376*</p>
	<p>Manekin nr 2</p>	
A		<p>Ubiór powstańca z oddziału R. Rogińskiego zdobyty przez Rosjan w bitwie pod Królowym Mostem 11 II 1863 r.</p> <p>Wołoszka i spodnie, MWP, nr inw. 2375*</p>
B		<p>Czapka rogatywka z daszkiem i przypiętą kokardą, MWP, nr inw. 2374*</p>
C		<p>Torba myśliwska bez pasa, MWP, nr inw. 2631*</p>

D		<p>Pas główny z klamrą zdobioną wizerunkiem T. Kościuszki, MWP, nr inw. 31156*</p>
	Manekin nr 3	
A		<p>Burka kaukaska po powstańcu Alfredzie Zawiszy, MWP, nr inw. 32440*</p>
B		<p>Kamizela Walentego Lemańskiego, poległego pod Nową Wsią 21 II 1863 r., MWP, nr inw. 24939*</p>
C		<p>Pas powstańczy, MWP, nr inw. 4169*</p>
D		<p>Karabin kapiszonowy przerobiony ze skałkowego wz.1777, prod. 1813 r. (Francja), MWP, nr inw. 2486x</p>
	Manekin nr 4	

A		<p>Mundur oficera „Żuawów Śmierci” (żuawka i kamizelka kpt. Wojciecha Komorowskiego + czapka por. Antoniego Ryszarda), MWP, nr inw. 2372*, 2373/1-2*.</p>
	Manekin nr 5	
		<p>Mundur żołnierza oddziału „Żuawów Śmierci”</p>
A		<p>fez z czerwonego aksamitu z białym chwastem, MWP, nr inw. 2371*</p>

B		<p>kamizelka z białym krzyżem, MWP, nr inw. 2370*,</p>
C		<p>na wierzch czamara Franciszka Pszczółkowskiego, więźnia Cytadeli Warszawskiej, MWP, nr inw. 2363*,</p>
D		<p>szabla polska z ok. poł. XIX w., MWP, nr inw. 3451*</p>
Manekin nr 6		

A		<p>Ubiór powstańczy Juliusza Jaxy-Bykowskiego – świtka, MWP, nr inw. 2367*</p>
B		<p>Czapka barankowa z orłem na kokardzie, wymiary:: wys. 13, szer. 22 cm, MWP, nr inw. 2368*</p>
C		<p>Pas haftowany, MWP, nr inw. 4170*,</p>
D		<p>Torba myśliwska, MWP, nr inw. 24980*</p>
E		<p>Rosyjski karabin strzelców, kapiszonowy z 1852 r., z bagnetem i stemplem, MWP, nr inw. 2417*</p>

	Manekin nr 7	
A		<p>Czamara Antoniego Tarnawskiego, 17-letniego powstańca z oddziału gen. Józefa Wysockiego, walczącego na Wołyniu; MWP, nr inw. 2369*</p>
B		<p>– torba myśliwska na pasie haftowanym, MWP, nr inw. 18440;</p>
C		<p>– dubeltówka kapiszonowa wyrobu Wiśniowieckiego we Lwowie, MWP, nr inw. 2491*</p>
	Manekin nr 8	

		<p>Ubranie hr. Leona Platera-Zyberka, w którym wieziono go na rozstrzelanie w Dyneburgu, marynarka i czapka, MWP, nr inw. 2365-66*.</p>
--	---	---

VIIIA3b kolaż grafiki i zabytków oraz pokaz kolekcji broni w witrynach w sąsiedztwie kolażu

Pokaz zabytków

1		<p>Pas haftowany w orły Edmunda Kowalskiego z oddziału Bończy, MWP, nr inw. 33110*</p>
2		<p>Pas skórzany ze srebrną kłamrą, własność Michała Kossowskiego, MWP, nr inw. 39215*</p>
3		<p>Srebrna i wyszywana na kanwie cygarnica powstańca Ignacego Żarskiego, wymiary: 14 x 9 cm MWP, nr inw. 4161*</p>

4		<p>Klamra do pasa z dwupolowym herbem Rzeczypospolitej, znaleziona na polu bitew pod Ignacem (8 V i 9 VI 1863 r.), MWP, nr inw. 4163*.</p>
Klamry pasów powstańczych – 10 sztuk		
5		<p>MWP, nr inw. 4156*</p>
6		<p>MWP, nr inw. 4157*</p>
7		<p>MWP, nr inw. 4159*</p>
8		<p>MWP, nr inw. 2362*</p>

9		MWP, nr inw. 4154*
10		MWP, nr inw. 4158*
11		MWP, nr inw. 4160*
12		MWP, nr inw. 4168*
13		MWP, nr inw. 35846*
14		MWP, nr inw. 4163*

Pokaz kolekcji broni

1		<p>Lufa działa rosyjskiego, spiżowa, z napisami nad zapalem: " N 93 /SANKTPETERSBURG/" na stronie odwrotnej: "M. I. ÂKOWLEW/ 1849", wymiary: wys.14,6; szer. 25,5 cm, waga 32 funty MWP, nr inw. 3865</p>
---	---	---

2		<p>Dubeltówka kapiszonowa firmy V. Kehl a Mehlis, MWP, nr inw. 2492x</p>
3		<p>Dubeltówka kapiszonowa firmy Jachimiek i Sosnowski w Warszawie z pasem haftowanym, wymiary: dł. 120 cm MWP, nr inw. 24959x</p>
4		<p>Dubeltówka kapiszonowa (czeska), myśliwska, sygn. A.V.LEBEDA, z plakieta: L.K., ze stemplem i pasem tkanym, podszytym skórką, MWP, nr inw. 2493x</p>
5		<p>Karabin belgijski kapiszonowy, z napisem na kolbie „Mierosławka”, MWP, nr inw. 2387x</p>
6		<p>Karabin kapiszonowy rosyjski z 1854 r., z bagnetem i stemplem, MWP, nr inw. 2416*</p>

7		<p>Sztucer kapiszonowy ośmiostrzałowy syst. Colt wz. 1855, sztucerów takich używano w oddziałach gen. Taczanowskiego MWP, nr inw. 2488*</p>
8		<p>Sztucer kapiszonowy firmy P. Wolfram w Poznaniu, MWP, nr inw. 2489*</p>
9		<p>Karabin kapiszonowy austriacki z bagnetem i stemplem, wz. 1842/1854, MWP, nr inw. 2487*</p>
10		<p>Sztucer kapiszonowy wyrobu Tabaczkowskiego w Kamieńcu Podolskim, MWP, nr inw. 2490*</p>
11		<p>Karabin austriacki, kapiszonowy, przerobiony ze skałkowego, z bagnetem MWP, nr inw. 31001</p>
12		<p>Karabin belgijski, kapiszonowy z 1829 r., firmy J. Melherbe, ze stemplem, MWP, nr inw. 2419*</p>

13		<p>Karabin belgijski kapiszonowy wz. 1855, z bagnetem i stemplem MWP, nr inw. 2436*</p>
14		<p>Para pistoletów kapiszonowych, przerobionych ze skałkowych, firmy I. Smolskiego, MWP, nr inw. 2278/1-2x</p>
15		<p>Pistolet kapiszonowy firmy J. Stapf w Warszawie, MWP, nr inw. 24937x</p>
16		<p>Pistolet kapiszonowy przerobiony ze skałkowego, firmy Grabiński w Lesznie, MWP, nr inw. 2286x</p>
17		<p>Pistolet kapiszonowy firmy R. Rac w Warszawie, MWP, nr inw. 2296x</p>

18		<p>Pistolet kapiszonoowy firmy R. Rac w Warszawie, MWP, nr inw. 2298x</p>
19		<p>Pistolet kapiszonoowy, dwulufowy (bock), sygn. Bekker & Rauscher a Varsovie, MWP, nr inw. 2300x</p>
20		<p>Krócica kapiszonoowa, 2-lufowa (dubeltowa) ze składanymi językami spustowymi, MWP, nr inw. 1914x</p>
21		<p>Pistolet kapiszonoowy, belgijski używany w bitwie pod Żyrzynem 8 VIII 1863 r. przez powstańca T. Mrożka, wymiary: dł. 40 cm MWP, nr inw. 2285*</p>
22		<p>Pistolet kapiszonoowy rosyjski z 1857 r., MWP, nr inw. 2284*</p>

23		<p>Pistolet kapiszonowy austriacki syst. Waenzel z 1853 r., MWP, nr inw. 2299*</p>
24		<p>MWP, nr inw.</p>
25		<p>Rewolwer belgijski sześcioprzęłowy syst. Lefauchaux, zdobiony srebrnym Orłem na lufie przy celowniku, MWP, nr inw. 2629*</p>
26		<p>Rewolwer kapiszonowy syst. Adams, MWP, nr inw. 2626*</p>
27		<p>Rewolwer angielski kapiszonowy pięcioprzęłowy syst. Adams, MWP, nr inw. 2630*</p>
28		<p>Rewolwer angielski kapiszonowy sześcioprzęłowy syst. Adams, MWP, nr inw. 2628*</p>

29		<p>Rewolwer amerykański kapiszonowy syst. Colt Navy, wz. 1851, MWP, nr inw. 24981*</p>
30		<p>Rewolwer francuski kapiszonowy syst. Drenotte, MWP, nr inw. 2627*</p>
31		<p>Rewolwer niemiecki iglicowy sześcioprowadkowy syst. Dreyse wz. 1850, MWP, nr inw. 1923*</p>
32		<p>Rewolwer belgijski kapiszonowy sześciolufowy syst. Mariette, MWP, nr inw. 24774*</p>
33		<p>Pistolet kapiszonowy firmy E. Eckart we Lwowie, z ok. 1850 r., MWP, nr inw. 2287*</p>
34		<p>Szable produkcji Ignacego Hoffelemiera, MWP, nr inw: 2303*, 2302*, 2304*, 50295.</p>

		
35		<p>Szabla powstańcza przerobiona z austriackiej, z napisem na głowni „Pro Deo et Patria”, MWP, nr inw. 38887*</p>
36		<p>Szabla polska z wierszem na głowni „Za wiarę, kraj, żonę, dzieci – na stu uderz, sto łbów zleci”, MWP, nr inw. 52767</p>
37		<p>Szabla powstańcza przerobiona z austriackiej, po Włodzimierzu Różyckim de Rosenwerth, MWP, nr inw. 23056*.</p>

38		<p>Lance ułańskie z proporczykami biało- czerwonymi, zbroczonymi krwią, MWP, nr inw. 2408*, 2409*.</p>
39		<p>Kosy i piki, dł. 2,50-3 m, MWP, nr inw. 1051*, 1053*, 2410*, 2412*, 2415*, 24941*, 54080, 32412*, 34884*, 2411*.</p>
40		<p>Kosa bojowa powstańcza na drzewcu nieoryginalnym, wymiary: MWP, nr inw. 1051x Kosa powstańcza osadzona na sztorc, z hakiem przy nasadzie MWP, nr inw. 2410x</p>
41		<p>Piki powstańcze, w tym pika używana przez Antoniego Waszczyka, dł. 130 - 250 cm MWP, nr inw. 32412x</p>

VIII A3c skrytka z bronią powstańczą - przestrzeń rekonstrukcyjna

Rekonstrukcja pełna lub ideowa skrytki, w której po upadku powstania ukryto broń powstańczą w miejscowości Jaworówka. Należy podjąć starania mające na celu pozyskanie zabytków w czasowy depozyt lub sporządzenie dokumentacji pozwalającej na wykonanie wiernych kopii

zabytków. Dokumentacja fotograficzna zabytków oraz okoliczności odkrycia skrytki znajdują się na stronie: <http://pamiec.org.pl/wystawa-broni-z-okresu-powstania-styczniowego/>

Konieczna jest kwerenda mająca na celu ustalenie konstrukcji skrytki i bardziej szczegółowych okoliczności znalezienia.

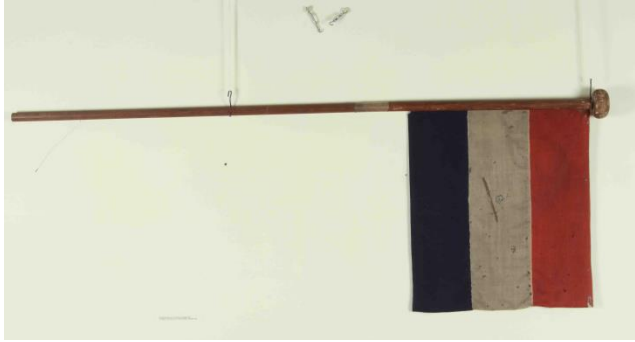

1		kosi – szt. 5
2		piki – szt. 4
3		karabin kawaleryjski, rok prod. nieczytelny, z Tuły
4		karabin piechoty z bagnetem rok prod. 1855, z Tuły

5		pistolet skałkowy produkcji rosyjskiej
6		prochownica
		prochownica
7		kociołek do gotowania
8		różańce – szt. 2

VIII A3d Pokaz weksyliów (ze zbiorów MWP)

Okazały zbiór ponad 30 sztandarów i chorągwi powstańczych zasługuje – tak jak kolekcje z innych epok – na profesjonalną prezentację, jednak, ze względów konserwatorskich, konieczne będzie dokonanie wyboru jedynie części, zastępowanej po określonym czasie kolejną partią weksyliów. W celu połączenia danego obiektu z konkretną powstańczą partią lub określonym starciem (bitwą, potyczką), celowe byłoby zamieszczenie (tam, gdzie jest to możliwe), krótkich „metryczek” z interesującymi informacjami.

1		Chorągiew oddziału L. Mierosławskiego podarowana przez młodzież warszawską,
---	--	---

		<p>jednostronna, bez drzewca, wymiary: 144 x 186 cm MWP, nr inw. 2391*</p>
2		<p>Proporzec trójkolorowy z metalowym orłem Towarzystwa Demokratycznego – własność oddziału rozbitego pod Jabłonną 23 I 1864 r., wymiary: MWP, nr inw. 2399x</p>
3		<p>Chorągiew z herbem dwupolowym i napisem „Za naszą i waszą Wolność”, dwustronna, z drzewcem, wymiary: 142 x 113 cm MWP, nr inw. 29258</p>
4		<p>Proporzec z Orłem i Pogonią, zdobyty przez Rosjan, wymiary: 44 x 80 cm MWP, nr inw. 28991</p>

5		<p>Chorągiew strzelców i koszynerów z herbem dwupolowym i hasłem „Wolność, Równość, Niepodległość”, wymiały: 142 x 142 cm MWP, nr inw. 2867*</p>
6		<p>Chorągiew oddziału Józefa Łakińskiego, zdobyta przez Rosjan pod Chojenkiem (pow. gostyński), wymiały: 170 x 165 cm MWP, nr inw. 2327*</p>
7		<p>Chorągiew z wizerunkiem Matki Boskiej i napisami: „Boże zbaw Polskę” i „Wolność, Równość, Braterstwo”, wymiały: 123 x 169 cm MWP, nr inw. 2396*</p>
8		<p>Chorągiew oddziału J. Matlińskiego „Janko Sokół”, zdobyta przez Rosjan w bitwie pod Węgrowem 3 II 1863 r.; dwustronna z drzewcem, wymiały: 192 x 189 cm MWP, nr inw. 2390*</p>

9		<p>Chorągiew oddziału „Żuawów Śmierci”, dwustronna, z drzewcem, wymiary: 108 x 146 cm MWP, nr inw. 2395*</p>
10		<p>Chorągiew z Orłem, Pogonią i krzyżem, zdobyta przez Rosjan w pow. łowickim, splamiona krwią, jednostronna, z drzewcem, wymiary: 139 x 193 cm MWP, nr inw. 29045</p>
11		<p>Chorągiew biało-czerwona z Orłem w koronie, zdobyta przez Rosjan, jednostronna, z drzewcem, wymiary: 100 x 107 cm MWP, nr inw. 2400*</p>
12		<p>Chorągiew z Orłem, zdobyta przez Rosjan, jednostronna, z drzewcem, wymiary: 152 x 155 cm MWP, nr inw. 2405*</p>

13		<p>Chorągiew z Orłem i obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, dwustronna, bez drzewca, wymiary: 105 x 110 cm MWP, nr inw. 29259</p>
14		<p>Chorągiew brygady jazdy gen. Edmunda Taczanowskiego z VIII 1863 r. z sentencją „Walecznym Braciom poświęcają Polki Izraelitki/Kalisz 1863” wraz ze znakiem dłoni w braterskim uścisku, bez drzewca, jednostronna, wymiary: 130 x 147 cm MWP, nr inw. 2406*</p>
15		<p>Chorągiew oddziału województwa łęczyckiego z herbem dwupolowym i hasłem „Wolność, Całość, Niepodległość”, jednostronna, bez drzewca, wymiary: 96 x 137 cm MWP, nr inw. 34170*</p>

16		<p>Chorągiew z herbem trójpolewym i hasłem „Wolność Całość Niepodległość”, jednostronna, bez drzewca, wymiary: 127 x 182 cm MWP, nr inw. 2394*</p>
17		<p>Chorągiew z herbem trójpolewym, dwustronna, bez drzewca, wymiary: MWP, nr inw. 2868* Chyba błędna fotografia</p>
18		<p>Chorągiew biała z herbami Korony i Litwy, na odwrocie Archanioł Michał (patron Rusi), dwustronna, bez drzewca, wymiary: 100 x 115 cm MWP, nr inw. 28989</p>
19		<p>Chorągiew z Orłem, zdobyta przez Rosjan, dwustronna, z drzewcem, wymiary: 92 x 121 cm MWP, nr inw. 2402*</p>
20		<p>Proporczyk od lancy,</p>

		biało-czerwony, MWP, nr inw. 41106
21		Proporzcyk biało-czerwony z Orłem oddziału Sulistrowskiego (pow. Dziśnieński), bez drzewca, wymiary: wys. 59, szer. 90 cm MWP, nr inw. 37356
22		Chorągiew powstańczej partii hr. Leona Platera-Zyberka, najpewniej związana z potyczką pod Krasławiem (ob. Kraslava na Łotwie) 25 IV 1863 r., bez drzewca, wymiary: 158 x 143 cm MWP, nr inw. 2392*
23		Chorągiew oddziału powstańczego z Kijowa, dow. przez Antoniego Juriewicza i wymordowanego przez chłopów we wsi Sołowijówka 9 V 1863 r., z hasłem „Równość Wolność Braterstwo”, MWP, nr inw. 2403*

24		<p>Chorągiew partii płk. Józefa Miniewskiego (z korpusu gen. Józefa Wysockiego), rozbitego przez Rosjan podczas ataku na Radziwiłłów 2 VII 1863 r., jednostronna, bez drzewca, MWP, nr inw. 39258*</p>
25		<p>Chorągwie oddziałów Olszańskiego, Rudnickiego i Borowskiego zdobyte przez Rosjan pod Wercholewskiem na Ukrainie 13 V 1863 r. wymiary: MWP, nr inw.: 2401*, 2831*</p>
26		<p>Chorągiew z herbem trójpółowym, wizerunkiem Matki Boskiej i napisem „Boże zbaw Polskę”, bez drzewca wymiary: 91 x 97 cm MWP, nr inw. 30247</p>

27		<p>Chorągiew z herbem dwupolowym i napisem „Boże zbaw Polskę”, z drzewcem, wymiary: MWP, nr inw. 2420*</p>
28		<p>Chorągiew – proporzec z napisem „Boże zbaw Polskę” i datą „1863”, z drzewcem, wymiary: MWP, nr inw. 2398*</p>
29		<p>Chorągiew z napisem „W imię Boga zwalczym wroga bo dziś z nami Bóg”, bez drzewca, wymiary: MWP, nr inw. 28994</p>
30		<p>Chorągiew z monogramem „M” a na drugiej stronie „IHS” z krzyżem w koronie cierniowej, dwustronna, z drzewcem, wymiary: 117 x 136 cm MWP, nr inw. 28995</p>

31		<p>Chorągiew nieokreślonego oddziału walczącego na Mazowszu, po powstaniu ukryta w Warszawie, bez drzewca, wymiary: 78,5 x 93 cm MWP, nr inw. 12216</p>
32		<p>Chorągiew z krzyżem w koronie cierniowej i sercem gorejącym, z drzewcem, wymiary: 148 x 165 cm MWP, nr inw. 2407*</p>
33		<p>Chorągiew z obrazem Matki Boskiej i napisem „Pod Twoją obronę uciekamy się”, zdobyta przez Rosjan pod Jabłonną, dwustronna, z drzewcem, wymiary: 317 x 97 x 112,5 cm MWP, nr inw. 28992</p>
34		<p>Bandera statku „Kiliński”, płynącego z transportem broni dla powstania, jednostronna, z drzewcem wymiary: 105 x 161 cm MWP, nr inw. 2388*</p>

VIIIA4 Najważniejsze bitwy

Ze względu na specyfikę powstania - partyzancki charakter działań zbrojnych, liczne potyczki i pomniejsze starcia, których łączną liczbę (za podstawową, ale wymagającą weryfikacji, pracą S. Zielińskiego "Bitwy i potyczki 1863-1864", Rapperswil 1913) szacuje się na ok. 1220, narracja będzie koncentrować się wokół wielkoformatowej mapy. Zostaną umieszczone na niej miejsca potyczek, ważniejszych bitew, rejony koncentracji i działania większych oddziałów powstańczych oraz główne kierunki przerzutów posiłków dla powstania. Przy opracowywaniu mapy należy wyeksponować szczególnie starcia stoczone na tzw. ziemiach zabranych (tereny I-III zaboru rosyjskiego), gdyż bardzo częstym błędem w toku szkolnej edukacji jest ograniczanie zasięgu powstania jedynie do Królestwa Kongresowego.

W pobliżu mapy zostaną przedstawione na ekranach monitorów dotykowych w formie krótkich animowanych form filmowych najważniejsze bitwy powstania. Zwiedzający zapoznają się z przebiegiem danej bitwy, oglądając animowane obrazy z rycin (i innych źródeł ikonograficznych) wykonanych przez świadków wydarzeń lub na podstawie ich relacji. Animacje w szczególności obejmują efekty wystrzałów z dział, salw z broni palnej, ruchu wojsk.

Prezentowany niżej wybór bitew nie jest - oczywiście - ostateczny. Tworząc go, kierowaliśmy się chęcią przełamania pewnego mitu dotyczącego powstania. Choć dominowały w nim potyczki i pomniejsze starcia, to przecież stoczono w jego ramach kilka dużych, także zwycięskich bitew. Zadbaliśmy o to, by w gronie wybranych znalazły się te duże starcia, które rozegrały się na tzw. ziemiach zabranych.

VIIIA4a Mapa przedstawiająca bitwy oraz potyczki Powstania

Styczniowego 1863-1864

(materiał poglądowy)

1.

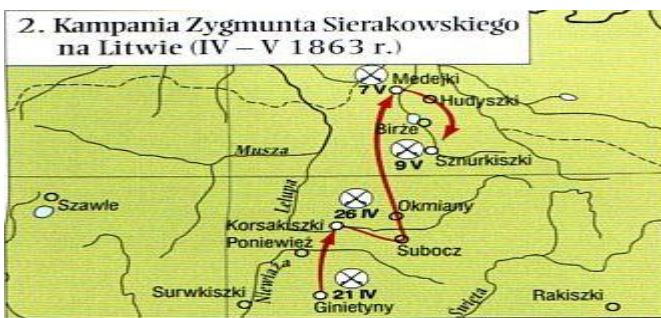
VIII4b Bitwa pod Grochówkami (18 III 1863 r.)

--	--	--

VIII4c Bitwa pod Żyrzynem (8 sierpnia 1863 r.)

VIII4d Bitwa pod Birzami (7-9 V 1863 r.)

1

Przykładowa mapa do wykorzystania przy animacji

VIIIA4e Bitwa pod Salichą Małą (26 maja 1863 r.)

1		Plan bitwy, Biblioteka w Kórniku http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=20943&dirids=1
2		Przykładowa mapa do wykorzystania przy animacji

W pobliżu prezentacji bitew kolaż grafiki ekspozycyjnej (powiększonych kilkukrotnie fotografii portretowych) i zabytków (głównie broni osobistej, pamiątek) związanych z wybranymi dowódcami oddziałów powstańczych. Prezentowany niżej materiał (tj. wybór postaci) powstał przede wszystkim w oparciu o oryginalne zdjęcia oraz eksponaty ze zbiorów MWP. Ostateczny zakres będzie możliwy do ustalenia na kolejnych etapach prac nad ekspozycją stałą (po weryfikacji posiadanych przez muzeum artefaktów - fotografii i eksponatów). Wśród postaci znajdą się także osoby trzech dyktatorów powstania, którzy byli też mniej lub bardziej zwycięskimi dowódcami. Obok fotografii powinny zostać umieszczone syntetyczne informacje o miejscach i datach stoczonych przez nich starć, najlepiej naniesionych na tle map.

MWP posiada przebogatą, liczącą ok. 5000 sztuk kolekcję zdjęć oraz rycin z okresu powstania. W zbiorze tym wyróżniają się fotografie zbiorowe szeregowych uczestników narodowego zrywu oraz indywidualne zdjęcia portretowe dowódców poszczególnych oddziałów. Stwarza to możliwość pokazania zwiedzającym nie tylko różnych typów umundurowania i oporządzenia żołnierskiego, ale – przede wszystkim – prezentacji licznych gromad powstańczych oficerów – dowódców danych partii, w formie profesjonalnej instalacji.

**VIIIA4f Prezentacja ważniejszych dowódców oddziałów powstańczych
- galeria fotografii portretowej i pokaz kolekcji zabytków - pamiątek po
dowódcach oddziałów i żołnierzach powstania styczniowego**

1	 A black and white portrait of General Ludwik Mierosławski. He is standing, wearing a dark, long coat over a waistcoat and trousers. He has a full beard and is looking towards the camera. He is standing next to a wooden pedestal or table.	gen. Ludwik Mierosławski (1814-1878), MWP
2	 A black and white portrait of General Marian Langiewicz. He is standing, wearing a dark, heavy coat over a waistcoat and light-colored trousers. He has a mustache and is looking towards the camera. He is holding a sword in his right hand.	gen. Marian Langiewicz (1827-1887), MWP
A	 A photograph of a long, curved sword with a wooden hilt. The blade is long and curved, and the hilt is made of wood with a decorative guard.	Szabla honorowa gen. Mariana Langiewicza, MWP, nr inw. 2307*

B		<p>Odznaka Dyktatora Powstania gen. Langiewicza, MWP, nr inw. 32528*</p>
C		<p>Zegarek złoty z dedykacją dla gen. Langiewicza od Wydziału Obywatelskiego m. Krakowa z 9 III 1863 r., MWP, nr inw. 56315*</p>
3		<p>gen. Romuald Traugutt (1826-1864), MWP</p>

4		<p>gen. François Rochebrune, (1830-1870), MWP</p>
A		<p>Szabla austriacka (oficera piechoty wz. 1861), po F. Rochebrunie, dow. „Żuawów Śmierci”, MWP, nr inw. 40373*</p>
5		<p>gen. Zygmunt Sierakowski (1827-1863) MWP</p>
		<p>Szabla Z. Sierakowskiego, MWP, nr inw. 2306*.</p>

6		<p>ppłk Karol Kalita „Rębajło” (1830-1919), MWP, nr inw. 28834/88</p>
A		<p>Szabla kawaleryjska austriacka, własność K. Kality, dowódcy dywizji krakowskiej w korpusie gen. J. Hauke-Bosaka, MWP, nr inw. 34143*</p>
7		<p>Roman Rogiński (1840-1915), MWP, nr inw. 8687/50 lub zdjęcie ze zbiorów Mazowieckiej Biblioteki Cyfrowej</p>

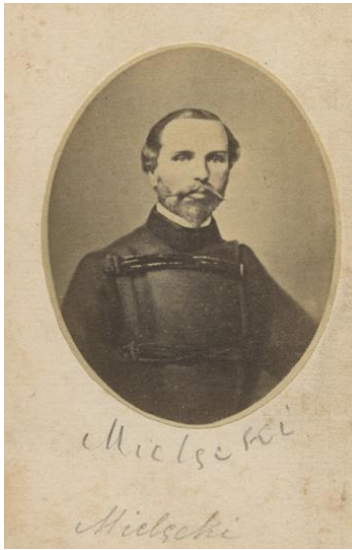
A		<p>Luneta R. Rogińskiego, naczelnika wojskowego powiatu bialskiego, wziętego do niewoli w bitwie pod Borkami 25 II 1863; tubus z czterech rurek mosiężnych, na rurce najmniejszej nazwa wytwórcy "J Pik/ w Warszawie, MWP, nr inw. 2326*</p>
B		<p>Róg sygnałowy R. Rogińskiego wziętego do niewoli pod Borkami 25 II 1863 r., wymiary: dł. 42,5 cm MWP, nr inw. 2325*.</p>
8		<p>Płk (właśc. gen.) Francesco Nullo (1826-1863) przykładowa fotografia, MWP?</p>
A		<p>Rewolwer sześcioprowadkowy kalibru 9 mm. Wykonany w Bernie w Szwajcarii w warsztacie F. Wagnera. Umieszczony jest na nim m.in. napis: "Partiotti Svizzeri"</p>

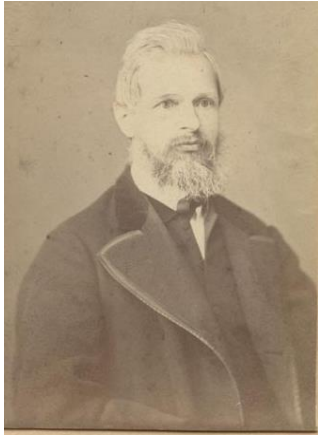

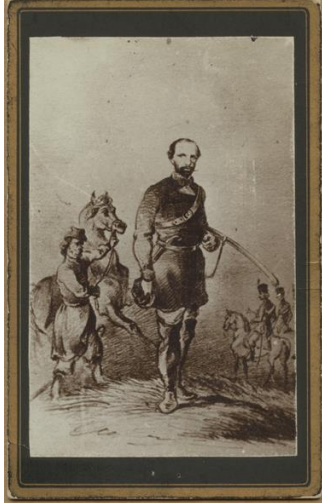

		<p>al Tente Collo Nullo". dł. 33 cm, dł. lufy 17,5 cm, waga 0,935 kg. MWP, nr inw. 41037*</p>
9		<p>gen. Dionizy Czachowski (1810-1863), MWP, Druga (niemal nieznaną) fotografia została wykonana krótko przed śmiercią (tj. 6 XI 1863 r.) http://www.powstanie1863.muzeumhistoriikielc.pl/index.php?id=a21</p>
10		<p>gen. Józef Hauke-Bosak (1834-1871) MWP, nr inw. 28834/68</p>

11		<p>ptk Apolinary Kurowski (1818-1878), MWP</p>
A		<p>Sztucer kapiszonowy produkcji angielskiej, firmy S. Pritchett, własność gen. A. Kurowskiego, w zimie 1864 r. dowódcy dywizji i szefa sztabu w korpusie gen. J. Hauke-Bosaka, z pasem i stemplem, MWP, nr inw 2386*</p>
12		<p>ptk Marcin Borelowski „Lelewel” (1829-1863) MWP, nr inw. 27929/78</p>

13		<p>mjr Józef Oksiński, Oxiński (1840-1908), MWP</p>
14		<p>ptk Karol Krysiński (1838-1877?), MWP</p>
15		<p>ppłk Léon Young de Blankenheim (1837-1863), MWP</p>

16		<p>ptk Jan Matliński „Janko Sokół” (1827-1884) MWP</p>
17		<p>ptk Kajetan Karol Cieszkowski „Ćwiek” (1826-1877), MWP</p>
18		<p>ptk Kazimierz Mielęcki (1836-1863) MWP, nr inw. 28834/160</p>

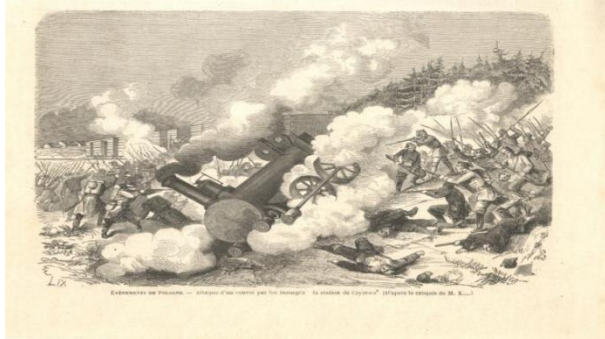
19	 A sepia-toned studio portrait of a man with a full, light-colored beard and mustache. He is wearing a dark, heavy coat over a dark vest and a white shirt with a dark tie. He is looking slightly to the right of the camera.	<p>plk Walenty Lewandowski (1823-1907) MWP, nr inw. 4113/1391</p>
20	 A sepia-toned studio portrait of a man with dark hair and a mustache. He is wearing a dark suit jacket over a dark vest and a white shirt with a dark tie. He is seated and looking towards the camera.	<p>gen. Edmund Różycki (1827-1893), MWP, nr inw. 28834/80</p>
21	 A black and white illustration of a man in military uniform, standing and holding a sword. He is surrounded by several horses and other figures in the background, suggesting a military or equestrian setting. The illustration is framed in a dark, ornate border.	<p>gen. Edmund Taczanowski (1822-1879), MWP, nr inw. 37185/24</p>

22		<p>plk Józef Władysław Drucicki, Rucki, Rudzki (1815-po 1865), MWP, nr inw. 37185/21</p>
23		<p>mjr? Paweł Suzin (1837 lub 1839-1863) MWP, nr inw. 27929/939</p>
24		<p>ks. gen. Stanisław Brzóska (1834-1865) – naczelny kapelan powstania styczniowego, ostatni powstaniec, MWP, nr inw. 4113/268</p> <p>źródło drugiej fotografii: https://www.galeria.lukow-</p>

VIII A4g „Bitwa o szyny” - przestrzeń rekonstrukcyjna

Powstanie styczniowe było pierwszym (w skali europejskiej) konfliktem zbrojnym, w którym, na niemałą skalę, powstańcy prowadzili swoistą działalność dywersyjno-sabotażową przeciw rosyjskim liniom i transportom kolejowym na głównych (strategicznych) magistralach. Obok niszczenia torów, mostów czy urządzeń stacyjnych wysadzano także pociągi.

Proponujemy by - to mało znane szerszemu odbiorcy - zagadnienie przedstawić w formie rekonstrukcji pełnej lub ideowej elementu lokomotywy rosyjskiej lub parowozu, wzbogaconego o element torów kolejowych oraz tekst i materiał ikonograficzny, w tym mapę połączeń kolejowych i miejsc ważniejszych akcji w ramach „bitwy o szyny”. Pretekstem do rekonstrukcji może być ilustracja przedstawiająca starcie pod Kietlanką, które - choć zakończyło się niepowodzeniem Polaków (nie udało się wykoleić lokomotywy) – „zainspirowało” anonimowego budnika kolejowego, który kilka tygodni później zdołał wysadzić kilka wagonów wiozących carski pułk gwardii.

1		Bitwa pod Kietlanką 13 V 1863 r., rycina, materiał przykładowy
2		proste narzędzia z epoki, mogące służyć do rozkręcania torów itp.

VIII B1 Represje i powstanie zabajkalskie

Niewielka przestrzeń ekspozycyjna dedykowana epilogowi powstania. Posiadane eksponaty – o wysokiej wartości artystycznej – mają ilustrować (opisaną w tekście) skalę carskich represji wobec uczestników zrywu oraz ich rodzin (co najmniej 667 wykonanych wyroków śmierci, ok. 27 tys. osób zesłanych, ok. 6 tys. wcielonych do rot aresztanckich). Pomysłem wartym rozważenia przez projektanta byłoby znalezienie sposobu na rozdzielenie represji „w kraju” od zesłania. Takim elementem mogłaby być rekonstrukcja pełna lub ideowa słupa – granicy Europy

i Azji, tak jak na obrazie Aleksandra Sochaczewskiego (zesłańca) „Pożegnanie Europy”. W tej przestrzeni musi zostać także omówione – w formie krótkiego tekstu oraz kolażu grafiki ekspozycyjnej z oryginalnymi eksponatami - tzw. powstanie zabajkalskie z 1866 r., stanowiące swoisty, krwawy i zarazem dramatyczny epilog powstania styczniowego.

VIIIB1a Represje (na ziemiach polskich) - galeria grafiki i malarstwa historycznego pokaz zabytków w gablocie

1		<p>Wieszanie powstańców w Wilnie w obecności gen.- gubernatora M. Murawiewa zwanego Wieszatелеm, rycina z epoki, MWP</p>
2		<p>Portret namiestnika Królestwa Polskiego – hrabia generał Teodor Berg, wymiary: MWP, nr inw. 31993</p>
3		<p>„Umierający żołnierz wolności”, rzeźba T. Lenartowicza, brąz, marmur, wymiary:: 130 x 130 x 120 cm, MWP, nr inw. 30491x</p>

4

Obraz „Rozstrzelanie powstańca na stokach cytadeli”, 1885 r.,
mal. Antoni Piotrowski,
wymiary: 118 x 200 cm
MWP, nr inw. 2422x

5

Obraz „Śmierć wygnańca”,
pł. tech. olejna, mal. J.
Malczewski, wymiary: 68 x
114 cm,
MWP, nr inw. 46775x

6		<p>Przedmioty wykonane przez więźniów-powstańców: igielnik, pudełeczka, MWP, nr inw.: 2358*, 30460, 58639*</p>
7		<p>Miniatura z portretem ks. Stanisława Brzóska, deska, olej, mal. F. Kowarski, wymiary: 10 x 7 cm MWP, nr inw. 54191</p>
8		<p>Pierścionek z inicjałami „T.Z.” i datami „1863/64 i 1865”, MWP, nr inw. 2346*</p>
9		<p>Obrączka z napisem „Boże zbaw Polskę”, MWP, nr inw. 2337*</p>
10		<p>Obrączka z orłem, MWP, nr inw. 2338*</p>
11		<p>Pierścionek z krzyżem z 1863 r., MWP, nr inw. 2339*</p>

12		Pierścionek z 1863 r., MWP, nr inw. 2340*
13		Pierścionek z kotwicą i orłem, MWP, nr inw. 2341*
14		Pierścionek dziecinny z orłem i koroną cierniową, MWP, nr inw. 2343*
15		Pierścionek z herbami Polski i Litwy, MWP, nr inw. 2344*
16		Pierścionek z wizerunkiem Matki Boskiej, MWP, nr inw. 2345*
17		Fragment bransoletki rogowej i łańcuszka, MWP, nr inw. 2347/1,2*

18		<p>Broszka w kształcie orła na tle krzyża i gałązki palmowej, wymiary: 5,5 x 4,3 cm MWP, nr inw. 2348*</p>
19		<p>Krzyż żelazny z wizerunkiem Chrystusa, a na odwrocie trójpolowy herb Rzeczypospolitej, wymiary: 5,8 x 3,5 cm MWP, nr inw. 2349*</p>
20		<p>Dwa łańcuszki rogowe, jeden z serduszkim, MWP, nr inw. 2350/1,2*</p>
21		<p>Spinka do krawata z elementami uzbrojenia, MWP, nr inw. 2351/1,2*</p>
22		<p>Spinka do mankietu z napisem wokół „Boże zbaw Polskę”, własność por. Antoniego Ryszarda, MWP, nr inw. 2351/3*</p>
23		<p>Spinka do krawata w kształcie kosy, MWP, nr inw. 2351/4*</p>
24		<p>Broszka w kształcie korony</p>

		cierniowej, MWP, nr inw. 2352/1*
25		Broszka z napisem wokół orła „Niech żyje Polska”, MWP, nr inw. 2352/2*
26		Broszka w kształcie korony cierniowej wokół krzyża, MWP, nr inw. 2352/3*
27		Para spinek do mankietów z orłem białym na czerwonym tle, własność powstańca Jana Suchodolskiego, MWP, nr inw. 31752/1,2*
28		Obrączka pleciona z włosów, z napisem „Pamiętka żonie ML od męża JL 1865”, MWP, nr inw. 4103*
29		Pierścionek z czarnym oczkiem, MWP, nr inw. 4104*

30		<p>Łańcuszek żelazny, zakończony mosiężną czaszką, MWP, nr inw. 4148*</p>
31		<p>Krzyżyk, MWP, nr inw. 4150*</p>
32		<p>Pierścionek z wrytym krzyżem, kotwicą i sercem, własność L. Paciewskiego, MWP, nr inw. 4151*</p>
33		<p>Obrączka pleciona z włosów z napisem „Pamiętka Rewolucyjna”, MWP, nr inw. 4152*</p>
34		<p>Obrączka pleciona z włosów, MWP, nr inw. 4164*</p>
35		<p>Pierścionek skręcony z drutu, z krzyżem, MWP, nr inw. 4165*</p>
36		<p>Fragment rogowego łańcuszka, MWP, nr inw. 4166*</p>

37		Bransoleta srebrna z napisem „Pamiętka”, MWP, nr inw. 58644*
38		Broszka mosiężna z symbolami wiary, nadziei i miłości, MWP, nr inw. 58649*
39		Broszka z sercem i kotwicą, MWP, nr inw. 58669*
40		Broszka z orłem w koronie cierniowej i napisem „Boże zbaw Polskę”, MWP, nr inw. 58673*
41		Krzyż z herbem trójpolowym Rzeczypospolitej, MWP, nr inw. 23069
42		Medalion otwierany z białym krzyżem na wieczku, MWP, nr inw. 58670*
43		Para kolczyków z herbem trójpolowym Rzeczypospolitej, MWP, nr inw. 58643*

VIIIB1b Zesłanie - galeria fotografii i malarstwa historycznego oraz rodzajowego

1		<p>Obraz A. Sochaczewskiego, „Pożegnanie Europy”, materiał poglądowy</p>
2		<p>„Pochód na Sybir”, pł. tech. olejna, 1866 r., mal. A. Grotger, wymiary: 45 x 55 cm, MWP</p>
3	Fotografia	<p>Obóz zesłańców w Siwakowej pod Czytą, MWP, nr inw. 27503/9. (powiększenie)</p>
4	Fotografia	<p>Zesłańcy polscy przy budowie kolei w Orle, MWP, nr inw. 29887. (powiększenie)</p>

VIIIB1c Represje i zesłanie - pokaz ubiorów na półmanekinie i pokaz zabytków w gablocie

	Manekin nr 1	
--	--------------	--

A		<p>Kobięcy ubiór z okresu żałoby popowstaniowej,</p> <p><i>Możliwość zawieszenia naszyjnika lub przypięcia broszki do imitacji sukni żałobnej</i></p> <p>Mantylka z okresu żałoby, własność Pelagii Popielowej, MWP, nr inw. 61339*</p>
B		<p>Wachlarz z okresu żałoby narodowej, własność Pelagii Popielowej, MWP, nr inw. 61340*</p>
	Manekin nr 2	
2		<p>Ubiór zesłańca</p> <p>Czapka aresztancka po Kazimierzu Perczyńskim, żołnierza z oddziału gen. M. Langiewicza, MWP, nr inw. 2354*.</p> <p>Sukmana zesłańca, MWP, nr inw. 2353*</p>
	Pokaz zabytków	

1		Kajdany po uczestniku powstania Józefie Malewskim, MWP, nr inw. 2359*
2		Para kajdan z Cytadeli Warszawskiej, MWP, nr inw. 2357*
3		Para kajdan, II poł. XIX w., MWP, nr inw. 2356*

VIIIB1d Powstanie Zabajkalskie 1866

1		mapa zsyłek Polaków - uczestników powstania styczniowego, z zaznaczonym obszarem powstania zesłańców nad Bajkałem.
2		Wycinki z prasy zagranicznej (rosyjskiej i francuskiej) informujące o wybuchu i stłumieniu powstania.

IXA Lata 1865-1905

IXA1 W obcej służbie

Syntetyczne przedstawienie udziału Polaków w konfliktach europejskich po 1864 r., tj. w wojnie francusko-pruskiej 1870-1871, Komunie Paryskiej, wojnie rosyjsko-tureckiej 1877 r., z uwzględnieniem prób tworzenia polskich formacji wojskowych oraz ukazanie - na wybranych przykładach - kariery wojskowej Polaków w obcych armiach.

Ze względu na znikomy stan artefaktów z tego okresu, ta niewielka część ekspozycji będzie właściwie pokazem kilku posiadanych przez muzeum obrazów, wzbogaconym o parę tekstów, wśród nich celowe było by zaprezentowanie biografii gen. Jarosława Dąbrowskiego, który powinien kojarzyć się Polakom nie tylko jako Naczelnny Wódz Komuny, ale przede wszystkim jako patriota i jeden z najważniejszych organizatorów powstania styczniowego.

IXA1a Wojna francusko-pruska i Komuna Paryska

1		<p>Gen. J. Hauke-Bosak, dowódca w pierwszej brygadzie ochotniczej Armii Wogezów, poległ 21 stycznia 1871 r. w bitwie z Prusakami pod Dijon, fotografia</p>
2		<p>Jarosław Dąbrowski na czele obrońców Komuny, mal. M. Bylina, pł. technika olejna, wym. 142 x 205 cm, MWP, nr inw. 1353*.</p>
3		<p>Walery Wróblewski, mal. M. Lachu, pł. technika olejna, wym. 90 x 70 cm, MWP, nr inw. 53690.</p>

4		<p>Gen. J. Dąbrowski, mal. M. Bylina, pł. technika olejna, tempera, wym. 120 x 90 cm, MWP, nr inw. 41590*.</p> <p>Gen. J. Dąbrowski, mal. H. Różewicz Książkiewicz, pł. technika olejna, wym. 120 x 90 cm, MWP, nr inw. 42835*.</p>
---	---	---

IXA2 Architektura obronna

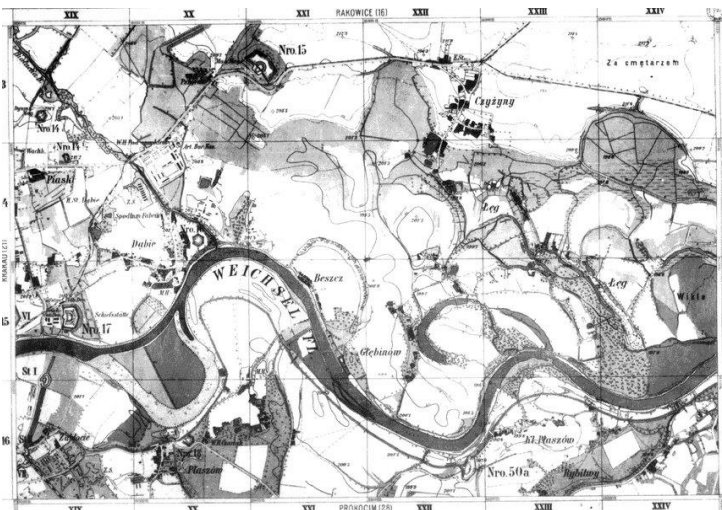
IXA2a Mapa przedstawiająca najważniejsze twierdze funkcjonujące w czwartej ćwierci i XIX w. I na początku XX w. pod zaborami

1		Mapa obszarów Polski pod zaborami
---	--	-----------------------------------

IXA2b Panoramy i plany wybranych twierdz funkcjonujących w czwartej ćwierci i XIX w. I na początku XX w. pod zaborami

1		Twierdza Przemyśl, plan przedstawiający twierdzę na przełomie XIX i XX w.
---	--	---

2

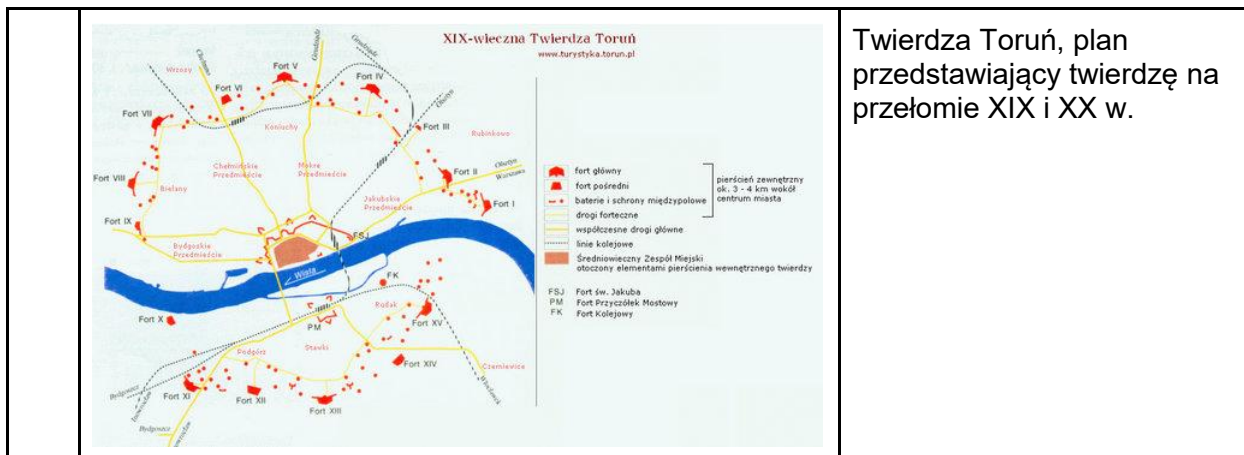

Twierdza Kraków,
reprodukcja mapy Krakowa w
skali 1:10000 z lat 1899-1904
przechowywana w CAW w
Warszawie (SPECIAL-
UBERSICHTS-PLAN VON
KRAKAU)

4

Twierdza Grudziądz, plan
przedstawiający twierdzę na
przełomie XIX i XX w.. Na
przykład Feste Courbiere
(sektion 2478), 1909 r.
([http://kpsc.umk.pl/dlibra/doc
metadata?id=8460&from=pub
lication](http://kpsc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=8460&from=publication))

Twierdza Toruń, plan przedstawiający twierdzę na przełomie XIX i XX w.

IXA3 Rozwój uzbrojenia żołnierskiego

W zbiorach MWP znajduje się liczący sto kilkadziesiąt obiektów zespół karabinów regulaminowych z lat 1840-1890, zawierający prawie pełny przegląd rozwiązań konstrukcyjnych używanych w armiach tego okresu (Dreyse, Chassepot, Snider, Krnka, Berdan, Mauser, Werndl).

IXA3a Rewolwery

		Rewolwer Smith & Wesson , wz. 1869, Rosja MWP 3412
		Rewolwer Lefauchaux, Belgia, 1860- 1880 MWP 52204
		Rewolwer wz. 1879 Dreyse, Niemcy MWP 3906

		<p>Rewolwer Saint Etienne Mle 1892</p>
--	--	--

IXA3b Pistolety samopowtarzalne

		<p>Pistolet Mauser C 96</p>
--	---	-----------------------------

IXA3c Karabiny jednostrzałowe ładowane odtylcowo, w tym przerabiane z broni odprzodowej kapiszonowej

1		<p>Karabin iglicowy Snider wz. 1853/66, z bagnetem Wielka Brytania, MWP, nr inw. 31207.</p>
2		<p>Karabin iglicowy Snider wz. 1866, z bagnetem. Wielka Brytania,</p>

		MWP, nr inw. 31344.
3		Karabin Chassepot wz.1866, z bagnetem, Francja, MWP, nr inw. 31321.
4		Karabin Chassepot wz. 1866, Francja, MWP, nr inw. 3895.
5		Karabin Werndl M1867
6		Karabin francuskiej żandarmerii pieszej wz. 1866, z bagnetem, MWP, nr inw. 31442.
7		Karabin Kozaków Berdan wz. 1871, Rosja, MWP, nr inw. 3872.
8		Karabin strzelców Dreyse'a wz. 1869, Niemcy MA (42) Mp
9		Karabin piechoty Mauser wz. 1871, Niemcy MA(41) Mp

IXA3d Zamek z iglicą w jednostrzałowej broni odtylcowej - jak to działa

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowany jest Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa konstrukcja zamka z iglicą w jednostrzałowej broni odtylcowej, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni (Po odryglowaniu lufy i cofnięciu zamka, w wyniku czego następowało napięcie sprężyny znajdującej się wewnątrz zamka, wprowadzano nabój do komory zamkowej. Przesunięcie zamka do przodu i jego zaryglowanie

wprowadzało nabój do komory naboowej. Broń była gotowa do strzału. Naciśnięcie spustu powodowało zwolnienie sprężyny poruszającej iglicę. Iglica uderzała w spłonkę powodując strzał. Po ponownym odryglowaniu i cofnięciu zamka następowało usunięcie łuski), łącznie z efektami wystrzału - ogień i dym.

IXA3e Rozwój artylerii

		Pruska armata żelazna wyprodukowana w Spandau, wagi 6 funtów na łożu obrotowym wz. 1864, MWP, nr inw. 54921.
--	--	--

IXA3f Rewolwery i pistolety

		Rewolwer Gasser wz. 98
		Rewolwer Lebel wz. 1892
		Rewolwer Nagant wz. 1895
		Rewolwer Dreyse - Mauser wz. 1883
		Rewolwer Glisenti
		Rewolwer Smith – Wesson wz. 1887
		Pistolet Steyr wz. 1912
		Pistolet Roth – Steyr wz. 1907
		Pistolet Frommer wz. 1912
		Pistolet Browning wz. 1910
		Pistolet Browning wz. 1906

		Pistolet Parabellum wz. 1908
--	--	------------------------------

IXA3g Pistolet z zamkiem powtarzalnym - jak to działa?

IXA3h Karabiny powtarzalne ładowane odtylcowo

		Karabin Mannlicher-Mauser wz. 88
		bagnet
		Amunicja,
		Karabin Mannlicher wz. 95
		bagnet
		amunicja
		Karabinek Mannlicher wz. 90
		Karabin Mauser wz. 98
		Bagnet niemiecki wz. 1898/02 z piłą, do karabinu i karabinka Mauser wz. 1898

		<p>Amunicja, łożka z pięcioma nabojami 7,92 mm</p>
		<p>Karabin Mosin wz. 91</p>
		<p>Bagnet do Mosina wz. 1891</p>
		<p>amunicja</p>
		<p>Karabin Berthier wz. 07/15</p>
		<p>bagnet</p>
		<p>Amunicja do kb Berthier wz. 07 /15 – 16 , w łożkach MA(28)Mb</p>
		<p>Karabin Lebel wz. 86/93</p>
		<p>Bagnet wz. 86/93 do Lebela, z pochwą i żabką MA(103)Mb</p>
		<p>amunicja</p>
		<p>Karabin Lee Enfield wz. 1903</p>

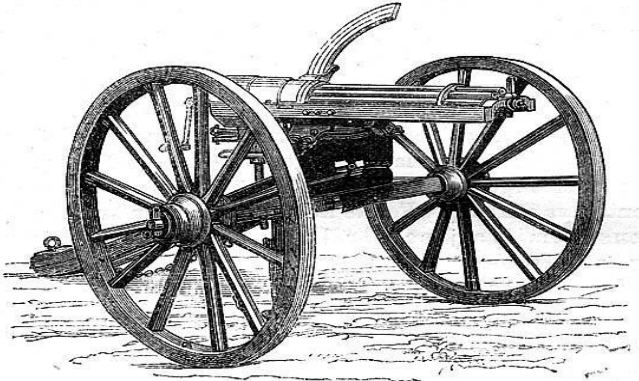

		bagnet
		amunicja

IXA3i Karabin z zamkiem dwutaktowym - jak to działa?

W płytkiej witrynie, która w istocie jest transparentnym monitorem dotykowym, eksponowany jest karabin Mannlicher wz. 95. Zwiedzający, chcąc dowiedzieć się, w jaki sposób działa konstrukcja zamka dwutaktowego w broni ładowanej odtylcowo, dotyka odpowiednio oznaczony przycisk i uruchamia materiał filmowy, który przedstawia zasadę działania tego typu broni.

IXA3j Kartaczożnice (mitraliezy)

Prezentacja kartaczożnic - szybkostrzelnych, wielolufowych broni odtylcowych, "poprzedniczek" ciężkiego karabinu maszynowego.

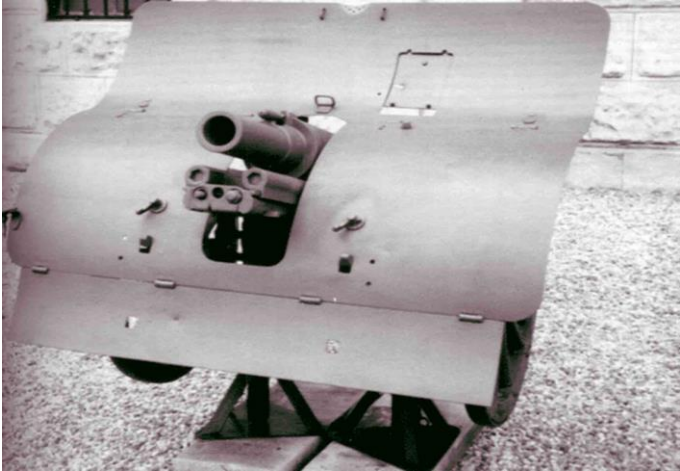
1		Kartaczożnica wzoru Gatlinga, materiał przykładowy
2		Kartaczożnica systemu de Reffye, MWP

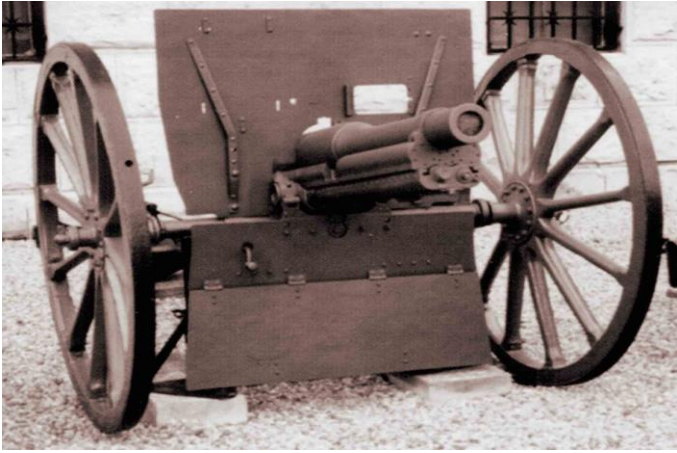
IXA3k Rozwój broni maszynowej

		Ciężki karabin Maszynowy
--	--	--------------------------

		MG08 (Maxim)
		<p>Ciężki karabin maszynowy Vickers Mk I kal. 0.303 cala na podstawie Mk IV</p>

IXA3I Rozwój artylerii polowej

		<p>Armata francuska wz. 1897 kal. 75 mm, MWP</p>
		<p>Armata góraska wz. 1909 kal. 76,2 mm, MWP</p>

		<p>Armata polowa wz. 1912 kal. 75 mm, MWP</p>
--	---	---

IXA3m Armata ładowana odtłcowo z oporopowrotnikiem - jak to działa?

Zasadę działania armaty ładowanej odtłcowo z oporopowrotnikiem przedstawia animacja wyświetlana na ekranie monitora dotykowego. Zwiedzający, chcąc zapoznać się z tematem, dotyka ekranu monitora lub odpowiednio oznaczonego miejsca w jego sąsiedztwie i uruchamia animację.

XA Drogi do niepodległości

XA1 Rewolucja 1905-1907

Syntetyczne przedstawienie najważniejszych wydarzeń rewolucji 1905-1907 na ziemiach polskich (w Królestwie Polskim), ze szczególnym uwzględnieniem działalności Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Zasadnicza narracja odbywa się za pomocą kolażu grafiki ekspozycyjnej, wzbogaconej o kilka tekstów, oraz niewielkiej liczby eksponatów.

XA1a Rewolucja 1905-1907

		<p>Sztandar uczestników rewolucji, 120x125 cm, MWP, nr inw. 54667.</p>
		<p>Dwa pistolety syst. Browning wz. 1900 używane przez bojowców, MWP, nr inw. 3978*, 3979*.</p>

		Granatowa maciejówka, charakterystyczne nakrycie głowy bojowców (rekonstrukcja)
		Maszyna drukarska, na której J. Piłsudski w 1900 r., w Łodzi, odbijał pismo PPS „Robotnik”, szer. 47 cm, dł. 58 cm, wys. 59 cm MWP, nr inw. 53448.

XB1 Ku wojnie 1905-1914

W pierwszych latach XX wieku odżyła potrzeba stworzenia wojska do przyszłej walki z Rosją, głównym zaborcą ziem polskich. Rewolucja 1905-1907 w Królestwie Polskim zakończyła się klęską. W następnych latach bazą dla polskich przygotowań wojskowych była Galicja. Tutaj w 1908 r. Utworzono Związek Walki Czynnej, a w dwa lata później jego jawne emanacje – Strzelca i Związek Strzelecki. Młodzież wywodząca się ze Związku Młodzieży Polskiej „Zet” powołała Polski Związek Wojskowy, przekształcony w Armię Polską, której legalną strukturą szkoleniową były Polskie Drużyny Strzeleckie. Przygotowania wojskowe prowadzono również w Stałych Drużynach Sokolich i Drużynach Bartoszewych.

XB1a Charakterystyka polskiego czynu niepodległościowego w latach 1908-1914

Charakterystyka jawnych organizacji o charakterze paramilitarnym oraz niejawnych organizacji niepodległościowym o charakterze zbrojnym w latach 1908-1914.

XB1b Związek Walki Czynnej

		Odznaka ukończenia szkoły oficerskiej Związku Walki Czynnej „Parasol”, MWP, nr inw. 12472.
--	--	---

XB1c Strzelec i Związek Strzelecki

		Orzeł na czapkę Związków Strzeleckich, MWP, nr inw. 41431.
		Rozkaz Okólny Związku Strzeleckiego z 12 stycznia 1914 r., 929 x 16 cm MWP, nr inw. 7459/3/c.
		Strzelec, miesięcznik za maj, kwiecień 1914 r., 22,5 x 15 cm, MWP
		Trzy czapki członków organizacji wojskowych w Galicji, MWP, nr inw. 2735, 27557, 27563.

XB1d Polski Związek Wojskowy (od 1910 r. Armia Polska)

XB1e Polskie Drużyny Strzeleckie

		Odznaka na czapkę Polskich Drużyn Strzeleckich, MWP, nr inw. 5406/16.
		Statut Polskich Drużyn Strzeleckich 20 x 12 cm, MWP, nr inw.4147c.

		Odezwa polskich Drużyn Strzeleckich z 5 lipca 1913 r., 31 x 23 cm MWP, nr inw.8408/c.
		Kwit Polskiego Skarbu Wojskowego, 9 x 13 cm MWP, nr inw. 4159c

XB1f Stałe Drużyny Sokole

		Odznaka Drużyn Polowych Sokoła (nazwa przyjęta dla Stałych Drużyn Sokoła w jego Okręgu Krakowskim), MWP, nr inw. 488.
		Odznaka Oddziału Konnego Sokoła w Krakowie, MWP, nr.inw. 44736.
		Wyciąg z regulaminu Stałych Drużyn Sokolich, 14 x 10 cm, MWP, nr inw. 4240c.
		Legitymacja Drużyny Skautowej w Towarzystwie Gimnastycznym Sokół, 13 x 8,5 cm, MWP, nr inw.1133c.

XB1g Drużyny Bartoszowe

		Odznaka na czapkę Drużyn Bartoszowych, MWP, nr inw. 472.
		Odznaka Drużyn Bartoszowych, MWP, nr inw. 489.
		Zaproszenie, Drużyny Bartoszowe,

		30 x 12 cm MWP, nr inw. 6446c.
--	--	-----------------------------------

XB1h Struktura organizacyjna - galeria fotografii

Struktura organizacji niepodległościowych zostanie przedstawiona w formie galerii fotografii portretowej

XB1i Szkolenie

Konieczność szczegółowego omówienia przemian w technice wojskowej, broni i uzbrojeniu wymusza poszukiwania swoistej "klamry" spajającej tą tematykę z zagadnieniami dotyczącymi polskiej tradycji wojskowej. Ze względu na wiadomy brak własnego państwa takim spoiwem mogą być treści związane z działalnością Wydziału Bojowego Polskiej Partii Socjalistycznej. Staraniem Wydziału Bojowego PPS w latach 1906-1908 wydano szereg cennych broszur, które stanowiły swoisty substytut szkolenia wojskowego. Wśród wydanych broszur wymienić należy min.: Przechowywanie broni, Służba wywiadowcza, Niszczenie broni, Nauka Strzelania, Organizacja i służba wojska rosyjskiego (w gronie jej autora najczęściej wymieniany jest sam Józef Piłsudski), Karabin wojska rosyjskiego (kompedium wiedzy o budowie karabinu wz. 1891 Mosin), Komendy i musztra. O planach i mapach topograficznych, Balistyka, Fortyfikacja, Materiały wybuchowe, czy Organizacja i zewnętrzne odznaki wojska.

	<p>Karty tytułowe broszur instruktażowych wydanych przez Wydział Bojowy PPS, w latach 1906-1908, Instrukcje bojowe PPS, AAN, Archiwum PPS, sygn. 305/IV/21, podt. 4.</p>
--	--

Widok pistoletu Browninga.
Strona lewa.

- m, b, d śruby.
- e karby do odsciągania górnej lufy.
- gł górna lufa.
- dl dolna lufa.
- m muszka.
- e szkoba.
- c cyngiel.
- z zatrzask.
- f wysiępek sprężyny utrzym. magazynu w ręce.
- g dno magazynu.

Pistolet Browninga,
Instrukcje bojowe PPS, AAN,
Archiwum PPS, sygn.
305/IV/21, podt. 4.

Fig. 6.
Postawa stojąca przy strzelaniu z pistoletu Browninga.

Fig. 7.
Postawa kłęcząca przy strzel. z pistoletu Browninga.

b) Na komendę „Cel!” pistolet podnosi się do wysokości prawego oka; wskazujący palec prawej ręki przekłada się na cyngiel tak, by drugi staw palca był na cyngielu i celuje się. Lewą rękę odrycza się jednocześnie z podniesieniem pistoletu, za lewe biodro.

Pistolet Browninga,
Instrukcje bojowe PPS, AAN,
Archiwum PPS, sygn.
305/IV/21, podt. 4.

1. Pozycja stojąca.
Do przybrania tej pozycji podaje się komenda: „Broń!”
a) należy zrobić pół zwrotu w prawo.
b) odstawić lewą nogę w bok na 1/2 kroku.
c) wziąć karabin tak, by prawą ręką objąć szyjkę łożyska, lewą

zak — z dołu łożyska za magazynon. Prawa ręka ułożona tak, by duży palec obejmował szyjkę z góry, a reszta palców z dołu. Lewa zaś — tak by cztery palce były z prawej strony łożyska, a duży — z lewej. Kolba przylega bezśladnie pod łokciem prawej ręki (rys. 1).

Uwaga. Wszystkie te ruchy należy wykonywać jednocześnie.

2. Pozycja kłęcząca.
Do przybrania tej pozycji komenda: „Broń z kolana!”

a) Pozycja taka sama, jak przy strzelaniu z pistoletu Browninga (patrz rozdział IV-ty, 2-gi punkt, 17 str.).
b) Karabin należy trzymać tak, jak to było wskazane przy pozycji stojącej (patrz wyżej punkt c).

2. Pozycja kłęcząca.
Do przybrania tej pozycji podaje się komenda: „Broń, kolę!”

a) należy zrobić pół zwrotu w prawo.
b) wystawić lewą nogę naprzód, jednocześnie z tem wysunąć prawą rękę z karabinem naprzód, trzymając go pionowo opartą kolbą o ziemię.

c) nkleknąć na prawe kolano, d) opierać się na lewy łokieć i podłożyć się na lewym boku, wysunawszy karabin w kierunku celu i trzymając go tak, by dolnym brzoścem kolby leżał na ziemi i był podtrzymywany lewą ręką (za magazynem).

Uwaga. Koniec lufy karabinu nie powinien dotykać się ziemi.

2. Ustawianie wizerza.

Dla ustawienia wizerza należy: a) palcami prawej ręki wziąć kłanec z boków tak, by duży palec trzymał kłanec z lewej strony; b) wskazujący palec lewej ręki — z prawej strony; c) trzymając kłanec podnieść ramkę wizerza.

Nauka strzelania, Instrukcje bojowe PPS, AAN, Archiwum PPS, sygn. 305/IV/21, podt. 4.

	 <p style="text-align: center;">Rys 1 Widok pistoletu złączonego z kolbą.</p> <p><i>l</i> lufa, <i>p</i> pudełko ładunkowe, <i>r</i> ręczka, <i>m</i> mechanizm kurkowy, <i>ms</i> muszkieta, <i>z</i> zamek, <i>zb</i> zatrzask bezpieczeństwa, <i>k</i> kolba-futerał, <i>sz</i> szkoba, <i>w</i> wizerok.</p>	<p>Pistolet Mauzera, Instrukcje bojowe PPS, AAN, Archiwum PPS, sygn. 305/IV/21, podt. 4.</p>

XB1j Wybuch Wielkiej Wojny

Zwiedzanie ekspozycji w tej części kończą panoramy stolic państw europejskich przedstawiające rozentuzjarmowane na wieść o rozpoczęciu wojny tłumy ich mieszkańców oraz przemówienie Józefa Piłsudskiego do złączonych w kompanię kadrową oddziałów Związków Strzeleckich i Drużyn Strzeleckich 3 sierpnia 1914 r. w podkrakowskich Oleandrach.

		<p>Przemówienie J. Piłsudskiego do złączonych w kompanię kadrową oddziałów Związków Strzeleckich i Drużyn Strzeleckich 3 sierpnia 1914 r. w podkrakowskich Oleandrach, Pisma-mowy-rozkazy, t. 3, s. 3-4.</p>
--	--	--